

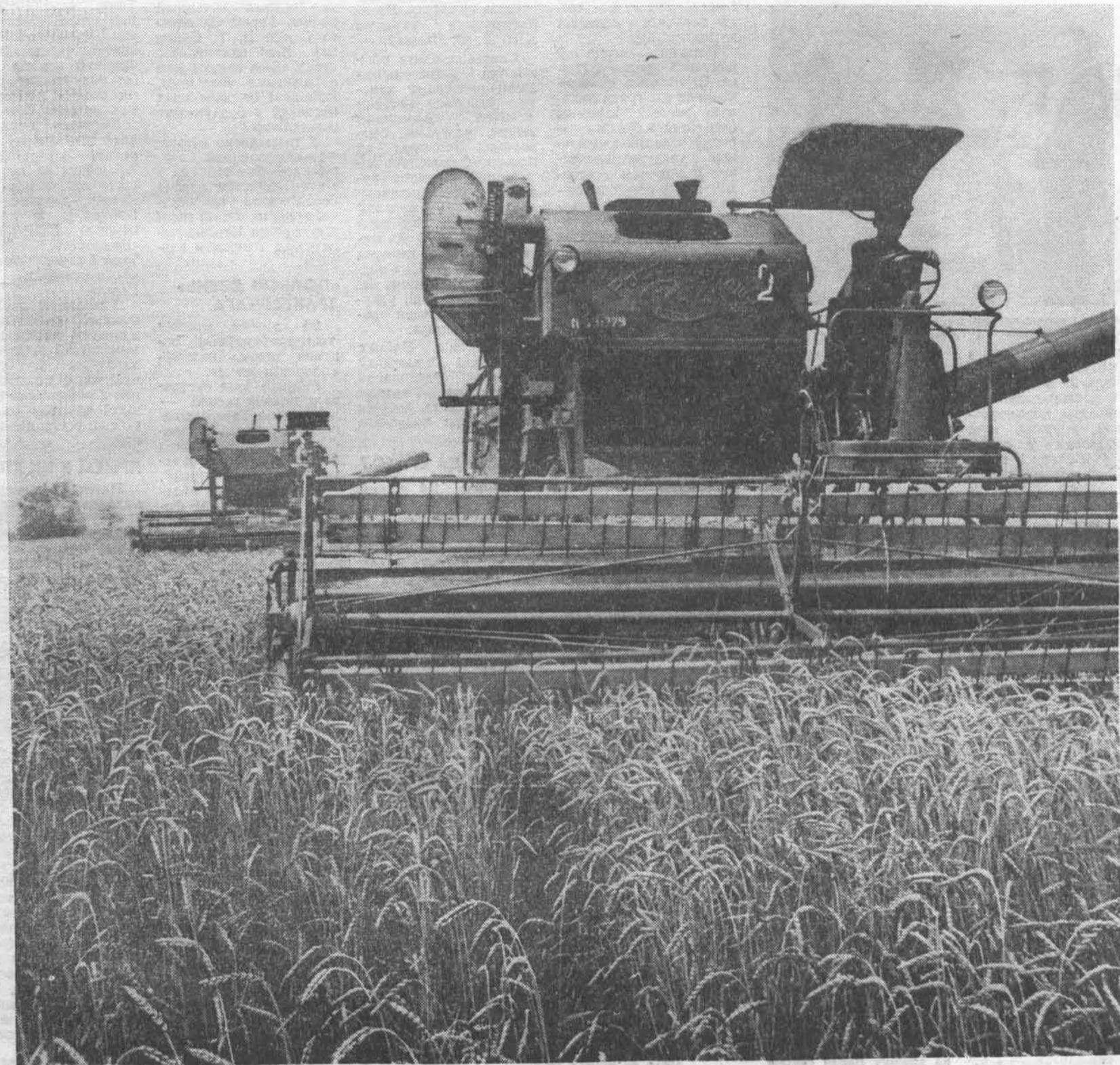
Мітэарыя і мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 30 (2609)
ПЯТНІЦА
28
ліпеня 1972 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

УРАДЖАЙ 1972-га. Саўгас «Рагазнянскі» Жабінкаўскага раёна Брэсцкай вобласці.

Фота В. ГЕРМАНА. (БЕЛТА).

У НУМАРЫ

ЧЫТАЙЦЕ:

Адказы П. М. МАШЭРАВА
на пытанні «Літаратурнай
газеты»

Стар. 4—5

СВЯТА ПОЛЬСКА-САВЕЦКАЙ
ДРУЖБЫ У БЕЛАРУСІ

Стар. 2, 6—7

НОВЫЯ ВЕРШЫ
Петруся БРОЎКІ

Стар. 3

ПАРТЫЙНЫ КАМІТЭТ
І ТВОРЧАЯ ІНТЭЛІГЕНЦЫЯ

Артукла сакратара Віцебскага гаркома
КПБ Т. НАВУМЧЫКА

Стар. 3

«БАБРУЙСК—УЖГАРАД»
МАРШРУТ ГАСТРОЛЯЎ

Стар. 8—9.

СТАЛАСЦЬ МАЙСТРА

Творчы партрэт народнай артысткі БССР,
Я. ГЛЕБАЎСКАЙ

Стар. 9

СТАНКОВАЯ СКУЛЬПТУРА.
ЗДАБЫТКІ І ПРАЛІКІ

Стар. 10—11

ПРА ФІЛЬМ «ХАРОШЫ ХЛОПЕЦ»

Стар. 13

АЎТАРЫ РЭЦЭНЗІЙ—ШКОЛЬНІКІ

Стар. 14

ДАРОГАЙ ДРУЖБЫ І БРАТЭРСТВА

НА ЗЯМЛІ СВЯШЧЭННАЙ, У ЛЕНІНА

Тут прыняла свой першы бой першая польская дывізія імя Тадэвуша Касцюкі. Разам са сваімі баявымі таварышамі — савецкімі салдатамі воіны новай Польшчы нанеслі ўдар па гітлераўскіх захопніках. Тут яны адчулі блізкасць ужо недалёкай перамо-

уносіць немалы ўклад ва ўмацаванне савецка-польскай дружбы, у развіццё рознабаковых сувязяў беларускага і польскага народаў. Адсюль польскія земляробы атрымліваюць калійныя ўгнаенні. Толькі сёлета за першае паўгоддзе камбінат «Беларуськалій» адправіў іх у Польскую Народную Рэспубліку больш за 893 тысячы

У слове ў адказ член прэзідыума галоўнага праўлення Таварыства польска-савецкай дружбы Станіслаў Вішнеўскі сардэчна падзякаваў салігорцам за гасцінны прыём.

МУЗЫКА І ПЕСНІ ГАСЦЕЙ

Вечарам канцэртную залу Беларускай дзяржаўнай філармоніі запоўнілі аматары музыкі і песні. Тут гучалі творы польскіх і савецкіх кампазітараў.

Першае месца ў канцэрце заняла музыка Станіслава Манюшкі, якая адыграла значную ролю ў збліжэнні польскага і рускага народаў у галіне музычнай культуры. Напісаная ў мінулым стагоддзі, яна і сёння зразумелая і блізкалая чалавеку праца таму, што ўзвышае яго сацыяльную свядомасць.

Прысутныя пачулі ўверцюры і сімфанічныя п'есы ў выкананні Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра Беларускай ССР з удзелам польскіх музыкантаў. Цёпла віталі глядзчы польскіх спевакоў, сярод якіх было нямала лаўрэатаў Усяпольскага конкурсу савецкай песні.

СУПРАЦОЎНІЦТВА МАЦНЕЦЬ

Адным з яркіх праўленняў мацнеючага савецка-польскага брацтва стала падзея, якая адбылася ў мінулыя дні ў Маладзечна. Тут, на ўрачыстым сходзе грамадскага горада з выпадку 28-й гадавіны Польскай Народнай Рэспублікі, было створана аддзяленне Таварыства савецка-польскай дружбы.

Прысутныя сардэчна віталі пасланцоў Таварыства польска-савецкай дружбы: намесніка загадчыка аддзела культуры ЦК Польскай аб'яднанай рабочай партыі Януша Насака,

пісьменніка, дэпутата сейма Войцеха Жукроўскага, члена прэзідыума галоўнага праўлення Таварыства польска-савецкай дружбы Станіслава Вішнеўскага, а таксама генеральнага консула Польскай Народнай Рэспублікі ў Мінску Алоіза Валяшэка і консула ПНР Рамана Вацлаўскага.

З дакладам аб 28-й гадавіне Польскай Народнай Рэспублікі выступіла сакратар Маладзечанскага гаркома КПБ Л. Ф. Лыкава.

Словы гарачага прывітання і добрыя пажаданні польскаму народу выказалі ветэран Вялікай Айчыннай вайны, удзельнік вызвалення Польшчы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, кавалер ордэна «Сярэбраны крыж заслугі» і медалю Польскай Народнай Рэспублікі В. Е. Каленчыц, сакратар гаркома камсамола В. Е. Снігірова, рабочы завода металаканструкцый, ударнік камуністычнай працы А. П. Падэра.

Пісьменнік Войцех Жукроўскі выказаў шчырую ўдзячнасць грамадскаму гораду Маладзечна за добрыя пачуцці да польскага народа.

У ГОСЦІ ДА БРАТОЎ

Раніцай 24 ліпеня калона аўтобусаў, расквечаная польскімі і савецкімі flagамі, лозунгамі і транспарантамі, мінуўшы мост праз Заходні Буг, уехала ў польскі горад Улодава Люблінскага ваяводства. Сюды прыехала больш як 200 гасцей — калгаснікаў, рабочых саўгасаў і прамысловых прадпрыемстваў Брэсцкага раёна.

На гарадскім стадыёне адбыўся мітынг польска-савецкай дружбы. Першы сакратар Улодаўскага павятовага камітэта ПАРП Адам Мразоўскі і ветэран другой сусветнай вайны Тадэвуш Гарба-

чак у сваіх прамовах пранікнёна гаварылі аб глыбокім пачуцці ўдзячнасці працоўных Польшчы савецкаму народу за велізарную дапамогу ў барацьбе супраць фашызму, а ў мірныя гады — у будаўніцтве сацыялізма.

Гарача сустрэтыя польскімі сябрамі, на мітынг выступілі таксама першы сакратар Брэсцкага райкома партыі Н. С. Рубан і ветэран Вялікай Айчыннай вайны, Герой Савецкага Саюза Н. Т. Сушанаў. Яны павіншавалі суседзям са святам Дня адраджэння Польшчы, пажадалі ім далейшых поспехаў у будаўніцтве сацыялізма.

У гэты дзень мітынг польска-савецкай дружбы адбыўся таксама ў Бяла-Падляскім павеце Люблінскага ваяводства, куды прыехалі гасці з суседняга Камянецкага раёна Брэсцкай вобласці.

«ПОЛЬСКІ ДЗЕНЬ» ТРАКТАРНАГА

24 ліпеня мінскія трактарабудаўнікі паправе могуць назваць «польскім днём».

Раніцай яны сустрэлі дарагіх гасцей — дэлегацыю Таварыства польска-савецкай дружбы, якая пазнаёмілася з нараджэннем славытых мінскіх трактараў. У цэхах завода польскія гасці ўбачылі фотывыстаўкі, прысвечаныя жыццю ПНР і іх роднаму «Урсусу». Яны пачулі па заводскім радыё «Польскі агляд» — рэгулярную перадачу на трактарным.

Шмат яркіх фактаў, якія сведчаць аб мацнеючых сувязях польскіх і мінскіх трактарабудаўнікоў, прывяла вечарам гэтага дня ў сваім дакладзе старшыня мясцовага аддзялення Таварыства савецка-польскай дружбы на МТЗ Г. С. Ігнаценка.

Генеральны консул ПНР у Мінску Алоіз Валяшэк і член дэлегацыі Таварыства польска-

ска-савецкай дружбы Станіслаў Вішнеўскі выступілі на вечары з прамовамі.

У ГАСЦЯХ У ПІСЬМЕННІКАЎ

У панядзелак польскія сябры былі гасцямі беларускіх літаратараў. Іх сардэчна прымаў старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі народнага паэт БССР Максім Танк, адказны сакратар праўлення Аляксей Кулакоўскі. На сустрэчу з прадстаўнікамі брацкай краіны прыйшлі вядучыя беларускія пісьменнікі і літаратурная моладзь.

Творчыя сувязі нашых літаратараў мацнеюць і развіваюцца. Аб гэтым на сустрэчы расказалі польскі пісьменнік, дэпутат сейма Войцех Жукроўскі, консул ПНР Раман Вацлаўскі, Максім Танк і вядомы беларускі пісьменнік Янка Брыль.

Удзельнікі сустрэчы выказалі пажаданні павялічыць абмен інфармацыяй аб выданні літаратуры ў братніх краінах, а таксама часцей абменьвацца рэцэнзіямі на кнігі польскіх і беларускіх пісьменнікаў.

ПРЫЁМ У ЦК КПБ

Намеснік загадчыка аддзела культуры ЦК ПАРП Януш Косак, пісьменнік, дэпутат сейма Войцех Жукроўскі і член прэзідыума Таварыства польска-савецкай дружбы Станіслаў Вішнеўскі, якія прыехалі з Польскай Народнай Рэспублікі для ўдзелу ва ўрачыстасцях на Беларускай зямлі, а таксама генеральны консул ПНР у Мінску Алоіз Валяшэк і консул ПНР у Мінску Раман Вацлаўскі 25 ліпеня былі прыняты ў Цэнтральным Камітэце Кампартыі Беларусі сакратаром ЦК А. Т. Кузьміным. Адбылася цёплая дружалобная гутарка.

У той жа дзень польскія сябры наведалі свяшчэнныя месцы зямлі беларускай — мемарыяльны комплекс «Хатынь» і Курган Славы. Адаючы даніну мужнасці савецкіх воінаў, партызан, падпольшчыкаў і пакланяючыся памяці ахвяр фашызму, яны ўсклалі там кветкі.

БЕЛТА.

Хлебам і соллю сустрэчаюць салігорцы ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці трактарнага завода «Урсус».

гі, радасць сустрэчы з радзімай.

Сюды 22 ліпеня прыехалі члены дэлегацыі Таварыства польска-савецкай дружбы, якія знаходзяцца ў гэтыя дні ў Беларусі, прадстаўнікі генеральнага консульства ПНР у Мінску, Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубажнымі краінамі, прыйшлі калгаснікі і рабочыя саўгасаў, ветэраны вайны.

У цэнтры Леніна, недалёка ад гістарычнай вышыні 215,5, дзе ўзвышаецца цыпер будынак музея савецка-польскага брацтва на зброі адбыўся мітынг.

ГОСЦІ ПІЯНЕРАЎ

Юныя галасы звонка скандуюць: «Польшча — СССР!», «Дружба — брацтва!». У загарэлых руках хлопчыкаў і дзяўчынак кветкі беларускага лета.

Так уступіла ў свае правы свята Дня адраджэння Польшчы ў піянерскім лагеры «Беларусь», дзе адпачывае, дужэе, загартоўваецца больш за тысячу дзяцей мінскіх трактарабудаўнікоў.

Консула ПНР у Мінску Рамана Вацлаўскага, члена дэлегацыі Таварыства польска-савецкай дружбы Станіслава Вішнеўскага і аташэ генеральнага консульства ПНР у Мінску Дануту Стаховіч, якія прыехалі да піянераў, сустрэкалі і іх юныя суайчыннікі — 36 польскіх харцэраў, што адпачываюць у «Беларусі».

Гэты дзень быў багаты на радасныя падзеі. Беларускія і польскія школьнікі выступілі ў вялікім канцэрце, удзельнічалі ў масавых гімнастычных практыкаваннях, выходзілі на старты лагернай спартакіяды.

МОЦНЫМІ БЫЛІ ПОЦІСКИ РУК

Салігорск... Гэты маляды шахцёрскі горад

Здзіслаў НЯДЗЕЛЯ

БЕЛАРУСЬ

Васьмігадовыя вочы фатаграфавалі ўмеюць, а болей за ўсё пад вечар дзіцячы альбом наклеіць. ...Сосен сярэднявечча, чарот шапоча, — на здымку Нарач святая!

Хлопцы глянуць — на сэрцы світае. Ці лён зацвітае, ці вочы! Я возеру вёсла даверыў, гарлачыкі белыя рву памалу. Шурка вуду закідае ў вір аерны. Лазіна шчулакоў закізала. А далей на аглухлых кладках Нінуся пранікам сукні кратае. Руку ў ваду апускаю крадкам — звечарэлая, цеплаватая. Цень здаўжэлы човен калыша, кіруе да берагу тата.

Над вадою смуга і ціша, ды голас звана глухаваты. От бегу сцяжынкай вясёлай, смяюцца валашкі — дочкі бланіту. Там гасцінец бяжыць за школай. Ім ішло Вызваленне ўчора нібыта... І застаўся тракт легендарны у падарунак для Шуркі й Нінуся. Я непараўна сентыментальны, калі думаю аб Беларусі!

Пераклад з польскай Рыгор БАРАДУЛІН.

Сустрэча ў Саюзе пісьменнікаў БССР.

Спяваюць удзельніцы мастацкай самадзейнасці сёстры Катажына і Марыя Світалы. Фота Ул. КРУКА.

П'ятычная паверка

Пятрусь БРОЎКА

ДЗЯКУЙ ВАМ...

1. Дзякуй вам, палі і пожні,
Што на хлеб давалі жыта,
Бульбу — на бліны, аладкі
І ячмень на крупы, солад...
Дзякуй вам, палі і пожні,
Што кармілі вы худобу,
Каб мы крупнік свой бялілі,
А часамі мелі скварку
У кашы смачнай бульбяное...

2. Дзякуй вам, бары, дубровы,
За арэхі і чарніцы,
За паземкі і пралескі,
За грыбы сям'і ядомай
На чале з баравікамі,
За ялінавыя шаты,
Што хавалі ад нягоды,
Што нам раілі, як трэба
З лютым ворагам змагацца...

3. Дзякуй вам, азёры, рэкі,
Ручаіны і крыніцы,
Што паілі нас і мылі,
Што нам раны абмывалі
І з вачэй зганялі слёзы,
Што вянкi па вас пускалі
Мы з рамонкаў і купалак,
Што вучылі вашы хвалі
Нас праплыць праз акіяны...

4. Дзякуй вам, шляхі-дарогі,
І сцяжынкi палявыя,
На якіх сяброў віталі,
На якіх у час спаткання
Прызнаваліся ў каханні,
Дзякуй вам, шляхі-дарогі,
Што са светам паядналі,
Што з паходаў грозных, ратных
Нас прыводзілі дадому...

5. Дзякуй небу, сонцу, зорам
Па-над роднаю зямлёю,
Што праменнем сагравалі,
Палівалі нас дажджамі,
Каб раслі мы і мужнелі,
Што шляхі нам асвятлялі,
Калі ж цемра накрывала,
Вы, як быццам, гаманілі,
Як з дарогі нам не збіцца...

6. Дзякуй вам, вятры-вятрыскі,
Што нам твары гартавалі,
Біўшы ў грудзі, навучалі,

Каб адольвалі нягоды,
Што ўзымалі нашы крылы
Да зары чырвонаўсходняй,
І прыносілі вясціны
Нам ад родных і ад любых,
Ды і ў горы суцяшалі...

7. Дзякуй вам, хаціны нашы
З пахам смольным,
незабыўным,
Што калыскі прыкрывалі
І ад спёкі і ад золі,
За сталы бяседы шчырай
З найсардэчнымі сябрамі,
Што ў дарогу выпраўлялі,
А, счакаўшы з перамогай,
Сцяг ўздымалі, што агеньчык...

8. Дзякуй жа ўсяму, што звездаў,
Што прывабіла навечна,
Сэрца моцна прывязала
І на свет раскрыла вочы!
Чэрвень, 1972 г.

Каб мець прытулак і начлег
І дзень пражыць у спевах —
У кожнай птушкі свой паверх,
Паміж галін на дрэвах.

Я ж, маючы характар свой,
Каб наглядаць далёка,
Сяджу, паэт, як бусел той,
На дрэве адзінокім.

Тады мне бачна навакол,
Што зроблена, што будзе,
І чым жывуць і высь і дол,
І людзі,

людзі,
людзі...
Чэрвень, 1972 г.

Паэт паэзіі вянкi
Пляце, душой красуецца...
Пляце ж, часамі, і такі —
Ніяк не лепяцца радкі.
А ён,
А ён вар'юецца.

Ані прыладзіць бор да зор,
Суніцы да бруснічыны,
Сабе і людзям шле дакор,
Цярэбіць з распачы віхор,
Цярэбіць аж да лысіны...

Нашто пакутваць без патрэбі
Калі радкі нясвежыя,
А славы прагнучы, аслеп...
Кідай пакуты,
Сеяць хлеб —

найбольшая паэзія!
Чэрвень, 1972 г.

БРАХНЯ

Брахня ўздымаецца паволі,
Пакуль усю не ўзбудзіць шыр,
Яна ад шэпту з-за вуголля,
Як мыльны выплыве пузыр.

Няўцяміўшы, а мо ці варта
Дарма кагосьці абражаць,
Хто кпінамі,
хто смехам,
жартам —
Пачнуць пузыр той
раздзьмухаць.

Ды варта праўдзе дакрануцца
Ледзь-ледзь да пузыра таго —
Ён трэсне.

Быргі разлятуцца
На тых, хто выпусціў яго.
Чэрвень, 1972 г.

ПРЫГАДВАЮ: маста-
кі, артысты, журна-
лісты, літаратары,
музычныя работнікі, архі-
тэктары сабраліся разам
у гарадскім камітэце партыі
для таго, каб паслухаць спе-
цыяльна для іх падрыхтаваную
лекцыю аб міжнародным
становішчы...

Сустрэліся не проста вы-
падковым наведвальнікі. Су-
стрэліся сябры, у якіх тры-
валыя, даўнія сувязі, моц-
ныя дзелавыя кантакты,
згода і ў прафесійнай, і ў гра-
мадска-палітычнай рабоце.

Цяпер такія сустрэчы —
звычайная з'ява ў Віцебску...
Творчыя справы інтэліген-
цы горада, яе духоўны і пра-
фесійны рост пастаянна ў
цэнтры ўвагі Віцебскага
гаркома партыі. Гарком ім-
ненца выкарыстаць не ве-
лі і энергію ў ідэалагічнай
работе.

Аналізуючы работу твор-
чай інтэлігенцыі, гарком партыі
прышоў да вываду аб
неабходнасці стварэння савета
творчай інтэлігенцыі горада
пры гаркоме партыі, які б аб'яднаў,
у прыватнасці, і маладых літаратараў-
пачаткоўцаў. Справа ў тым,
што ў нас пакуль няма аддзя-
ленняў Саюза пісьменнікаў,
а таксама Саюза кампазі-
тараў, а аддзяленні Саюза архі-
тэктараў нешматлікія. Такім
чынам, мы імкнемся ўсе на-
шы творчыя сілы актывіза-
ваць, накіраваць у рэчышча
духоўнага, эстэтычнага вы-
хавання працоўных, моладзі
горада і вобласці. Савет у
складзе 23 чалавек, выбраны
на агульным сходзе творчых
работнікаў, узначаліў член
гаркома партыі, дырэктар
студый тэлебачання Ю. Нові-
каў.

Галоўным клопам савета
стала арганізацыя пастаянна-
га семінара творчых работні-
каў горада (перыядычнасць
заняткаў — раз на два ме-
сяцы). Тэматыка гарадскога
семінара ўключае розныя тэ-
арэтычныя пытанні, абнаў-
ленне з жыццём буйней-
шых прадпрыемстваў, вуну го-
рада і г. д. Да работы семі-
нара мы прыцягваем твор-
чых работнікаў, вучоных,
мастацтвазнаўцаў рэспублі-
кі. Так, з лекцыяй «Партый-

насць і грамадзянскасць са-
вецкага мастацтва. Барацьба
дзвюх ідэалогій і задачы
творчай інтэлігенцыі» высту-
піла ў свой час загадчык ка-
федры гісторыі літаратуры і
мастацтва Мінскага тэатраль-
на-мастацкага інстытута, да-
цэнт Н. Федзюкова.

Развіваюцца і іншыя фор-
мы палітычнай работы. Ма-
ецца на ўвазе ў першую чар-
гу азнаямленне творчай ін-

І. НАВУМЧЫК,

санратар Віцебскага
гаркома КПБ

тэлігенцыі з найбольш важ-
нымі пытаннямі ўнутранай і
знешняй палітыкі КПСС,
Савецкай дзяржавы, гаспа-
дарчага і культурнага буд-
аўніцтва, работай вытвор-
чых калектываў па выканан-
ні рашэнняў XXIV з'езда
КПСС. Такую інфармацыю
мы даём на агульных ско-
дах творчай інтэлігенцыі го-
рада, а таксама ў ходзе вы-
ступленняў інфармацыйна-
прапагандысцкіх груп гар-
кома партыі ў саміх калектывах.
(У склад інфармацыйна-
прапагандысцкіх груп гар-
кома партыі ўваходзяць сак-
ратары, загадчыкі аддзелаў
гаркома партыі, кіраўнікі
гарсавета, гарадскіх арганіза-
цый і ведамстваў).

Шчырая размова аб на-
шых справах і планах дапа-
магае творчым работнікам
правільна ацэньваць абста-
ноўку, лепш разбірацца ў
многіх складаных пытаннях
жыцця.

У мінулым годзе ў гарко-
ме партыі з шырокім удзе-
лам сакратараў партыйных і
камсамольскіх арганізацый
прадпрыемстваў, вуну, загад-
чыкаў кафедраў грамадскіх
наук адбылася карысная
размова аб рабоце драматыч-
нага тэатра імя Я. Коласа.

Работнікі тэатра былі сведка-
мі прафесійнага аналізу яго
работы, у той жа час яны ад-
чулі вялікую зацікаўленасць
грамадскасці ў паляпшэнні
работы творчага калектыву
колесаўцаў.

Адной з важных форм ра-
боты савета сталі сустрэчы-
справаздачы актэраў, маста-
коў, архітэктараў у рабочых
калектывах. Асабліва часта
сустракаюцца з рабочымі на-

мастакоў, дзельцоў тэатра, ар-
хітэктараў, музычных работ-
нікаў. У практыку работы
савета ўвайшло абмеркаван-
не мастацкіх выставак, спек-
такляў, твораў кампазітараў
і літаратараў. Гэта дапама-
гае вывесці творчых работ-
нікаў з некарай прафесі-
сійнай адасобленасці. Пры-
гадваецца, у прыватнасці,
прынцыповая і адкрытая раз-
мова членаў савета, камуніс-

най сферы шматграннага
культурнага жыцця горада,
якую б не ахопліваў савет
творчай інтэлігенцыі: гэта —
і гарадскі ўніверсітэт музыкі,
які працуе на базе музыч-
нага вучылішча, і літаратур-
нае аб'яднанне пры абласной
газете, і ўніверсітэт куль-
туры на базе абласной біблі-
тэкі імя Леніна — ды ці
пералічыш усё? Актыўнасць
савета вядуць вялікую рабо-
ту па прапагандзе культуры
сярод насельніцтва.

Асабліва хацелася б ад-
значыць, што цяпер, дзякуючы
дзейнасці савета, узраслі,
умацаваліся шэфскія сувязі
інтэлігенцыі абласнога цэн-
тра над сельскімі ачагамі
культуры. Многія актэры
Віцебскага абласнога тэатра
пачалі аказваць пастаянную
дапамогу сельскім драматыч-
ным калектывам. Заслужаны
артыст рэспублікі Г. Дубаў,
напрыклад, дапамагае Багу-
шэўскаму народнаму тэатру
ў падборку рэпертуару, дае
парады рэжысёрам і актэ-
рам-аматарам. Такую ж рабо-
ту праводзяць і народная
артыстка рэспублікі З. Кана-
пелька, якая шэфствуе над
Пастаўскім народным тэат-
рам. Многа карыснага ро-
біць у Талачынскім народ-
ным тэатры заслужаны ар-
тыст БССР Б. Левін.

Гаворачы аб эфектыўным
шэфстве, нельга не адзна-
чыць і грамадскай работы
Д. Сімановіча — адзінага ў
горадзе члена Саюза пісь-
меннікаў БССР. У апошні час
ён пабываў у Чашніках,
Шаркаўшчыне, Лепелі і шэ-
рагу іншых месц, дзе пра-
ваў заняты з мясцовымі літ-
аб'яднаннямі.

Такія некаторыя вынікі
нашай работы з творчай ін-
тэлігенцыяй.

Мы разумеем, што зробле-
на яшчэ далёка не ўсё, і шу-
каем новыя формы работы.

Цяпер у плане работы са-
вета многа цікавых задумаў,
мерапрыемстваў, накірава-
ных на годную падрыхтоўку
да 50-годдзя ўтварэння Саю-
за ССР.

НАШ КЛОПАТ, НАШЫ ЗАДАЧЫ

З ВОПЫТУ РАБОТЫ ВІЦЕБСКАГА САВЕТА
ТВОРЧАЙ ІНТЭЛІГЕНЦЫІ

шы кампазітары Я. Касала-
паў, Б. Насоўскі, А. Гоман.
Нядаўна ў горадзе прайшоў
тыдзень выяўленчага мастац-
тва. З калектывам завода
імя Кірава сустрэліся і арга-
нізавалі выстаўку для рабочых
мастакі А. Талкач,
М. Міхайлаў.

Менавіта для далейшага
ўмацавання сувязі твор-
чых калектываў з вытворчымі
— плануем правесці спе-
цыяльны конкурс на атры-
манне заводскіх прэмій.

Хацелася б сказаць, што
мы таксама пастаянна су-
стракаемся ў гарадскім камі-
тэце партыі з творчымі ка-
лектывамі, якія прыязджа-
юць да нас, расказваем ім аб
нашым горадзе, нашых поспе-
хах і планах, абменьваемся
думкамі. У мінулым годзе
такія сустрэчы прайшлі з
калектывам Дзяржаўнага
рускага драматычнага тэатра
БССР імя Горкага, ансам-
блем песні і танца Савецкай
Арміі імя Аляксандрава.
Гэтай вясной мы прымалі
нашых гасцей — калектыв
Чарнігаўскага музычна-дра-
матычнага тэатра імя Шаў-
чэнка, у чэрвені — Дзяр-
жаўны тэатр музычнай каме-
ды БССР.

Адной з задач савета з'яў-
ляецца арганізацыя прыны-
повага, таварыскага аналізу
і разбору творчасці нашых

таў нашага тэатра аб спек-
таклі па п'есе эстонскага
драматурга Р. Каўгвера
«Свой востраў». Кіраўніцтва
тэатра пагадзілася: спек-
такль атрымаўся недаскана-
лы, трэба працягнуць работу
над ім. Як вынік, праз нека-
торы час з поспехам прайшла
прэм'ера пастаўленага нана-
ва спектакля.

Асаблівую ўвагу мы ста-
раемся ўдзяліць маладой
творчай інтэлігенцыі. Пры
савете творчай інтэлігенцыі
створана секцыя па рабоце
з моладдзю.

Як вядома, у працэсе ідэй-
най загартоўкі творчых ра-
ботнікаў важнае месца зай-
мае іх удзел у грамадска-па-
літычным жыцці.

Многія творчыя работнікі
горада — актывныя лекта-
ры таварыства «Веды», кан-
сультанты гурткоў мастац-
кай самадзейнасці, прапаган-
дысты перадавога савецкага
мастацтва ў рабочых і мала-
дзёжных аўдыторыях. У гэ-
тым годзе па ініцыятыве
савета інтэлігенцыі і калек-
тыву тэатра ўпершыню ў рэ-
спубліцы працаваў народны
ўніверсітэт тэатральнага ма-
стацтва, у якім займаецца
больш як 3 тысячы чалавек.
Кіруе работай ўніверсітэта
галоўны рэжысёр тэатра
С. Казіміроўскі.

Бадай, няма цяпер нівод-

ПЫТАННЕ. Пасля Вялікай Айчыннай вайны Беларусь ляжала ў руінах. Здавалася, спарэбляцца дзесяці гадоў, каб аднавіць разбураныя гарады і сёлы, народную гаспадарку рэспублікі. Але ўжо ў 1950 годзе быў пераўздынены даваенны ўзровень па выпуску валавой прадукцыі. Што дапамагло беларускаму народу так хутка аднавіць эканоміку сваёй рэспублікі?

АДКАЗ. Ваша пытанне закранае надзвычайную тэму, дае магчымасць звярнуцца да адной з самых хваляючых старонак у сапраўды легендарнай гісторыі барацьбы і перамог гераічнага савецкага народа.

Сапраўды, Беларусь, як і іншыя раёны нашай краіны, якія падвергліся фашысцкаму напавіненню і перажылі жах варожай акупацыі, уяўляла сабой пасля Вялікай Айчыннай вайны карціну неапісальных разбурэнняў і папаліскаў, людскіх нягод і нечувана цяжкіх страт. У віхуры ваеннага ліхалецця ад рук гітлераўскіх захопнікаў загінуў кожны чацвёрты жыхар нашай рэспублікі. Цэлыя вобласці былі ператвораны ворагам у мёртвыя зоны. Засталіся без прытулку каля трох мільёнаў чалавек.

Нядобрыя злышчы і ворагі савецкага народа ў свой час суцяшалі сябе надзеяй, што абскроўлены і спустошаныя фашыстамі раёны краіны, у тым ліку і наша рэспубліка, доўгія гады не здолеюць акрыцца ад цяжкіх вынікаў вайны, што затармазіцца ўся справа камуністычнага будаўніцтва. Але яны пралічыліся, бо недаацанілі вялікі перавагі савецкага дзяржаўнага і грамадскага ладу, планавай сацыялістычнай сістэмы гаспадаркі, непераўздызеныя ідэйныя і маральныя якасці савецкага чалавека, выхаванага ленинскай партыяй і ўсім укладам нашага жыцця.

І, вядома, няма ніякага цуду ў тым, што наша рэспубліка, якая ў снежні 1944 года здолела выпусціць менш як адну дзевятую аб'ёму прамысловай прадукцыі 1940 года, ужо к 1951 году не толькі дасягнула, але і пераўздышла даваенны ўзровень прамысловай вытворчасці. За такі ж кароткі тэрмін была адноўлена тэхнічная база сельскай гаспадаркі. Зрэшты, пра цуд можна весці гаворку ў тым сэнсе, што Камуністычная партыя, якая ўзначаліла барацьбу за хутэйшую ліквідацыю вынікаў вайны і далейшы ўздым сацыялістычнай эканомікі і культуры, прывяла ў дзеліне, кажучы словамі У. І. Леніна, «самую цудоўную ў свеце сілу» — невычарпальную сілу рабочых і сялян, накіравала ў рэчышча стваральнай працы волатаўскую энергію непарушнай дружбы савецкіх народаў.

Камуністы, усе працоўныя Беларусі ведаюць, што іх самаадданыя намаганні па аднаўленні і далейшым развіцці народнай гаспадаркі завяршыліся паспехам дзякуючы ленинскай нацыянальнай палітыцы КПСС, дзякуючы таму, што на фронце пасляваенных аднаўленчых работ, на мірнай ніве працы зліліся ў адно воля і энергія, талент і веды смяоў і дачок самых розных нацыянальнасцяў нашай вялікай Радзімы.

Радзіма-маці накіроўвала нам усё неабходнае для хутэйшага аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі і культуры; будаўнічыя матэрыялы і тэхніку, сталь і вугаль, нафту і бавоўну, кнігі і навуковае абсталяванне. ЦК КПСС і Савецкі ўрад у першую пасляваенную пяцігодку толькі на капітальнае будаўніцтва выдзелілі нашай рэспубліцы сродкі, якія перавышалі асігнаванні на тую ж мэту за ўсе перадавыя пяцігодкі, разам узятыя.

Важна падкрэсліць, што аднаўленне і развіццё народнай гаспадаркі рэспублікі праводзіліся на пашыранай, новай аснове. Да вайны ў Беларусі не было, напрыклад, такіх галін, як аўтамабільна-трактарабудаванне, буйная хімічная індустрыя, электроніка, нафтаздабыча. Не было і адпаведных кадраў спецыялістаў, рабочых раду новых прафесій. Цяпер яны ёсць. І ва ўсім гэтым велізарную неацэнную дапамогу аказалі нам вучоныя, спецыялісты і рабочыя Масквы і Горкага, Ленінграда і Свядлоўска, Волгаграда і Харкава, нафтавікі Башкірыі і Татарыі, гарнякі Урала і Запалля'я, працаўнікі многіх іншых раёнаў краіны.

Народная гаспадарка рэспублікі ў колькасцях і якасных адносінах узрасла надзвычайна. Так, прадукцыя прамысловасці ў параўнанні з 1940 годам павялічылася к 1972 году ў 14 разоў. І мы з годнасцю гаварым і гаворым, што хуткае пасляваеннае аднаўленне і бурны ўздым прадукцыйных сіл Беларусі, як і іншых раёнаў краіны, гэта жывое ўвасабленне сукупнай працы і ўзаемаўзбагачальнага супрацоўніцтва мільёнаў і мільёнаў людзей, што складаюць дружную сям'ю, ім якой — савецкі народ.

ПЫТАННЕ. У Пастанове ЦК КПСС «Аб падрыхтоўцы да 50-годдзя ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік» гаворыцца, што ў «братнім яднанні з незвычайнай паўнагой раскрыліся стваральная энергія, творчыя здольнас-

ці, таленты ўсіх нацый і народнасцяў Савецкай дзяржавы». Як раскрыўся мастацкі талент беларускага народа, якія найбольш яркія яго праявы ў апошні час і якую ролю ў развіцці беларускай культуры адыгрывае яе духоўная роднасць з іншымі нацыянальнымі культурамі народаў нашай краіны?

АДКАЗ. Як вядома, мастацкі талент любога народа невычарпальны. Уся справа ў магчымасцях яго выяўлення, у тых сацыяльна-эканамічных умовах і духоўным асяроддзі, якія вызначаюць як сам уклад народнага жыцця, так і ступень раскрыцця разнастайных здольнасцяў працоўных — сапраўдных твораў усіх матэрыяльных і духоўных багаццяў грамадства. Да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі беларускі народ, як і іншыя народы нашай краіны, гібеў у галечы, цемры і невучце, бо, як пісаў У. І. Ленін, раней увесь чалавечы розум, увесь яго геній тварыў толькі для таго, каб даць адным усе даброты тэхнікі і культуры, а іншых пазбавіць самага неабходнага — асветы і развіцця.

І толькі дзякуючы перамозе Вялікага Кастрычніка ў дружнай сям'і развітых рэвалюцыяй

роднасці, яны бачаць сэнс і вышэйшае прызначэнне сваёй працы ў тым, каб сваімі творамі дапамагчы людзям і жыць лепш, і быць лепшымі, выконваць з гонарам і годнасцю высокую місію пачынальнікаў і твораў камуністычнай цывілізацыі. Нельга не адзначыць, што за апошнія гады — гады небывалага палітычнага і працоўнага ўздыму, які ахапіў усю краіну, у рэспубліцы створаны рад па-сапраўднаму значных, таленавітых твораў, у якіх атрымалі належнае ўвасабленне многія незабыўныя старонкі гісторыі, тэмы вялікага грамадзянскага, патрыятычнага і інтэрнацыянальнага гучання.

Іх месца і значэнне ў мастацкай скарбніцы народа вызначаюцца не толькі і нават не столькі той роляй, якую яны адыгрываюць у духоўным жыцці таго або іншага нацыянальнага рэгіёна, колькі сілай уплыву на розумы і сэрцы ўсіх народаў краіны. Вось чаму мы радуемся ўсенароднаму прызнанню творчасці відных майстроў літаратуры — народнага паэта Беларусі Петруся Броўкі і празаіка Івана Мележа, творы якіх атрымалі высокую ацэнку савецкай грамадскасці і ўдасцены Ленінскай прэміі. Ленінскай прэміяй адзначана і выдатная работа групы нашых архі-

САМАЯ ЦУДОЎНАЯ СІЛА

Першы сакратар ЦК КП Беларусі

П. М. МАШЭРАЎ адказвае на пытанні

галоўнага рэдактара «Літаратурной газеты»

народаў, у братнім яднанні з імі мы за рэкордна кароткі тэрмін прайшлі шлях ад амаль пагадоўнай неписьменнасці насельніцтва да ажыццяўлення ўсеагульнай сярэдняй адукацыі; ад адзінавых навуковых устаноў выключна прыкладнога характару — да магутных навукова-даследчых комплексаў, якія аб'ядноўваюць тысячы вучоных і спецыялістаў; ад цемры і навуцтва — да высокапрафесійнай літаратуры і мастацтва, масавай мастацкай творчасці, сапраўднага росквіту ўсіх галін духоўнага жыцця працоўных; ад мастацтва для нямогіх «выбраных» — да мастацтва народа і для народа; ад некалькіх паўсаматужных друкарняў — да сучасных паліграфкамбінатаў; ад вострага «кніжнага голаду» — да мільённых тыражоў кніг, газет і часопісаў.

Інакш кажучы, у Беларусі, як і ва ўсёй краіне, створаны спрыяльныя сацыяльна-палітычныя ўмовы, магутная матэрыяльная база для поўнага выяўлення талентаў і здольнасцяў чалавека працы, адкрыты самы шырокі магчымасці для ўсё ўзрастаючай адукаванасці і культуры народных мас. Характэрна, што зараз у рэспубліцы звыш 80 працэнтаў тых, хто закончыў васьмігадовую школу, не задавальняецца дасягнутым і імкнецца атрымаць сярэдняю, а потым і вышэйшую адукацыю. У Беларусі студэнтаў вышэйшых навуковых устаноў на кожны 10 тысяч чалавек насельніцтва даводзіцца больш, чым у Англіі, ФРГ, Францыі, Італіі, Швецыі. Расце колькасць высокакваліфікаваных рабочых, якія атрымліваюць прафесійную падрыхтоўку на базе сярэдняй адукацыі. На кожную тысячу жыхароў штогод выпускаецца 2.785 кніг і 2.844 экзэмпляра часопісаў і іншых перыядычных выданняў. Працуе 20.785 бібліятэк усіх відаў. Да вышніх прыгожага далучаюць працаўнікоў гарадоў і сёл рэспублікі 14 прафесійных тэатраў, 2 філармоніі, Акадэмічная харавая капэла, Дзяржаўны народны хор, ансамбль танца і рад іншых буйных творчых калектываў.

Шматграннасць мастацкага таленту беларускага народа ўвасабляе і плённая дзейнасць амаль двухтысячнага атрада пісьменнікаў, мастакоў, скульптараў, кампазітараў, дзеляючых тэатра і кіно. Верныя ленинскім прынцыпам партыйнасці і на-

тэктараў і скульптараў, што стварылі цяпер сусветна вядомы мемарыяльны комплекс «Хатынь», які ўвекавечыў беспрыкладную мужнасць савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны і выклікае ў сэрцах мільёнаў людзей пачуццё клясавай нявысіці да фашызму — гэтаму жахліваму спараджэнню імперыялізму.

Нямала творчых здзяйсненняў і на рахунку беларускіх кампазітараў, мастакоў, дзеляючых тэатра і кіно, музыкантаў. Іх лепшыя работы сталі здабыткам усяго савецкага народа, увайшлі ў зальны фонд сацыялістычнага шматнацыянальнага мастацтва.

Сацыялізм, як казаў Л. І. Брэжнеў на XXIV з'ездзе КПСС, не толькі адкрыў працоўным масам шырокі доступ да духоўных каштоўнасцяў, але і зрабіў іх непасрэднымі творцамі культуры. Мастацкая творчасць беларускага народа, як і іншых народаў нашай Радзімы, як вяснова паводка, разліваецца ўшырыню і ўглыбіню, радуе багатым суквеццем талентаў і здольнасцяў. У рэспубліцы звыш паўмільёна працаўнікоў прысвячаюць ёй свой адпачынак у шматлікіх гуртках і самадзейных калектывах. Хацелася б падкрэсліць, што ў апошнія гады ў масавым народным мастацтве адбываюцца важныя зрухі, якія характарызуюцца не толькі ростам колькасці яго ўдзельнікаў, а і разнастайнасцю жанраў, вышэйшым эстэтычнага ўзроўню мастацкай творчасці. За высокую культуру і выканаўчае майстэрства 149 самадзейным калектывам рэспублікі прысвоена ганаровае званне народных.

Калі ж гаварыць пра тую ролю, якую адыгрывае ў развіцці беларускай культуры яе духоўная роднасць, я б нават сказаў больш — яе арганічнае адзінства з іншымі нацыянальнымі культурамі нашай краіны, і перш за ўсё з культурай рускага народа, то адказ на гэтую частку пытання можа быць толькі адзін — велізарную, сапраўды самую галоўную.

Зразумела, сувязі паміж рознымі нацыянальнымі культурамі — з'ява сама па сабе не новая. Яе нарэні ідуць у глыбіню стагоддзяў. Але клясавая, ідэйная роднасць, а потым і поўнае адзінства нацыянальных культур па сацыялістычным

НА ПРАЦЬГУ чэрвеня і ліпеня Акадэмічны тэатр оперы і балета БССР наладзіў 38 канцэртаў для працаўнікоў палёў Мінскай вобласці.

Сталічныя артысты выступілі ў саўгасе «Світанне» Мінскага раёна, у калгасе «Запаветы Ільіча» Валожынскага раёна, сустрэліся з калгас-

ДЛЯ ПРАЦАЎНІКОЎ ПАЛЁЎ

нікамі сельгасарцелю «Чырвоная зорка», «Радзіма», «Перамога», імя Фалько Дзяржынскага раёна. У Пухавіцкім раёне яны далі канцэрты ў калгасх імя Жданова, імя Куйбышава, ЦК КПБ, сустрэліся з рабочымі

саўгасаў «Заазер'е» і «Наваполацкі», некалькі канцэртаў адбылося ў Лагойскім раёне.

Калгаснікі і рабочыя саўгасаў горада віталі майстроў опернага і балетнага мастацтва — народнага артыста БССР Л. Бражніка, заслужаных артыстаў рэспублікі І. Дзідзічэнку, М. Патроў, Б. Нікольскага, лаўрэата Усесаюзнага кон-

курсу ваналістаў І. Адзіноцу, артыстаў З. Сазонава, Ул. Іваноўскага, канцэртмайстра В. Багатырскую, В. Крыштопенку, Л. Талкачова.

Разам з опернымі артыстамі ў канцэртах прынялі ўдзел майстры беларускай эстрады — заслужаныя артысты БССР І. Лакштанаў, выканаўцы жартуных скетчаў, фельетонаў і пародый В. Міхеда і М. Пільзінец.

На канцэртах пабывала звыш 18 тысяч гледачоў.

ПАЛЕПШЫЦЬ ПРАПАГАНДУ МАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

25 ліпеня адбыўся адкрыты сход партыйнай арганізацыі Саюза пісьменнікаў БССР. На парадку дня — абмеркаванне работы бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР.

З дакладам па гэтым пытанні выступіў дырэктар бюро прапаганды мастацкай літаратуры М. Татур, з задакладам — Я. Кучар.

У сярэчках прынялі ўдзел М. Таік, А. Асіпенка, А. Бачыла, З. Бірала, В. Хомчанка, Ул. Карнаў, М. Кругавых, А. Русеікі, М. Ягораў. У адрас бюро прапаганды мастацкай літаратуры былі зроблены слушыны заўвагі і выказаны пажаданні, як палепшыць прапаганду беларускай літаратуры ў рэспубліцы.

зместе — гэта заканамернасць, уласцівая новаму грамадству, ачышчанаю ад усіх форм эксплуатацыі і прыгнёту. Яна адыграла і адыгрывае велізарную ролю ў гістарычным лёсе, у росквіце жыцця беларускага народа, яго самабытнай культуры. Велізарную ў тым сэнсе, што менавіта ў братняй адзінай сям'і народаў Краіны Саветаў раскрыліся ва ўсёй сваёй паўнаце творчыя сілы беларускага народа, адкрылася сапраўды неаглядная перспектыва ўзрастання духоўнага патэнцыялу рэспублікі і павелічэння яе ўкладу ў агульную скарбніцу матэрыяльных і культурных каштоўнасцяў савецкага грамадства.

Па-за гэтым сацыяльна-палітычным, ідэйна-эстэтычным адзіствам беларускай савецкай культуры з нацыянальнымі культурамі народаў СССР наогул немагчыма было б развіццё і ўсебаковае ўзбагачэнне духоўнага здабытку беларускага народа, як і любога іншага народа нашай шматнацыянальнай сацыялістычнай Айчыны. Слаўныя 50 гадоў, якія мінулі з дня ўтварэння Саюза, — гэта натхнёны летапіс нараджэння і станаўлення, росквіту і збліжэння сацыялістычных нацый, кожная старонка якога красамоўна сведчыць аб жыватворнай, стваральнай сіле братэрства людзей працы ўсіх народаў Краіны Саветаў.

На сучасным этапе камуністычнага будаўніцтва працэс усебаковага ўзаемадэявання і супрацоўніцтва народаў СССР робіцца ўсё больш інтэнсіўным, усё больш узаемаўзбагачальным, усё больш эфектыўным па сваіх выніках. Цудоўным плёнам узаемаўплыву, узаемаўзбагачэння сацыялістычных нацый і іх культур шчодро карыстаюцца ўсе савецкія людзі.

У Беларусі, як і ў іншых рэспубліках краіны, культурным, духоўным жыццём працоўных у роўнай ступені займаюць дастойнае месца таленавітыя творы майстроў мастацкай творчасці народаў-братоў Савецкага Саюза. Неразлучнымі спадарожнікамі і добрымі сябрамі нашых людзей сталі кнігі М. Горкага і У. Маякоўскага, М. Шалахава, А. Фадзеева і К. Федзіна, Э. Межэлайціса і В. Лацыса, М. Стэльмаха і Ч. Айтматава, Г. Леанідзе і Р. Гамзатава, светлыя вобразы, народжаныя музыкой Д. Шостакавіча і А. Хачатуряна, пэндзлем А. Пласта і М. Сар'яна. Вызначальным робіцца, такім чынам, не нацыянальная прыналежнасць таго або іншага дзеяча літаратуры і мастацтва, а адданасць яго высокай ідэі, вялікай справе будаўніцтва камунізму, талент і майстэрства, аддадзеныя служэнню народу. І прыемна, што формы абмену духоўнымі каштоўнасцямі, патрэба ў якіх усё ўзрастае, робіцца ўсё больш разнастайнымі і змястоўнымі, пашыраюцца і паглыбляюцца год ад году.

ПЫТАННЕ. У летапіс Вялікай Айчыннай вайны навечна ўпісаны патрыятычны подзвіг мільёнаў беларусаў, якія ў часях Савецкай Арміі, у партызанскіх атрадах беззаветна выканалі свой абавязак перад Радзімай. У сваю чаргу мільёны прадстаўнікоў іншых народаў нашай краіны ўдзельнічалі ў вызваленні Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў. Ці не маглі б вы ў сувязі з гэтым раскажаць аб тым, якое адлюстраванне ў беларускай літаратуры атрымала ратная тэма, як у творах беларускіх пісьменнікаў паказана яднанне ўсіх савецкіх людзей, што ў братнім саюзе адстаялі сваю свабоду і незалежнасць, свае рэвалюцыйныя звышчы?

АДКАЗ. Пачынаючы з галоўнага, з таго, што вызначае асобае месца ратнай тэмы ў мастацкім арсенале савецкага народа і абумоўлівае глыбокую грамадзянскую, страсную партыйную, эмацыянальную пафас многіх твораў, напісаных на гэтую тэму. Гэта галоўнае — камуністычная ідэйнасць, савецкі патрыятызм і сацыялістычны інтэрнацыяналізм, якія складаюць характэрную рысу маральнага аблічча, духоўнага быцця грамадзяніна нашай сацыялістычнай Айчыны.

Менавіта гэтыя цудоўныя якасці савецкага чалавека ярка выявіліся ў гады суровых вайны ўспрабаванняў і менавіта яны з'явіліся прадметам пільнай увагі нашай літаратуры пры распрацоўцы ратнай тэмы.

Імкненне паказаць прыгажосць, веліч і мужнасць будаўнікоў новага грамадства, маральна рыхтаваць іх да актыўнай барацьбы за свяржэнне камуністычных ідэалаў, да любых ўспрабаванняў — вось што вызначала і вызначае галоўную ідэйна-мастацкую сутнасць і накіраванасць савецкай літаратуры, прасякнутай пафасам сацыялістычнага гуманізму, патрыятызму і інтэрнацыяналізму. Яе рэвалюцыйныя традыцыі бяруць пачатак яшчэ ў тым часе, калі ў жорсткай бітве з унутранай контррэвалюцыйнай і замежнай інтэрвенцыяй вырашаўся лёс першай у свеце дзяржавы рабочых і сялян. Ужо тады нарадзілася пакаленне пісьменнікаў, якія, як вобразна сказаў У. У. Маякоўскі, «к штыку прывялі перо». І мы з задавальненнем адзначаем, што на фарміраванне камуністычнай перакананасці, ідэйна-маральнай стойкасці савецкіх людзей, побач

з такімі выдатнымі творамі, як «Ціхі Дон» М. Шалахава, «Чапаеў» Д. Фурманова, «Як гартавалася сталь» М. Астроўскага, «Разгром» А. Фадзеева, свой дабраторны ўплыў аказала і героіка-патрыятычнае мастацкае слова многіх беларускіх празаікаў і паэтаў. Аповесць «Дрыгва» Я. Коласа, якая даўно стала хрэстаматыйнай, паэзія Я. Купалы, П. Броўкі, творы М. Лынькова, К. Чорнага паклалі ў беларускай савецкай літаратуры пачатак уласнаму вайсковому подзвігу чалавека, які стаў гаспадаром сваёй зямлі, упершыню паспытаў плён сапраўднай свабоды, чалавека, для якога яго жыццё і справа сацыялізма сталі адзінымі і непадзяльнымі. Словам, ратная тэма замацавалася і заняла віднае месца ў творчасці многіх беларускіх пісьменнікаў яшчэ да Вялікай Айчыннай вайны.

Чатырохгадовая бітва савецкага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі была вялікім і суровым выпрабаваннем сілы і непахіснасці сацыялізма, ідэйнай стойкасці савецкага чалавека. Агнём і крывёю правяралася трываласць дружбы і братэрства народаў нашай краіны, іх адданасць справе камунізму.

Беларускі народ разам з усімі народамі Савецкага Саюза мужна і стойка, з першага да апошняга дня вайны, змагаўся супраць фашысцкіх акупантаў. Звыш мільёна патрыётаў рэспублікі па закліку Радзімы, па закліку ўласнага сэрца ўступілі ў рады дзеючай арміі і з баямі прайшлі плячо ў плячо з сынамі і дочкамі ўсіх нацый і народнасцяў нашай краіны цяжкі шлях да Перамогі.

На часова акупіраванай тэрыторыі рэспублікі разгарнулася ўсенародная партызанская вайна. Звыш 440 тысяч партызан і падпольшчыкаў гераічна змагаліся ў тыле ворага, адстойваючы сваю сацыялістычную Айчыну. У ліку першых на фронт, у партызанскія атрады пайшлі і беларускія пісьменнікі. Дваццаць два з іх загінулі ў суровай барацьбе з фашызмам.

Гісторыя яшчэ не ведала такой згуртаванасці і маналітнасці народа ў хвіліну грознай небяспекі, такога размаху масавага гераізму, пралётнага выключнага пацуды самаахвяравання, якімі былі адзначаны кожны дзень вайны. У тую грозную пару палымнае пісьменніцкае слова, як і пераможная зброя савецкага воіна, трывала ўвайшло ў баявы арсенал партыі і народа. Літаратура «ратнай тэмы» стала ў час вайны літаратурай вышэйшага ўсенароднага подзвігу савецкіх людзей, страснага патрыятычнага закліку зрабіць усё для таго, каб вызваліць нашу зямлю і знічыць ненавіснага ворага. Здзіўляюча маральна і мастацка глыбіня адчуваецца ў гэтых гадах у паэзіі Я. Купалы, Я. Коласа, П. Броўкі, М. Танка, А. Куляшова, П. Панчанкі, у творах М. Лынькова, К. Крапівы, К. Чорнага і іншых.

Ужо ў той час у творах беларускіх, як і многіх іншых савецкіх пісьменнікаў, напісаных на «гарачых слядах» вайны, акрэслілася абазначылася многае з таго, што з'яўляецца зараз аснова творчым у распрацоўцы ратнай тэмы. Гэта перш за ўсё імкненне зразумець і паказаць у характары і маральным абліччы нашых людзей, новых якасці, якія так ярка выявіліся ў барацьбе з фашызмам, адказаць на пытанне: хто ж ён, савецкі чалавек, які здолён выстаяць і перамагчы, выратаваць чалавецтва ад пагрозы фашысцкага заняволлення.

У гады вайны праз многія творы беларускай літаратуры чырвонай ніццю прайшла ідэя яднання шматнацыянальнага савецкага народа перад агульным ворагам — гітлераўскім фашызмам. Матывы інтэрнацыянальнага адзінства савецкіх людзей вызначылі трактоўку цэлага шэрагу літаратурных вобразаў. Успамінаецца ў гэтай сувязі верш Пімена Панчанкі, напісаны ў 1942 годзе, — «Байцы, які першы ступілі на беларускую зямлю». Паэт звяртаецца ў ім, па сутнасці, да ўсіх вызваліцеляў роднай Беларусі, зямлі Савецкай:

Ты першы кроплі горніх слёз
сіроных
Сваёй рукой з дзіцячых твараў сцёр,
Ты першы паглядзеў прыветна ў
вочы
Бацькоў маіх любімых і сласцёр.
Ты ў бой ішоў з пагардаю да смерці,
Каб ратаваць мой край. Ты парадніў
Сябе навіні з беларускім сэрцам,
З дубровамі, з красою нашых ніў.

Падзеі тых незабыўных дзён, якія знайшлі адлюстраванне ў беларускай літаратуры, дапамагаюць лепш зразумець прыроду савецкага ладу, вялікую мудрасць палітыкі ленинскай партыі, якая аб'яднала і згуртавала ўсе народы, ператварыла нашу краіну ў цвярдую, адолець якую не ўдалося і не ўдасца ніякаму ворагу. На франтах, у партызанскіх атрадах, як баявыя саратнікі і браты, змагаліся людзі ўсіх нацыянальнасцяў. Яны пралівалі кроў на палях Падмаскоўя, Беларусі, Украіны, добра ведаючы, што абарняюць свой дом, свой ачаг, сваю адзіную Радзі-

му — Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Выкарыстоўваючы вопыт вайны гадоў, той выдатны пачатак, які быў пакладзены тады, беларуская літаратура зрабіла ў пасляваенны час новы якасны скачок. Яна выбрала сваім галоўным напрамкам філасофскае асэнсаванне эпохі, стварэнне, гаворачы словамі Аляксея Талстога, вобраза «чалавека ідэі і дзеяння, які раскрасіў праз гістарычную справу свайго народа».

Адзін за адным з'яўляюцца адзначаныя духам высокай патрабавальнасці новыя творы, у якіх сурова праўда аб вайне спалучаецца з глыбокім пранікненнем у сутнасць вастраўжыга сутыкнення двух светаў, дзвюх ідэалогій, в удумлівым мастацкім аналізам палітычных, сацыяльна-эканамічных, маральных асноў савецкага грамадства, глыбінных вытокаў нашай вялікай Перамогі над ударнымі сіламі імперыялізму.

Ваенна-патрыятычная літаратура нібыта не хоча лічыцца з часам і абыходзіцца з гераічным летапісам вайны, як з гарачым сучасным матэрыялам. Бывала, што іншыя пісьменнікі проста бралі тыя або іншыя ваенныя сітуацыі, як правіла, вельмі прывабныя сваёй незвычайнасцю, абвостранасцю і складанасцю, выявляючы і паказваючы на іх маральную стойкасць і характар героя, яго сапраўдную цану. Але пры гэтым яны не заўсёды дабіваліся поспеху, таму што чалавек у такіх творах выступаў нярэдка па-за цеснай шырокай сувяззю з канкрэтнымі сацыяльна-гістарычнымі акалічнасцямі. Такія пісьменнікі часам аказваліся ў палоне «тэорыі» так званай «акопнай праўды», падмянялі канкрэтна-гістарычныя даследаванні прыроды нашага гуманізму абстрактнымі разважаннямі аб палярнасці добра і зла наогул.

Падобныя з'явы былі хуткаплыннымі і часовымі. Пісьменнікі, якія працуюць сёння над творами на ратную тэму, бачаць і разумеюць як галоўную сваю задачу — у эстэтычным плане, зразумела, — паэтычна ўзвышана, гістарычна верагодна і па-мастацку праўдзіва адлюстраванне прыроды народнага гераізму, узнавіць духоўнае, ідэйнае, псіхалагічнае аблічча нашага воіна, партызана, падпольшчыка, узнавіць у такім мастацкім абгортцы, каб актыўна ўдзельнічаць на розумы і сэрцы сучаснікаў. Можна назваць дзесяткі твораў, такіх, як, скажам, «Глыбокая плынь» І. Шамякіна, «Тэцыя ракета» і «Абеліск» В. Бычова, паэмы А. Куляшова «Сцяг брыгады» і Р. Барадудзіна «Блакада». І цэлы рад іншых, у якіх таленавіта паказаны наш чалавек на вайне, яго мужнасць і вернасць камуністычным ідэалам.

Ратная тэма па сваіх маштабах і значнасці сапраўды невячарпальная. Тут адкрываецца найшырэйшая па сваіх магчымасцях сфера прыкладання творчых сіл, таленту і майстэрства ў рэчышчы самых розных жанраў і прыёмаў. Возьмем, скажам, дакументальную аповесць С. Грахоўскага «Рудабельская рэспубліка». Гэты па-мастацку сталы твор праўдзіва і пераканаўча ўзнаўляе адну з яскравых старонак жыцця і барацьбы першых беларускіх камуністаў, якія сцвярджалі Савецкую ўладу, новы ўклад жыцця на Палессі.

Чытачы з вялікай цікавасцю і давер'ем паставіліся да кнігі Герояў Савецкага Саюза В. Казлова «Людзі асобага складу», Р. Мачульскага «Вечны агонь», У. Лябанка «У лясх Віцебшчыны», В. Лівенява «Партызанскі край», а таксама да мемуараў П. Калініна «Партызанская рэспубліка», А. Дзенісевіча «Арлінае племя», М. Джагарова «Кастры партызанскія», Д. Цябута «Пра агонь» і многіх іншых.

Тэма вялікай Айчыннай вайны вельмі часта арганічна ўпісваецца ў многія творы аб сучаснасці. У атмасферы ваеннага часу героі такіх аповесцяў і раманаў чэрпаюць сілы для сённяшняй барацьбы з буржуазнай ідэалогіяй, з замажыраваным мяшчанствам і духоўным утрыманствам, з усім, што перашкаджае нашаму руху наперад.

У ваенна-патрыятычнай літаратуры нашай рэспублікі ёсць, зразумела, свае вялікія і складаныя праблемы і клопаты. Далёка не ўсё, што з'яўляецца пад рубрыкай «ратная тэма», атрымлівае станоўчую ацэнку грамадскасці, задавальняе высокія патрабаванні. Многія незабыўныя старонкі гераічнай гісторыі барацьбы і подзвігаў савецкага народа яшчэ чакаюць таленавітага, высокамастацкага ўзнаўлення ў кнігах, на экранах кіно, у музыцы, скульптуры, жывапісе. І мы глыбока перакананы, што, абароўваючыся на вопыт і багацейшыя традыцыі шматнацыянальнай сацыялістычнай літаратуры і мастацтва, беларуская творчая інтэлігенцыя, аквіліная гістарычнымі рашэннямі XXIV з'езда КПСС, парадзе савецкіх людзей новымі глыбокімі і значнымі творами аб мужнасці і велічы чалавечага духу, аб неўміручых справах будаўнікоў і абаронцаў новага свету.

«Літаратурная газета» ад 26 ліпеня 1972 г.

ТАКАЯ СУСТРЭЧА — НА УСЁ ЖЫЦЦЁ

Па даўняй добрай традыцыі ў час летніх канікул прыязджаюць у Мінск на стажыроўку выкладчыкі беларускай мовы і літаратуры з Беларускага вайводства Польскай Народнай Рэспублікі. Гаспадары — супрацоўнікі Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горкага — пазнаёмілі беластоцкіх выкладчыкаў з метадычнай выкладанай беларускай мовы і літаратуры ў савецкіх школах. Госці таксама пабылі на трактарным заводзе, паліграфічным, ездзілі ў Хатынь, на Курган Славы, на радзіму Я. Купалы і Я. Коласа. Яны былі сведкамі ўрачыстага адкрыцця помніка Я. Купалу. Цінавай была сустрэча ў Саюзе пісьменнікаў БССР. На сустрэчу прыйшлі

народны паэт Беларусі, стаўшыня праўдліва Саюза пісьменнікаў БССР Максім Танк, народны пісьменнік Беларусі лаўрэат Ленінскай прэміі Іван Мелек і Іван Шамякін і іншыя. Пра ўклад пісьменнікаў нашай рэспублікі ў справу камуністычнага выхавання савецкіх людзей, пра вырашэнне праблематыкі сучаснасці ў творах беларускіх аўтараў расказалі Іван Мелек, Максім Танк, Іван Шамякін. Гендзёр Бураўкін падзяліўся ўражаннямі ад святкавання купалаўскіх дзён у Ленінградзе, прачытаў вершы з новай кнігі «Жніво». Янка Брыль паведаміў пра інтэрнацыянальныя сувязі беларускай літаратуры. Работнікі народнай асветы Беларускага вайводства Міхал Грыгарчук і Юзаф Навіцкі расказалі, як яны і іх налегі выкладаюць беларускую мову на польскай зямлі. — Такія сустрэчы, як сёння, — заявілі яны, — запамінаюцца на ўсё жыццё. М. ЯГОРАУ.

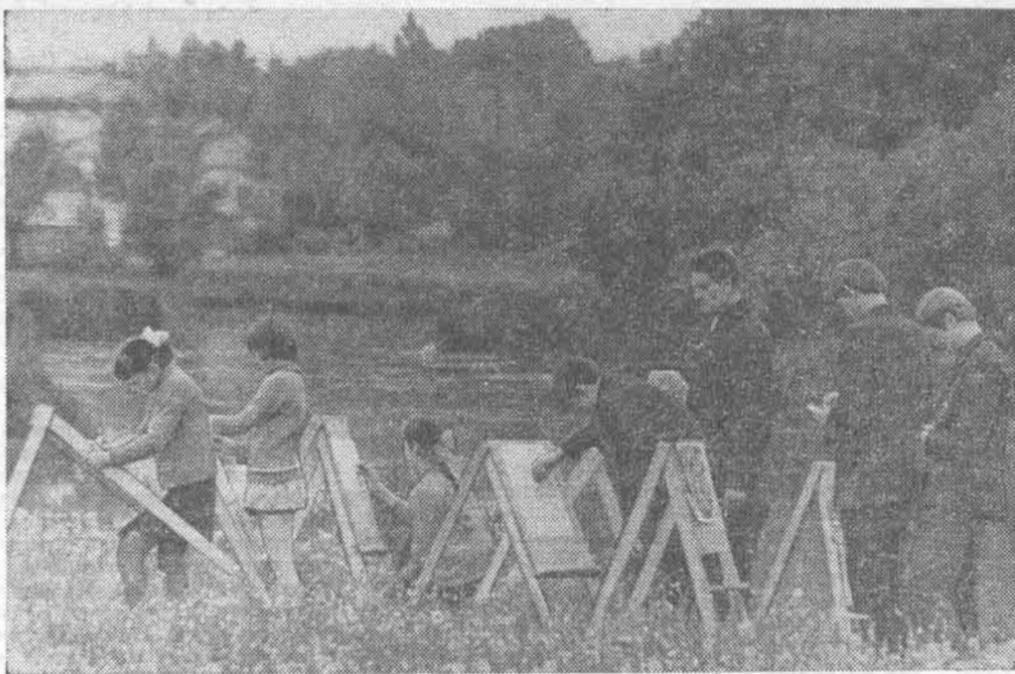
СЕЛЬСКАМУ ХОРУ — ЗВАННЕ НАРОДНАГА

За вялікі поспехі ў развіцці харавага самадзейнага мастацтва і антыўна ўдзел у абслугоўванні працоўных калегіі Міністэрства культуры БССР прысвоіла званне народнага самадзейнаму хору Падгорнаўскага сельскага дома культуры Баранавіцкага раёна. Чвэрць стагоддзя назад на першую рэпетыцыю прыйшлі самыя лепшыя спявачкі вёскі Падгорнае. З таго часу не затухае ў самадзейным хоры работа. Зараз калентыў аб'ядноўвае звыш 100 спявакоў — калгаснікаў, настаўнікаў, спецыялістаў сельскага гаспадарні. Сур'яны творчы экзамен калентыў упершыню трымаў у 1965 г. у час трэцяй декады самадзейнага мастацтва Беларусі. Тады хор заваяваў

дыплом трэцяй ступені. А пачынаючы з 1969 года, ён сістэматычна атрымлівае ўзнагароды на раённых, абласных і рэспубліканскіх аглядах мастацкай самадзейнасці. Калентыў — жаданы госць у калгасных свайго і суседніх раёнаў. Яго выступленні карыстаюцца нязменным поспехам. Праўленне калгаса «Зара» кляпоціцца пра сваіх спявакоў, стварае ім умовы для творчай работы. З 1953 года калентывам кіруе настаўнік Павел Антонавіч Самсонік.

КАЛЯ дваццаці гадоў існуе студыя вышляенчага мастацтва пры Слуцкім Доме піянераў. Адтуль, з гэтай студыі, выйшлі, напрыклад, талія вядомыя сёння мастакі, як Уладзімір і Міхась Басалыгі. Многія выхаванцы студыі пасля сямнаццацігадовага навучальнага ўстаноў Мінска, Масквы, Ленінграда працуюць у розных кутках краіны. Кіруе студыяй мастак Уладзімір Садзін.

Фота Ул. КРУКА.

НЕВЯЛІКІ, на адно акенца, пакойчык. Пахне сырм дрэвам і яшчэ нечым, ці то клеём, ці то фарбай, ніяк не магу разабрацца. У гэтай маленькай майстэрні адразу кідаецца ў вочы шафка ў куце. Пярэдняя сценка яе глухая, з дрэва, толькі ўгары — шкло. Там, на паліцах, стаяць рэчы, дзеля якіх я і завітаў сюды, у старажытны Полацк.

Гаспадар майстэрні адкладае ўбок разец, недакончаную фігурку...

— Міхеечка... Анатоль... — ён далікатна паціскае маю далонь, усміхаецца і, каб нечым заняць рукі, абірае з фартуха на падлогу тонкія пакуручастыя стружкі.

сне, прахопліваўся, нацягваў на калені коўдру і доўга сядзеў у пасцелі, глядзеў у цемру. У горадзе, на рыначнай плошчы, немцы вешалі людзей, і ўражлівы хлапчук бачыў у сне ўсё: і шыбеніцу, і гітлераўцаў.

Неяк аднойчы дзверы адчыніліся, і на парозе паказалася двое незнаёмых — на руках яны трымалі бацьку.

— Не стойце, пакажыце, дзе палажыць чалавека, — кінуў адзін з мужчынаў, бачачы, што ў дзвяцэй ад нечаканасці і спалоху адняло мову.

— Тага... — прагаварыў Анатоль, пракаўтнуў у горле даўкі камяк і ўткнуўся тварам у запа-

то ўсё павінна выходзіць адразу, з першай спробы. Ды вось аблачынка ценю спывае з твару бацькі. «Ёсць чаго непакоіцца, — разважае ён. — Проста, відаць, не ляжыць у Валеры душа да гэтай справы. Тэхнікай захапляецца»...

— Міхеечка, дрывы прывезлі... — крычаць з двара.

Анатоль Міхайлавіч паднімаецца з-за стала, атрывае з фартуха стружкі, пыл і выходзіць на ганак.

— Бачыш, якое дрэва — гладкае, без трэшчынкі... — хваліцца качагар, нібы ён сам выбіраў у лесе асіну, і не спяшаецца складаць дрывы ў клетку, ведае, не раз было: крычы не крычы, а ўсё адно Міхеечка разверне дрывы, агледзіць, абмацае кожнае палена.

— Ты, браце, яшчэ пастукай па ім ды да вуха прыкладзі, паслухай, ці не трупіць, — з усмешкай гаворыць качагар, глядзячы, як разбір выбірае дрэва. А той і не чуе быццам, спакойна робіць сваю справу: адны паленцы адкідае ўбок, другія коле, складае ў клеткі — няхай выпетраюць на сонцы.

Адно палена, сухое, ён нясе ў пакой, кладзе на лаву, піліць на кароткія аскабалкі, выбірае лепшы, як здаецца яму, абчэсвае сякерай. Дрэва дакулі што не жыве, не дышае — яно мёртвае. Ды варта ўзяць майстру ў рукі разец, дакрануцца ім да дрэва, і яно на вачах, як у казцы, ператворыцца ў жывую істоту — засмяецца, зашпаца, пойдзе ў скокі...

«Лівоніха, душа ласкавал, чаравічкамі паліскае...» Анатоль Міхайлавіч схіліўся над сталом, здэмухнае з-пад разца парушынкі, а ў галаве звінніць і звінніць захавата мелодыя. А вось, нарэшце, і яна сама — Лівоніха. Вольна адкінула назад галаву, адной рукой прытрымлівае край узвіхранай спадніцы і радасна кружыцца ў танцы са сваім Лівонам.

— Перад тым, як пачаць выразаць што-небудзь, — гаворыць Анатоль Міхайлавіч, — мне патрэбен нейкі штуршок, ці што, знутры. Ну, от узяць хоць бы маю работу «Ціт». Вось ён, бачыце, тоўсты, вочы заспаняны, валасы — капою, скіданай абы-як, наспах, нядбалым гаспадаром...

— Ціт, Ціт, хадзем малаціць.

— Галава баліць.

— Ціт, Ціт, хадзем гарэлку піць.

— Пачакай, дай шапку ўхапіць...

Зусім іншы Несперка, вясёлы, і мудры. У ім смяецца ўсё: і вочы, і вушы, і вусы...

На абласную выстаўку работ народных умельцаў журы рэкамендавала цікавую шматфігурную кампазіцыю Анатоля Міхайлавіча «Хадакі да Леніна», яго работы «У партызаны», «Дзед Талаш», «Несперка», «Лівоніха», «Рыбак з вудай»...

Якраз там, на выстаўцы, упершыню ўбачыў некалі дзевяцікласнік Коля Абраменка работы разбіра па дрэве, захапіў імі, знайшоў іх аўтара на Полацкай фабрыцы мастацкіх вырабаў. І прынёс паказаць яму корань аеру з Заходняй Дзвіны, які нагадваў жанчыну з граблямі.

І ці не ён, гэты хлапчук з коранем аеру ў руках, падказаў разбіра задуму новай работы, праца над якой яшчэ наперадзе. А будзе называцца яна «Шчаслівае дзяцінства»...

ТУРЫСЦКІ аўтобус паволі коціцца па залітых сонцам вуліцах сталіцы Польскай Народнай Рэспублікі. Ля шафэра з мікрафонам у руцэ стаіць маладая варшавянка і, адчуваючы сімпатыю і ўвагу слухачоў (амаль усе мужчыны), усхвалявана расказвае пра свой любы горад.

Усе, хто сядзіць у аўтобусе, — савецкія журналісты з розных рэспублік. Мы — хто горш, хто лепш — ведаем польскую мову. Большасць ваявалі на польскай зямлі ў час Вялікай Айчыннай вайны, бачылі руіны Варшавы і іншых гарадоў і вёсак.

І вось мы едзем па Варшаве. Пасля вызвалення Варшавы на працягу амаль дзесяці год я назіраў за яе адбудовай. На маіх вачах узніўся з руін Новы Свят, Старэ Място і Мар'енштат, пралягла траса Усход—Заход, Варшаву і Прагу зноў злучылі мост Панятоўскага, і на месцы недарэчнага, але любімага варшавянамі моста Кэрбедзя стаў новы мост Шлёнска-Дамброўскі, вырас Палац культуры і навукі — дар Савецкай краіны зруйнаванай Варшаве...

Усё, што расказвае гід, мне вядома, і, мабыць, больш, чым ён, маладзенькай. Мне даводзілася бачыць амаль на кожнай вялікай будоўлі сталіцы, гутарыць з інжынерамі, рабочымі, пісаць аб будаўніках у штодзённай газеце Савецкай Арміі на польскай мове «Вольнасць». (Выходзіла пры Палітычным упраўленні Паўночнай групы войскаў).

Гляджу ў акно аўтобуса, слухаю прыемны голас гіда, а ў памяці ўваскрасаюць гэтыя ж будынкі ў рэштаваных і людзі... Людзі, з якімі знаёміўся, гутарыў, хадзіў па гэтых вуліцах. Думаю, усламянаю.

Мост Панятоўскага... Некалі чатырнаццацігадовым хлопчыкам на будаўніцтве яго працаваў Кастусь Ракасоўскі. Адзін эпізод з тагачасных падзей я пачуў з вуснаў маршала Ракасоўскага, калі ён быў камандуючым Паўночнай групы войскаў. У штаб войска да маршала часта прыязджалі дэлегацыі працоўных Польшчы. У час гэтых цёплых сустрэч мне даводзілася прысутнічаць у якасці карэспандэнта газеты «Вольнасць», а потым прыносіць на прагляд свой артыкул маршалу. Кожнае слова маршала я стараўся запамінаць.

Вось гэты эпізод. Юнак-рабочы Кастусь упершыню трапіў на першамайскую маўту рабочых. Слухае рэвалюцыйныя прамовы, песні, любіцца чырвоным сцягам. І раптам трывожныя галасы: жандары...

Стары рабочы зрывае з дрэўка чырвонае палатно.

— Хавай, хлопца, і хутчэй ўцякай адгэтуль, — загадвае ён Кастусю.

Кастусь бяжыць, ратуе чырвоны сцяг. Вось ён ужо ўскочыў у браму і... убачыў жандара. Той у першую хвіліну, здаецца, не звярнуў увагі на хлопца, а праз хвіліну — «Стоі!» — хапіў за руку.

Задыханы, юнак спыніўся:

— Гэта што такое? — пытае жандар, тыкаючы пальцам у грудзі.

Кастусь апускае вочы. З-за пазу-

ЖЫВОЕ ДРЭВА

ПАСЛЯ таго, што здарылася ў той памятны для яе дзень, Ніна байлася пакідаць кароў на брата. За Даўгінавым Логам, у ялінах, высыпалі чарніцы; той год іх урадзіла, як ніколі: на кожнай лапцы — неруш. Ніна не вытрывала, напросіла малаго Толіка, каб ён прыгледзеў за статкам, а сама адлучылася з дзяўчатамі ў лес.

— І куды твае вочы глядзелі, — крычала вечамам на дачку маці. — Буйніцкі зноў нароў заняў на сваіх сотках. І што, скажыце, за дзеці: ні ў чым нельга на іх абперціся. А я ж адна ці дам усяму рады?..

Толік вінавата маўчаў. А назаўтра, ранкам, як бы апраўдваючыся, ён паказаў маці корань аеру, які знайшоў у хмызах, каля абалыні.

— Гэта, мама, алень... — сказаў Толік, і Амлія Адамаўна, пакрыўшыся корань у вузлаватых палыхах, здзіўлялася: «Гм, і праўда, як наша пляля, худое, доўгае і, глянь, з рожкамі...»

Анатоль ішоў сёмы год, калі сям'я пераехала з хутара ў Полацк. Спачатку ён сумаваў без звыклага кола дарагіх рэчаў і з'лёў, якія акружалі яго з першых гадоў жыцця. — рэчкі, лесу, выгана за хатай. Ды прыходзілі новыя клопаты, трылогі; Анатоль надрастаў, і паступова забывалася старое захапленне: бачыць у дрэве і каранях падабенства людзей, жывёл і птушак. Здавалася, само жыццё было зацікаўлена ў тым, каб ён забыў свой дзіцячы занятак.

— Глядзі дзяцей, Міша... Не крыўдзі іх, чуеш... — прасіла бацьку маці; голас яе асядаў, збіваўся на шэпт, калі яна ўпотаіні, каб не пачулі дзеці, гаварыла: — Я, відаць, ужо вядоўга працягну на гэтым свеце...

І ў скорым часе на гарадскіх могілках стала больш яшчэ адной вузкай градой жаўтапёсу...

А потым у Полацк прыйшлі фашысты. Начаі Анатоль крычаў у

лыя бацькавы грудзі.

— Не трэба, дзеці... Не плачце, — гарачая рука бацькі легла на плячук сына, слаба сіснула яго.

Тыдні два назад гітлераўцы паднялі хворага чалавека з ложка, пагналі за горад — на земляныя работы. І вось смерць, якая дагэтуль стаяла ў двары, каля парога, зайшла ў дом.

Калі ў горад прыйшлі нашы, Анатоля ўсынавіла вайсковая часць. У свой час бацька вучыў хлопца рамантаваць абутак, і цяпер гэтае ўмельства спатрэбілася — юны шавец днямі прападаў у майстэрні, рамантаваў салдатам боты.

Так, за працай і вучобай, прайшлі пасляваенныя гады, прабіў час самому надзець вайсковую форму, узяць у рукі зброю. І там, у арміі, зноў успыхнула ў душы Анатоля іскрынка творчасці — мусіць, яна і не гасла ўсё гэтыя гады, а толькі чакала свежага паветру ветру.

— Зайшоў я раз у Ленінградзе на выстаўку работ народных умельцаў. — успамінае Анатоль Міхайлавіч, — убачыў там рэчы, выразаныя з дрэва. Цяпер ужо і забыўся — якія. Адно добра запамніў: вярнуўся тады назад, у казарму, і ноч усю вачэй не звёў. А назаўтра ўзяў ножык і пачаў выразаць. Першымі маімі работамі былі герб Савецкага Саюза і выразаная на бязовай дошцы карціна «Зімі ўзяты».

Калі тое было! Дзесяці работ разбіра па дрэве пайшлі ў свет, экспануюцца на выстаўках, упрыгожваюць кватэры людзей.

Здаецца, не далей, як учора, Міхеечка сам з душэўным трапятаннем не зводзіў вачэй з рук майстра, якія тварылі цуд. А зараз стаіць перад ім хлопчык і пільна глядзіць на яго рукі, на яго разец. «Здолныя хлопчык», — як за сына, радуецца Анатоль Міхайлавіч за свайго вучня Колю Абраменку...

На хвілінку твар разбіра хмурнее і думкі яго скіроўваюцца на сына. Шкада, няма ў хлопца цяпення, уседлівасці — ні адной рэчы не давеў да канца. Як па ім,

то ўсё павінна выходзіць адразу, з першай спробы. Ды вось аблачынка ценю спывае з твару бацькі. «Ёсць чаго непакоіцца, — разважае ён. — Проста, відаць, не ляжыць у Валеры душа да гэтай справы. Тэхнікай захапляецца»...

— Міхеечка, дрывы прывезлі... — крычаць з двара.

Анатоль Міхайлавіч паднімаецца з-за стала, атрывае з фартуха стружкі, пыл і выходзіць на ганак.

— Бачыш, якое дрэва — гладкае, без трэшчынкі... — хваліцца качагар, нібы ён сам выбіраў у лесе асіну, і не спяшаецца складаць дрывы ў клетку, ведае, не раз было: крычы не крычы, а ўсё адно Міхеечка разверне дрывы, агледзіць, абмацае кожнае палена.

— Ты, браце, яшчэ пастукай па ім ды да вуха прыкладзі, паслухай, ці не трупіць, — з усмешкай гаворыць качагар, глядзячы, як разбір выбірае дрэва. А той і не чуе быццам, спакойна робіць сваю справу: адны паленцы адкідае ўбок, другія коле, складае ў клеткі — няхай выпетраюць на сонцы.

Адно палена, сухое, ён нясе ў пакой, кладзе на лаву, піліць на кароткія аскабалкі, выбірае лепшы, як здаецца яму, абчэсвае сякерай. Дрэва дакулі што не жыве, не дышае — яно мёртвае. Ды варта ўзяць майстру ў рукі разец, дакрануцца ім да дрэва, і яно на вачах, як у казцы, ператворыцца ў жывую істоту — засмяецца, зашпаца, пойдзе ў скокі...

«Лівоніха, душа ласкавал, чаравічкамі паліскае...» Анатоль Міхайлавіч схіліўся над сталом, здэмухнае з-пад разца парушынкі, а ў галаве звінніць і звінніць захавата мелодыя. А вось, нарэшце, і яна сама — Лівоніха. Вольна адкінула назад галаву, адной рукой прытрымлівае край узвіхранай спадніцы і радасна кружыцца ў танцы са сваім Лівонам.

— Перад тым, як пачаць выразаць што-небудзь, — гаворыць Анатоль Міхайлавіч, — мне патрэбен нейкі штуршок, ці што, знутры. Ну, от узяць хоць бы маю работу «Ціт». Вось ён, бачыце, тоўсты, вочы заспаняны, валасы — капою, скіданай абы-як, наспах, нядбалым гаспадаром...

— Ціт, Ціт, хадзем малаціць.

— Галава баліць.

— Ціт, Ціт, хадзем гарэлку піць.

— Пачакай, дай шапку ўхапіць...

Зусім іншы Несперка, вясёлы, і мудры. У ім смяецца ўсё: і вочы, і вушы, і вусы...

На абласную выстаўку работ народных умельцаў журы рэкамендавала цікавую шматфігурную кампазіцыю Анатоля Міхайлавіча «Хадакі да Леніна», яго работы «У партызаны», «Дзед Талаш», «Несперка», «Лівоніха», «Рыбак з вудай»...

Якраз там, на выстаўцы, упершыню ўбачыў некалі дзевяцікласнік Коля Абраменка работы разбіра па дрэве, захапіў імі, знайшоў іх аўтара на Полацкай фабрыцы мастацкіх вырабаў. І прынёс паказаць яму корань аеру з Заходняй Дзвіны, які нагадваў жанчыну з граблямі.

І ці не ён, гэты хлапчук з коранем аеру ў руках, падказаў разбіра задуму новай работы, праца над якой яшчэ наперадзе. А будзе называцца яна «Шчаслівае дзяцінства»...

Мікола МАЛЯУКА.

МАЙСТЭРСТВА, ФАНТАЗІЯ, ГУСТ

З ВЫСТАВАК ПАРЫСЬКІХ СЯБРОУ

На прадпрыемствах, у нанцэртных залах, піянерскіх лагерах працоўных рэспублікі і іх дзеці гасцінна сустракаюць даўніх і шчырых польскіх сяброў. Гуцаць польскія песні і музыка, даманструюцца дакументальныя фільмы ПНР. Паспяхам карыстаюцца выстаўні, прывезеныя ў беларускую сталіцу з братаў Польшчы.

У Палацы прафсаюзаў — экспазіцыя дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Першае уражанне — багацце фарбаў — яркіх, саванітых, сонечных.

У экспазіцыі многа тэатральных работ: вялікія і маленькія кілімы, прыгожыя, шыкоўныя жаночыя спадніцы і звычайныя сялянскія дарожкі, якія сёння туюць і ў нашых вёсках. Кожная рэч зроблена польскімі майстрамі з любоўю і майстэрствам. Якія прыгожыя кілімы ў палоску! Здаецца, што тут асаблівага тэму сабе палоску за палоскай. — Гэта ж не якое там складанае ўзорствае палатно. Тым не менш трэба мець густ, фан-

хі вылез кончык чырвонага палатна.

Хлопца забралі і пасадзілі ў Па-в'як.

— Там, — сказаў маршал, ус-памінаючы гэты эпізод, — я ўпершыню адведаў «смак» жандарскай нагайкі...

У Павяку цяпер музей. Колькі наўных рэвалюцыянераў уваходзі-лі ў яго браму, але змрочныя казе-маты не зламалі барацьбітоў за лепшую будучыню, што цяпер ста-ла явай.

— Вуліца Уладзіслава Бранеўскага, — чую голас гіда.

А здаецца зусім нядаўна я пры-сутнічаў пры адкрыцці адбудава-

рускіх класікаў. Вельмі захапліў-ся Успенскім...

А вось яшчэ адна сустрэча. Ідзе з'езд польскіх літаратараў. З Яні-най Бранеўскай (першай жонкай Бранеўскага) мы сядзім у весты-бюлі, успамінаем Мінск, рэдакцыю газеты «Піянер» (для польскіх дзя-цей Заходніх абласцей Беларусі), у якой перад наладам гітлераўцаў на Саветы Саюз працавалі разам: яна — адказны сакратар, я — рэ-дактар. М'яне тады крыху б'янтэжы-ла маё становішча, бо Бранеўская была вядомай пісьменніцай і поль-скім грамадскім дзеячом...

Працавалася, аднак, хоць і ня-доўга, але прыемна і добра. Апош-

— З польскай газеты? — сказаў Марцэлі Навотка. (Ён якраз і быў старшынёй райвыканкома). — Вельмі прыемна. Сядайце.

Я сеў у мяккае скуранае крэс-ла, якое стаіла ля стала старшы-ні, і мы прагаварылі з ім да паў-ночы.

Вядомы дзеяч камуністычнага руху раскаваў пра барацьбу ка-муністычнай партыі Польшчы, пра нелегальныя паезды ў дваццатыя гады ў Маскву, пра сустрэчы і раз-мовы з вядомымі кіраўнікамі Каму-ністычнай партыі Саветаў Саю-за...

Я выцягнуў бланкот і ручку. На-

ной. Навотка гаварыў аб непера-можнай сіле Краіны Саветаў, аб лёсе зняволеных народаў Еўропы. Запомніліся словы: «Што б ні здарылася, мы пераможам, і з гэ-тай перспектывы трэба глядзець на будучыню».

Дзеля перамогі над фашызмам, за лепшую будучыню свайго наро-да напярэдадні Новага 1941 года Марцэлі Навотка з невялікай гру-пай сяброў па партыі паліцэў праз лінію фронту ў родны край. Веў самалёт, у якім яны ляцелі, савец-кі лётчык-грузін. Не ведаючы гэ-тых мясцін, ён дакладна, як было адзначана на карце, у дваццаці кі-ламетрах ад Варшавы, даў каман-ду польскім сябрам скакаць з са-малёта.

І вось яны на роднай зямлі. Дзесьць мужчын і адна жанчы-на — радыстка. На лясной паляны, пры асвятленні месяца яны кіда-юцца абдымацца — прыязміліся шчасліва. Цяпер у дарогу...

Толькі ў дарозе выявілася, што Марцэлі Навотка пры прыязмлен-ні зламаў нагу. Пераадольваючы страшэнны боль, ён колькі кіла-метраў ішоў на зламаны назе, упарта маўчаў, каб не збянтэ-жыць сяброў у гэтых небяспечных умовах.

Навотка не ўбачыў перамогі партыі, членам якой быў, якую ствараў. Ён быў забіты ў 1942 годзе ў браме аднаго з дамоў у Варшаве — Варшаве, аб якой так марыў, калі мы з ім, гутарылі ў райвыканкоме ў Лапах...

— Дом польскага слова...

Гід раскавае пра гэты дом, а я ўспамінаю Варшаўскі кангрэс прыхільнікаў міру, які адбываўся ў вялікай яго зале. На трыбуну падыходзіла і сходзіла прамоўца за прамоўца: Жюліо Кюры, Аляк-сандр Фадзееў, Джон Бернал, Ілья Эрэнбург, Эжэні Катон, Хью-ет Джонсан, Пабла Неруда... А за сталом савецкай дэлегацыі — Аляк-сей Марэсьеў, Мікалай Чаркасаў, Ларыса Александровская, Дзмі-трый Шастаковіч...

Перапынак.

Да Марэсьева падыходзіць фо-такарэспандэнтка з Аргенціны. Яна дорыць яму здымак, зроблены на кангрэсе, з подпісам: «Вяліка-му лётчыку і вялікаму пісьменні-ку». Марэсьева яна прымае за аў-тара «Аповесці аб сапраўдным ча-лавеку».

А ўвечары сядзім у ложы тэат-ра. На сцэне — опера Манюшкі «Страшны двор». Ларыса Памнееў-на слухае і ў захапленні гаворыць: — Паргытуру гэтай оперы я павінна абавязкова мець...

Праз некаторы час опера «Страшны двор» гучала на сцэне Беларускага дзяржаўнага Вяліка-га акадэмічнага тэатра ў Мінску...

...Аўтобус ідзе на Варшаве. Мільгаюць вуліцы — хутка, як га-ды. Толькі дарогое, незабытае застаецца ў сэрцы. Назаўсёды...

Леанід ПРОКША

АЎТОБУС ІДЗЕ ПА ВАРШАВЕ...

нага помнік Адаму Міцкевічу. На ўзвышэнні сталі Уладзіслаў Бра-неўскі і з глыбокім унутраным хва-ляваннем, звяртаючыся да вяліка-га паэта на «ты», гаварыў:

— Адаме... Паглядзі, як радуец-ца Варшава...

А сёння Уладзіслаў Бранеўскі ўжо сам помнік...

Мы едзем па вуліцы яго імя. Я гляджу на будынкi, а перад вачы-ма — жывы Бранеўскі. Вось мы сядзім на прыёме ў Таварыстве польска-савецкай дружбы: Леон Кручкоўскі — вельмі абаяльны ча-лавец (кнігі яго, як і творы Стан-дэ, Вандурскага, Бранеўскага, Жэ-ромскага, Ясінскага я чытаў у ары-гінале яшчэ ў перадаваённых гады), Уладзіслаў Бранеўскі, сакратар галоўнага ўпраўлення Таварыства польска-савецкай дружбы Станіс-лаў Вроньскі, галоўны рэдактар газеты «Вольнасць» падпалкоўнік Эдуард Радзеекі...

Да гэтага я не раз сустракаўся з Бранеўскім, замаўляў яго артыку-лы для газеты. Неяк раскаваў яму, як яго верш аб Варшаве, у якім ён просіць братнія рэспублікі Украі-ну і Беларусь даць свой серп і мо-лат, духоўна натхніць на барацьбу за свабодную Варшаву, мы на фронце выпусцілі лістоўкай і пера-кінулі за лінію фронту.

З Бранеўскім я заўсёды гаварыў па-польску. А тут, на прыёме, неча-кана ён пачаў гаварыць са мной на рускай мове. Жонка Леона Круч-коўскага не ведала рускай мовы, і Бранеўскі адначасова гаварыў са мной і перакладаў на польскую мо-ву нашу гутарку.

«Зноў тост. Усе ўстаюць. Бранеў-скі, не паспеўшы закусіць, бярэ кі-лішак, падыходзіць да стала. Чую яго іранічную рэпліку:

— Цо то за політыка — з гімнас-тыкай...

Бранеўскі быў чалавекам дасціп-ным і шчырым. Можна праз гэтую нястрымную шчырасць на некато-ры час, незразуметы некім, у лі-хую гадзіну трапіў у Бутырку. Мож-на таму потым, выйшаўшы на во-лю, незаслужана пакрыўджаны, раз-ам з арміяй Андэра выехаў на Бліжні Усход. Але ў вершак, напі-саных у той час, як і потым, заста-ваўся пралетарскім паэтам.

Пра Бутырку ў той вечар раска-ваў без крыўды:

— Затое там я прачытаў усё і

ні нумар «Піянера», што павінен быў выйсці ў нядзелю 22 чэрвеня 1941 года і ў якім мы раскавалі пра вырваных з кішчоры фашызму грэчаскіх і іншых дзяцей, загі-нуў ад гітлераўскіх бомб у друкар-ні «Звязда». А яшчэ ў суботу, вы-чытваючы старонкі, мы ламалі са-бе галаву, як раскаваць аб ахва-рах фашызму ва ўмовах існуючага тады дагавору з Германіяй аб не-нападзе...

У вестыбюль, нечым заклапоча-ны, заходзіць Бранеўскі. Зірнуўшы ў наш бок, ён крута змяніў кіру-нак і падышоў да нас.

— Ты ласуешся пірожным, — сказаў ён да былой жонкі, — я га-лодны, як сабака...

Ён пацалаваў руку Яніне, узяў з яе пальцаў кавалак пірожнага і сунуў сабе ў рот. Потым, жуючы, яго, пачаў глядзець на вітрыну кні-жак, якія прадаваліся ў час з'езду. Знайшоў адну, зрабіў на ёй надпіс і падароваў мне...

Аўтобус ідзе па Варшаве. Міль-гаюць гмахі, вуліцы, плошчы. Уз-нікаюць у памяці падзеі, людзі.

— Вуліца Марцэлі Навоткі, — раптам чую голас гіда.

Марцэлі Навотка — першы сак-ратар і арганізатар Польскай рабо-чай партыі, якая нарадзілася ў акупіраванай гітлераўскай Варша-ве. «Вуліца Марцэлі Навоткі», — паўтараю я і — бачу яго жывога, чую яго голас.

Увосень 1940 года па камандзі-роўцы газеты «Штандар вольнасці» (памішканне рэдакцыі знаходзіла-ся на вуліцы Карла Маркса ў бу-дынку, дзе зараз Вышэйшая парт-ыйная школа) я прыехаў у невя-лічкі польскі горад у той час Бела-стоцкай вобласці — Лапы. Зайшоў да старшын райвыканкома, з-за стала ўзніяся высокі, стройны мужчына з інтэлігентным прыем-ным тварам.

вотка ўсміхнуўся.

— Шаноўны рэдактар, маё імя нельга называць у друку. У Вар-шаве ў мяне жонка і дзеці...

А падзяліцца сваімі думкамі і ўспамінамі яму, адарванаму на нейкі час ад вырашэння машта-бных спраў, відаць, хацелася.

Я сказаў бланкот, але некалькі разоў у час размовы мімаволі рука цягнулася да яго.

На другі дзень утрое: Марцэлі Навотка, незнаёмы тады яшчэ мне работнік мясцовай газеты (потым, ужо на фронце я даведаўся, што гэта быў Мікола Ражкоў) і я, па-ехалі на брычцы ў вёску на мі-тынг, на якім павінен быў выступ-паць старшыня райвыканкома.

Калі сядалі ў брычку, лейцы ў рукі ўзліў Навотка...

— Я вырас у фэрнальскіх чва-раках (батрацкіх бараках), ведаю лепш, як гэта рабіць, — усміхнуўся.

Па дарозе ён дасціпна раскаваў пра жыццё польскіх батракоў, рабочых, быт і жыццё якіх добра ведаў, пра працу ў нелегальных умовах. Для нас з Міколам тады, перад вайной, ён быў чалавекам з легенды.

У вёсцы Навотку сустрэлі прад-стаўнікі мясцовай улады і павялі ў школу, дзе сабралася ўжо шмат людзей. Мы з Міколам пайшлі за імі.

Пачаўся мітынг. Неўзабаве было прадстаўлена слова старшын рай-выканкома. Не ведаю, што б зараз даў за бланкот з запісам яго пра-мовы (ён загінуў у час вайны). Я слухаў Навотку, глядзеў на твары сялян. На іх было відаць, як моц-на западае ў сэрцы кожнае важ-кае слова прамоўцы. А якім цудоў-ным на трыбуне быў Марцэлі На-вотка. Чорныя валасы з сівазнай на скронях, прадаўгаваты твар, густыя бровы і голас, голас, які напаўняў верай, узруненасцю.

У той час у паветры пахла вай-

Плакат з выстаўкі польскага планата і кнігі, «Танец» (народная творчасць) і «Партрэт героя» Веслава Гарбалінскага з выстаўкі жывапісу і графікі.

скую мову шасцітомную «Гісторыю Вялікай Айчыннай вайны савецкага народа. 1941—45», мемуары і успамі-ны савецкіх ваеначальнікаў А. Грэч-кі, М. Воранава, М. Тухачэўскага, С. Штэменкі і інш. Увагу наведваль-нікаў прыцягваюць унікальныя вы-данні «Малой ваеннай энцыклапедыі» ў трох тамах, ваенна-тэхнічнага слоўніка на пяці мовах, шматтомная ілюстраваная гісторыя «Польскі сал-дат», якая раскавае пра ўзбраенне і амуніцыю польскай арміі на працягу ўсёй яе шматляковай гісторыі.

Багаты раздзел мастацкай літэра-туры. А пра польскі плакат хочацца ска-заць усхваляванымі словамі аднаго з наведвальнікаў выстаўкі: «Надзвычай цікава і добра вы-стаўка планата. Польскія мастакі уме-ла вынарыстоўваюць магчымасць гэ-тага балова жанру, смела выкарыс-тоўваюць яны колер і кампазіцыю. Польскі плакат уражвае, не пайдае аб'явілкам».

Экспануюцца плакаты на палітыч-ныя, культурныя, спартыўныя і ін-шыя тэмы. Запамінаюцца, уражва-

юць плакаты, у якіх адлюстраваны леныскія ідэі, барацьба за мір.

Шмат прыхільнікаў знайшла сярод мінчан выстаўка мастацкага здымка, разгорнутая ў Доме мастацтваў. Па-глядзеўшы гэтую цікавую і эмістоў-ную выстаўку, адчуваеш, нібы зра-біў падарожжа ў Польшчу, пабываў у слаўных Татрах, Кракаве, Гданьску, прыгукніў Варшаве, пазнаёміўся з ле-відатнымі помнікамі, сучаснымі прыгоннымі вуліцамі, слухаў шапа-наўскі канцэрт у Лазенках, пабываў у Вялікім тэатры польскай сталіцы, сустракаўся з маладымі фізікамі, гу-таруў з прафесарам Іво Біруля-Віль-ніцкім, удзельнічаў 22 ліпеня на вулі-цах Варшавы ў нацыянальным сьлеце ПНР — Дні вызвалення.

Аўтары здымкаў — майстры поль-скай фатаграфіі Анджэй Вярніцкі, Ва-гуслаў Беганьскі, Тэадор Германьчык, Эдуард Граховіч, Марэк Гольцман, Веслаў Прахук, Ян Морэк, Казімеж Чапінскі, Канстанты Ярахоўскі і інш.

Цікава выстаўка медальернага ма-стацтва Эдуарда Гарола — лаўрэата прэміі міністра культуры і маста-

тваў у 1967 г. і міністра нацыяналь-най абароны ў галіне вышуканага мастацтва ў 1971 г. Яго работы зна-ходзяцца больш чым у трыццаці поль-скіх і замежных музеях. Ім выканана вялікая колькасць барэльефаў, ме-марыяльных дошак, бітых і літых медалюў. У Мінску экспануюцца 250 медальерных работ Эдуарда Гарола. Сярод іх — каленцы, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Ле-ніна, медалі і планеткі, прысвечаныя Ф. Дзяржынскаму, А. Міцкевічу, Ф. Шапэну, М. Каперніку, Б. Прусу, М. Кананічнай, Дантэ...

Послехам нарыстаецца і выстаўка «Саветы Саюз вачыма польскіх ма-стакоў», пра якую «Літаратура і ма-стацтва» паведамляла ў мінулым нум-ары. У кнізе водгукна многа цёп-лых, прыхільных запісаў.

Д. КУДЗЕЛЬКА.

АДНОПЧЫ ў часе асады замка дачка яго ўладара ўбачыла свайго каханнага сярод ворагаў. Усхваляваная, разгневаная, яна вырашыла сустрэцца з ім, каб дазнацца праўду. Так яна выдала тайны ход ворагу. За сваю памылку яна была жорстка пакарана — замуравана жывой у сцяне...

Гэтую легенду цяра расказвае мне адзін з актэраў Бабруйскага тэатра, пакуль аўтобус праяжджае паўз Ужгарадскі замак, які ўжо тысячу гадоў таму быў рэзідэнцыяй рускага князя і лічыцца каштоўнейшым гістарычным і архітэктурным помнікам Закарпацця.

Гавораць, працягвае мой сусед, што калі набрацца смеласці і прабыць у гэтым старажытным паўразбураным замку ўсю ноч, можна пабачыць і дзяўчыну ў лёгкай белае сукенцы, з распущанымі валасамі, якая блукае па бастыёнах, па дварах, карабкаецца на бастыёны. І толькі на зорку, калі закрываць неўні, вяртаецца ў сваю страшную магілу...

Пабываць там ноччу так і не давалася: спектаклі, спектаклі, спектаклі... На асноўнай пляцоўцы, выязныя. Вось і сёння мы імчыліся ўжгарада ў Мукачэва. У аўтобусе — «Даходнае месца».

Ужгарад — асноўная база гастроліў Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі з Бабруйска. Маршрутны ж яго — па ўсім Закарпацці.

Тэатр зусім малады. Праблем тысяча. На гастроліях — яшчэ больш. Да пытанняў чыста творчых, — як не страціць тое, што здабыта потым і крывёю ў інстытуце, як прыходзіць майстэрства і высокі прафесіяналізм, як пазбегнуць штампаванай, якім усё ж такі стане тэатр, на якім шляху пойдзе, — на гастроліях далучаюцца пытанні бытавыя: дзе жыць, харчавацца, які лены скарыстаць вольныя хвілінкі? Тут узнікаюць нечаканыя «адкрыцці» людзей, усялякія — радасныя і горкія.

І ў гэтым сэнсе гастролі маладога калектыву далёка ад дома цікавыя і карысныя. Я ўжо не гавару пра тое, як многа даюць сустрэчы з новым незнамым гледачом.

ІНТЭР'Ю ПЕРШАЕ. На мае пытанні адказвае студэнт універсітэта Міша Тар. — Мне спадабалася рэжысура Віктара Каралько ў спектаклі «Даходнае месца». П'еса працытана з вялікай павагай да аўтара і ў той жа час рэжысёр памятае, што ў зале сядзіць зусім іншы глядач, чым той, для якога п'еса Астроўскага ігралася ўпершыню. Таму тое, што адбываецца на сцэне, не пакідае нас раўнадздушнымі.

Гэты спектакль — маё першае знаёмства з тэатрам. Потым я з вялікай цікавасцю глядзеў «Трыбунал». Збіраюся на «Драматычную песню». Гавораць, Паўку Карчагіна будзе іграць той самы актёр, які іграў Вышнеўскага ў «Даходным месцы». Гэта праўда?

Міша Тар — будучы філолаг, і мы доўга гаварылі з ім пра спектакль-бабруйчан «Даходнае месца». Ён заняў трынаццаць месца ў гастрольным рэпертуары тэатра. Яго глядзюць. Стала модным пры пастапоўцы класікі абавязкова шукаць усякага роду асацыяцыі. Тэатр не пайшоў па гэтым шляху. «Даходнае месца» ставілася шмат, рознымі калектывамі і абрасло тоўстым слоем традыцыйнасці і штампаванай. Ірабіцца скрозь гэтыя

пласты і ўбачыць п'есу такой, якой яе напісаў А. Астроўскі, ужо немалая заслуга. Нельга сказаць, што тэатр поўнасьцю справіўся з гэтай задачай. Але многае і адбылося.

На ролю Жадава, напрыклад, прызначаны актёр «фактурны», з добрымі знешнімі дадзенымі, абаяльны. Ён адразу павінен выклікаць нашы сімпатыі. І гэта, бадай, данина традыцыі. Але калі Жадаў—Траціякоў прымушае нас залучацца над рэплікай, якая часта здавалася не галоўнай, прахадной: «Я не герой, я звычайны слабы чалавек» — гэта ўжо цікава. Мы ўжо сочым за чалавекам, якога жыццё вымушае стаць героем. Так, застацца сумленным, верным сабе, абараняць свае погляды ў тыя змрочныя гады мог толькі мужны чалавек. Менавіта пра гэта з болем пісаў Астроўскі.

Найбольш удаюцца артысту сцэны, ка-

ноўным са студэнтаў музычных вузлішчыцаў, а летам — і кансерваторыі. Выступае вялікі калектыв спевакоў — студэнтаў, рабочых і інжынераў з розных прадпрыемстваў. Спяваюць яны, можна сказаць, прафесійна, на самым строгім рахунку. Рэпертуар разнастайны, адабраны з добрым густам. Тут не пачуеш пошлага шлягера — слухачы не прымаюць такога. І адзеты людзі па апошняй модзе, але не вычварна. А вось танцоўчы бурна, тэмпераментна — сумесь народных танцаў з сучаснымі. Танцоўчы далазна, з асалядай аддаючыся танцу і атрымліваючы ад яго ўсё.

У аркестрах многа выдатных скрыпачоў. Не ведаю, чаму яны іграюць у рэстаранах, але там, у Закарпацці, гэта гучыць не так зняважліва, як іншы раз у нас. І сапраўды, у рэстаранах іх штодзённа слухаюць сотні людзей. Многія

батавіны сад, масты і набярэжныя імклівага ўжа.

Ужгарадцы ўлюбеныя ў свой горад. Яму яны прысвячаюць пяцьдзесят гадоў часу. Па вузенькіх вулічках старажытнага горада машыны ходзіць вельмі рэдка. Дарогі тут адладзены людзям. Яны запануюць вуліцы судзільным патокам, бышам па дэманстрацыі. Мовы ўкраінская і руская, венгерская, польская, чэшская змешвалася ў нейкую адзіную. Прагудваюцца з дзецьмі. Іх возы на вельмі маленькіх двухколавых каляскачых з палкай замест звычайнай для нас ручкі.

На невялічкіх гарадскіх плошчах — разарыі. Гэта дзіва дзівоснае, сатканнае з водару і ўсіх колераў свету — бледна-ружовага, чайнага, залаціста-бежавага, матава-белага, крэмава-а, барновага... Палоўгу прастойваючы каля разарыя (не я адна), не маючы сіл адарвацца ад гэтага пуду, я ўспамінала японскі «Сад каменняў», пра які так дзівосна напісаў Д. Гравін. І хоць разарыі — зусім іншае, але колькі думак абуджаецца ў табе, колькі асацыяцый нараджаецца, колькі надзей! Раніной ад руж, пакрытых бліскучымі расінкамі, што пры-

У АДГОР'ЯХ

ЛЕГЕНДЫ І БЫЛІ • СПЕКТАКЛЬ АБ-МЯРКОУВАЮЦЬ СТУДЭНТЫ • РУЖЫ, КАВА І ТРАДЫЦЫІ • У АУТОБУСЕ — «ДАХОДНАЕ МЕСЦА» • «ЖЫЦЦЕ ДАЕЦЦА АДНОЧЫ...».

лі ён «забываецца» пра «абавязковую» для ролі знешнасць і паглыбляецца ў псіхалагічна чалавека, якому ялігэка. Напрыклад, першая сустрэча Жадава з Вышнеўскага, калі ён напружана чакае ад яе адказаў на пытанні, якія так яго хвалююць, падтрымкі і парадзі.

Гордая і ўнутрана моцная Вышнеўскага—Падухіна. Артыстка імпульсіўная, з адкрытым тэмпераментам, стварае вобраз жанчыны, якая шмат у жыцці перажыла і зразумела і, па ўсім адчуваецца, не зломіцца, як Жадаў.

У спектаклі сутыкаюцца дзве філасофіі, два светаадчуванні: духоўная высакароднасць і маральнае ўбоства, бескарыслівасць і прагнае імкненне да ўзбагачэння, вера ў дабро і шчырызм. Маладыя актёры В. Шушкевіч і В. Філатаў, якія выконваюць ролі старых Вышнеўскага і Юсавя, адыходзіць ад прасталінейнасці, на якую лёгка збіцца, ствараюць шматпланавыя характары страцітых па сваёй жорсткасці і маральным ўбостве людзей.

Ужгарадцы, якія часта прымаюць у сябе артыстычныя калектывы Венгрыі, Польшчы, Чэхаславакіі, глядзюць праграмы тэлебачання гэтых краін, — судзіць строгія: ды і норавы тут, у Закарпацці, у нечым іншыя, нязвычайныя.

Можна прывесці такія, на першы погляд, непераступнай важнасці лічбы. Ва Ужгарадзе 69 тысяч жыхароў і 29 будыных рэстаранаў і кафэ, не лічваючы маленькіх. Вечарамі (а часта і днём) у рэстаранах іграе аркестр — не адзін, а два або тры. Аркестры складаюцца ў ас-

пыходзіць спецыяльна. Тут за шклянкай кавы (пра тое, як вараць ва Ужгарадзе каву, можна пісаць асобна) сядзіць цэлы вечар. Размаўляюць, спрачаюцца, чытаюць.

Але, адмаўляючыся ад сваіх звычайных ужгарадскіх кожных дзень запаўняюць і тэатральную залу.

ІНТЭР'Ю ДРУГОЕ. На мае пытанні адказвае студэнтка Аксана Сацір.

— Паглядзела два спектаклі — «Прачніся і спвай» і «А зоры тут ціхія...» Меркаваць па двух спектаклях пра тэатр у цэлым наўрад ці можна.

У «Зорах...» мне спадабаўся актёр Б. Баеў. Ведаецца, ёсць у яго герой, Васкоў, гэтыя руская шырыня... і пакутаваць ён умее па-сапраўднаму, і верным быць умее. Потым, мне здаецца, што актёр усё разумее. А я, ведаецца, люблю, калі вынаўца ролі разумее, што ён робіць. Сама марыла стаць актрысай. Дай, думаю, дома для сябе сыграю Соф'ю з «Гора ад розуму». Выбрала ролю!.. Прачытала п'есу раз, прачытала яшчэ раз. Ноч думала, дзве думала: якая яна, Соф'я? «Рашыць» не для сябе не змагла. У тэатральны не пайшла, але актэраў, якія разумюць, што робяць, люблю. Пра які тэатр мару? Мне падабаецца тэатральны тэатр. Можна так сказаць? Тэмперамент — каб дух займала, каб страціць бушавалі, і праз усё гэта — думка працыталася. Вялікая, не банальная. Напрыклад, «Што рабіць?» у Юрыя Любімава на Таганцы...

Я ўспамінала сваю размову з Аксанай, а наш аўтобус тым часам ужо выехаў на ўскраіну Ужгарада. Здалося засталіся ўнікальны будынак універсітэцкай бібліятэкі — былога манастыра, пабудаванага ў першай палове XVI стагоддзя, Замкавая гара, на якой размяшчаліся цікавейшыя музеі — краязнаўчы, мастацкі, народнай архітэктуры і побыту,

таіліся ў ледзь сагнутых тоненькіх і пяшчотных плястках, патыхае гаючай свежасцю, а ўвечары, падгарэўшы на сонцы, ружы прывабляюць нястрымна-яркімі спалучэннямі колераў, дзёрзкай прыгажосцю.

Побач са знёўмымі для нас таполямі, соснамі, ліпамі ў горадзе растуць так званыя «экзоты»: кусты тамарыска, японская айва і вішня-сакура, райскія яблыні, балотныя кіпарысы, магноліі, ціс ягадны (гавораць, жыве да трох тысяч год), самшыт...

Я нездарма расказваю пра горад, у якім знаходзіцца на гастроліях беларускія артысты. Густ, эстэтычнае ўспрыняцце, характар у многім залежыць ад таго, дзе ты жывеш, што і хто цябе акружае. Ну, напрыклад, па тым, як часта мне расказвалі ў гэтым горадзе легенды, я зразумела, які тэатр павінен зацікавіць яго жыхароў.

Не выпадкова карыстаецца тут паспехам спектакль бабруйчан «А зоры тут ціхія...». Узвышаны, героіка-паэтычны лад яго (спектакль па інсцэніроўцы Ю. Любімава і Б. Глаголіна наставіў рэжысёр Ул. Шыманскі) хвалюе гледачоў. Подзвіг старшынні Васкова і пачэў дэвіят — такіх зямных, сціпых, здавалася б, такіх звычайных, — пачынае гучаць як цудоўная легенда аб чалавечай мужнасці і адданасці сваёй зямлі.

Аксана Сацір гаварыла пра актэра Б. Баева, вынаўцу ролі Васкова. Работы актэра сапраўды заслугоўвае увагі. Ён жыве ў вобразе з поўнай эмацыянальнай самааддачай. Праўда, у асобных сцэнах яму яшчэ нестасе ўнутранага

МАСКОЎСКІ ТЭАТР З МАЛОЙ БРОННОЙ—У МІНСКУ

У гэтыя дні ідуць апошні спектаклі Маскоўскага драматычнага тэатра на Малой Броннай, які вельмі спадабаўся мінчанам змястоўным рэпертуарам, арыгінальнасцю рэжысуры, высокім майстэрствам актэраў.

Пры выразным творчым абліччы і мэтанакіраванасці ідэйна-мастацкіх задач, якія рашае калектыв, тут ставіць спектаклі рэжысёры адметных індывідуальнасцяў — А. Ганчароў, А. Дунаеў, А. Эфрас, В. Броўкін. У адзіным ансамблі з'яднаны актёры розных пакаленняў — Л. Сухарэўская і А. Грачоў, Б. Ценін і В. Якаўлева, Л. Бранявы і Н. Ніканавя, Н. Волкаў, Л. Дураў, Г. Сайфулін...

Паслязайтра ў апошні раз выйдучы на мінскую сцэну героі «Залатой карэты», пастаноўку якой ажыццявіў А. Дунаеў. Аўтар п'есы Л. Леонаў лічыць, што гэта адна з лепшых пастановак яго любімага твора. Пра вартасці спектакля гаворыць таксама той поспех, з якім яго прымаюць мінчане, добра знаёмыя з «Залатой карэтай» у купалаўцаў.

У той жа вечар на другой сцэнічнай пляцоўцы эфрасаўскія Рамэо і Джульета яшчэ раз раскажуць не так пра рамантычнае каханне, як пра любоў — пацучцё, процілеглае нянавісці. Рэжысёр глыбока, расставіўшы нечаканыя акцэнтны, прачытаў знаёмы шэкспіраўскі твор.

Наогул, многія работы тэатра на Малой Броннай даюць спажыву для роздзума, дзякуючы высокай інтэлектуальнай і эмацыянальнай насычанасці. Тэатр, які жыхары беларускай сталіцы бачаць ўпершыню, пашырыў іх далегляды, узбагаціў іх уяўленні аб сучасных тэатральных шуканнях. І мінскі глядач прыняў манеру і эстэтычныя прынцыпы гэтага калектыва, а тэатр зразумеў і «адчуў» гледачу. Можна смела сцвярджаць, што любоў стала ўзаемнай. Пра гэта гаворыць галоўны рэжысёр тэатра заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР Аляксандр Дунаеў.

— Мы адразу трапілі ў атмасферу дружалюбнасці і непрадузятасці, а гэта вельмі спрыяе хуткаму ўзаема-разуменню. Нават у час такога складанага спектакля, як «Брат Алёша», публіка вельмі тонка рэагуе на ўсе думшэўныя ваганні герою, а ў асобных сцэнах, здаецца, проста не дычае. Такія рэакцыі дае актэрам сілы яшчэ глыбей пранікаць у працэсы, што адбываюцца ў душах героюў Дастаеўскага.

Дае сілы... Колькі іх трэба! Іншы раз актэрам даводзіцца, ледзь дайграўшы сцэну ў памяшканні Рускага тэатра, бегчы на другі акт у Дом афіцэраў. Дзякуй богу, недалёка! У апошнія дні наша жыццё яшчэ больш ускладнілася, бо пачаўся паказ спек-

Звыш шасці мільёнаў маленькіх і дарослых гледачоў пазнаёмілася са спектаклямі Дзяржаўнага тэатра лялек БССР за 20 гадоў яго існавання. Артысты аб'ездзілі амаль усе куткі Беларусі, Украіны, Літвы.

На здымку — група актэраў тэатра: Н. Пахомавя, А. Шкілнік, А. Іванова, Я. Рагачоў, Т. Апенка, У. Уласаў і А. Рамановіч.

Фота У. ЛУПЕНКІ (БЕЛТА).

драматизму, які ён спрабуе кампенсавача знешнімі праявамі характару — Васкоў нечакана становіцца не ў меру мітуслівым, нават нервовым. Але адчуваецца, што яму ёсць што сказаць і ён рэжа ад спектанля да спектанля.

Побач з ім дзючаты — артысткі А. Падухіна, Г. Ілюшова, В. Вялічка, А. Бендава, Н. Варанецкая... І гэты маленькі воінскі атрад становіцца непрыступнай крэпацю, якую не можа перамагчы вораг. Дзякуючы дзючатам Васкоў раскрываецца як чалавек душэўны, чулівы, з востра выяўленым пачуццям абавязку. А дзючаты вучацца ў Васкова мужнасці і бяспрашнасці...

За вокнамі нашага аўтобуса мільгаюць вінаграднікі... Я гляджу на сваіх суседзяў. Яны не трапяць марна часу. Паўтараюць асобныя сцэны, рашаюць свае тэатральныя праблемы.

Чым бліжэй Мукачава, тым цішэй у аўтобусе. Здаецца, што кожны прайгравае сваю ролю ў думках. Мне ўспомнілася, як адна артыстка Бабруйскага тэатра некалі сказала: «Мы самыя шчаслівыя людзі на свеце. Так, так. Ну, калі не, працаваць цяжка. Умовы ў нас самыя ведаеце якія, але колькі прайграваеш, кім толькі ні даводзіцца быць. Я люблю ўсё гэта: і пах тэатральнага дэкарацыі, і аўтобус, у якога глухія матор, і сваіх гераінаў, якіх цікава пазнаваць усё больш і больш, адкрываць за звычайнымі словамі незвычайнае. Гэта шчасце — быць артысткай!»

Але шчасце лёгкім не бывае... Аўтобус адлічвае кіламетры, а я думаю, якая гэта цяжкая пасада — акцёр. Акрамя таленту (без чаго гэтую прафесію наогул немагчыма ўзяць), неабходна мець мужнасць, умсць ад многіх адмаўляцца, многім ахвяраваць. Заўтра многія з тых, хто зараз у аўтобусе, зноў з'явіцца ў адзінаццаты на рэпетыцыю, выйдучы на сцэну Мікалаем Астроўскім, Паўкам Карчагіным, Тоняй Туманавай, быццам не было цяжкай паездкі і быццам поч дасціткова доўга, каб паспець адпачыць і набрацца сіл.

У спектаклі па п'есе Б. Равенскіх і М. Анчарова «Драматичная песня» артысты іграюць амаль сваіх равеснікаў, якія прыйшлі да нас з далёкіх дванацятых і якім ёсць што сказаць сёння. Спектакль паставіў рэжысёр Віктар Каралько. На сцэне зажыў новым жыццём знаёмы Паўка Карчага, якога шчодра, шырока, на поўным дыханні іграе артыст В. Шушкевіч.

Мы вяртаемся з Мукачава зусім позна. Фары аўтобуса, як нажы, ўразаюцца ў снюдзённую чарную ночы. Узбуджэнне артыстаў, такое натуральнае насяля спектакля, перадаецца і мне. Мы гаворым пра ўсё на свеце, жартуем, расказваем анекдоты, дзелімся ўражаннямі аб тым, што давялося пабачыць у гэтым горным краі (амаль усе ў Закарпацці ўпершыню), шкадуем, што гастролі бабруйскага супадаюць з гастролі ў Мінску такіх двух цікавых калектываў — Малага тэатра і тэатра на Броннай, на спектаклях якіх так хацелася б пабываць... Але не менш, відань, важныя тэа сусрэчы, знаёмствы, назіранні, уражанні, якія маладыя артысты набудуць тут і якія потым знойдуць сваё вобразае выразненне ў новых ролях і спектаклях.

І. ПІСЬМЕННАЯ, спец. кар. «Літаратуры і Мастацтва».

такляў па тэлебачанні — не з тэатральнай залы, не ў запісе на плёнцы, а непасрэдна са студыі.

А яшчэ ідуць рэпетыцыі. А яшчэ творчыя сусрэчы з працоўнымі горада. Не, мы не скардзімся, бо наш горад нам па душы, а калі любіш, нішто не цяжка і нічога не шкада.

Відаць, вы ўжо вельмі многа чулі ўсхваляваных водгукіў пра Хатынскі мемарыял, бо ўсе, хто прыязджае ў Мінск, наведваюць яго. Але і мы не можам не сказаць пра нашы ўражанні, такія трапяткія, такія пранізлівыя, такія ўсесаглыбальныя. Эмацыянальнае ўспрыняццё акцёраў вельмі глыбокае — гэта ўласцівае прафесіі. Пабываўшы ў Хатыні, мы не толькі аддалі даніну пашанам мёртвым, мы глыбей зразумелі, які поўзвіг здзейсніў беларускі народ у Вялікую Айчынную...

Хоць да гэтага часу мы не бывалі ў Беларусі, яна ўжо стала блізкай нам у час работы калектыву над п'есай Андрэя Макаёнка «Трыбунал». Асабіста я з Макаёнкам сяброўна даўно — з 1961 года, калі ў Цэнтральным тэатры Савецкай Арміі ставіў яго «Лявоніху на арбіце». Мне ён здаецца вельмі таленавітым драматургам, супрацоўніцтва з якім заўсёды прыносіць радасць. Сусрэча з Макаёнкам — таксама адзін з маіх лепшых успамінаў аб Мінску. Драматург абяцаў напісаць п'есу спецыяльна для «Малой Броннай»...

Карыстаюся выпадкам, каб пажадаць нашым чулым цудоўным гледачам здароўя, шчасця і частых сусрэч з добрымі тэатральнымі калектывамі і спектаклямі.

БАДАЙ. немагчыма знайсці двух чалавек, кропля ў кроплю падобных адзін на аднаго. Нават сярод блізнят мы не знайдзем абсалютнага падабенства. Гэтым закону прыроды яшчэ ў большай меры падпарадкоўваецца сцэна, дзе таленавітыя трупы выявляюцца наяўнай колькасцю ў ёй розных па сваёй індывідуальнасці, характары і здольнасцях акцёраў.

Толькі бліягі акцёры творча падобны адзін на аднаго. Таленавітыя ж розныя паміж сабою непаўторнасцю індывідуальнасці і творчай своеасаблівасцю. І што вельмі цікава — нават пры аднолькавай школе выхавання, адзіным творчым метадае работы кожная акцёрская індывідуальнасць развіваецца павойму. Адны, нібы тыя раннія гатункі яблык, хутка спеюць і адразу заваўваюць прызнанне гледача, а часам і рана сыходзяцца са сцэны, другія ж з вялікімі цяжкасцямі, паступова раскрываюць сваё творчае «я», доўгі час застаючыся ў ценю; затое, аднойчы знайшоўшы сябе, не здаюць творчых пазіцыяў.

Да такіх няскораспелых акцёраў належыць і Яніна Казіміраўна Глебаўская.

...У 1919 годзе Яніна Казіміраўна паступае ў Першы Беларускі драматычны тэатр у якасці артысткі балета.

Праз два гады яе, разам з іншымі таварышамі, накіроўваюць у Маскву на вучобу, дзе ў 1921 годзе была толькі што арганізавана Беларуская дзяржаўная студыя тэатральнага мастацтва, пасля пераўтвораў у Беларускі дзяржаўны тэатральны інстытут.

Пяць гадоў пад кіраўніцтвам артыстаў другога МХАТа В. Смышляева, А. Геірата, Б. Афоніна, С. Гацінтавай і іншых студыйцы вывучаюць сцэнічнае майстэрства.

Вялікі ўплыў на фарміраванне будучых беларускіх артыстаў рабілі спектаклі маскоўскіх тэатраў. Непасрэднае ўспрыманне ігры вялікіх карыфееў рускай сцэны Станіслаўскага, Давыдава, Садоўскага, Южына, Яблочкинай, Кніпер-Чэхавай, Масквіна, Качалава, Леанідава, Тарханова, М. Чэхава, Дзікага і іншых давала магчымасць студыйцам выходзіць на лепшых рэалістычных традыцыяў цудоўнага рускага тэатра.

Яніна Казіміраўна, як і ўсе студыйцы, не прапускала ніводнай лекцыі, ніводнага спектакля. Яна з вялікім захапленнем наведвае практычныя заняткі па сістэме К. С. Станіслаўскага. З асаблівай прагнасцю займаецца мастацкім словам, пастаноўкай голасу і дыхання. Ходзіць у тэатры, музеі, карцінныя галерэі, прымае ўдзел у гарацых спрэчках студыйцаў у часе абмеркавання прагледжаных спектакляў. Усё гэта спрыяе духоўнаму і прафесійнаму развіццю маладой студыйкі.

Надышоў 1926 год.

Скончыўшы вучобу, усе студыйцы пераезджаюць у горад Віцебск, дзе па рашэнні Беларускага ўрада быў арганізаваны Другі Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр (цяпер тэатр імя Я. Коласа). З гэтага часу пачынаецца акцёрская біяграфія Яніны Казіміраўны Глебаўскай.

Першыя два гады маладая актрыса ўдзельнічае ва ўсіх яго спектаклях, амаль нічым не вызначаючыся сярод таварышаў. Ды і роляў значных не было ў яе. Апрача таго, што чамусьці

баялася іграць ролю пажылых і характарных жанчын... Бывае і такое!

У 1928 годзе тэатр паставіў п'есу Б. Лаўранева «Разлом». Яніна Казіміраўна выконвала ролю жонкі капітана Бярсенева. І тут актрыса паказала свае незвычайныя творчыя задаткі. Вобраз у Глебаўскай атрымаўся своеасаблівы, некапаўсвойму жыццёва пераканаўчы.

Мінае час. Глебаўская, як кажучы, старанна іграе ўсё, што трапляе, — значныя і малазначныя ролю, вялікія і малыя, ухільваючыся толькі, як і раней, ад роляў старых і характарных жанчын.

У п'есе А. Карнейчука «Гібель эскадры» Глебаўская ўводзіцца на ролю Ак-

меса ў тэатры, была роля ганчарыхі Мельвіны ў п'есе В. Вольскага «Несцерка».

У ёй Глебаўскую нібы падмянілі. Яна адразу ўзялася на недасягальную дагэтуль творчую вышыню і заваявала шырокае прызнанне гледача. Знікла кудысьці былая сухасць і некатораа наўмыснасць выканання. Раскрыўся, дакладней кажучы, вырваўся на волю жывы сцэнічны тэмперамент. Яна жыла, дзейнічала думкай, справай і словам. Літаральна купалася ў ролю, забыўшы пра сваю боязь характарных роляў.

Яніна Казіміраўна стварыла сакавіты вобраз самаўладнай гаспадыні, бойбабы, апантанай жаданнем выдаць замуж дачку Насцю

вей!» Райніса), Матруна («Улада цемры» Талстога) і шмат іншых. Як партнёр па многіх з гэтых спектакляў, сведчу: яна ў кожнай ролі бывала хай сабе зусім «крышачку», але арыгінальнай, не паўтарала завуачных інтанацыяў і паглыблялася ў «нетры» новых характараў.

Гэта далёка не поўны пералік роляў толькі з класічнага рэпертуару, а колькі актрыса ўвасобіла яшчэ на сцэне вобразаў з сучаснага савецкага рэпертуару і Беларускай драматургіі. Возьмем наўздагад толькі некалькі з іх. Гарпіна ў «Алазанскай даліне», мадам Буткевіч у «Незабытым 1919», Антаніна Цімафееўна ў «Выбачайце, калі ласка!», старая Жыгоцкая ў «Вайне пад стрэхамі»... І ў кожнай ролі — часцінка яе душы, яе талент і ўмельства. Будучы актрысай глыбока самабытнага даравання, творчасці якой уласцівы народнасць, вострая характарнасць, дакладнасць задумы, філігранная адшліфоўка малюнку ролі, яна высокім майстэрствам заваявала папулярнасць сярод гледачоў. Дзе б ні выступалі коласаўцы, на долю Глебаўскай часта выпадалі самыя гарачыя апладысмента.

Заўважым, што Яніна Глебаўскай даводзілася выступаць у ансамблі вельмі самабытных мастакоў, сярод якіх быў, скажам, такі ўнікальны талент, як Аляксандр Ільінскі або яркі Мікалай Звездочаў. Тут або трапіш у «ценю», або станеш нароўні з выканаўцамі галоўнай ролі. Яна ўмее адмаўляцца ад «ценявога» значэння, а ўзяўшыся на ўзровень высокага мастацтва, не «перашкаджаць» агульнай задуме спектакля, рабіць тое, чаго вымагае ад яе тэкст драмы або камедыі, рэжысёрскае «прачытанне» п'есы. Рабіць усё гэта Глебаўская не пакорліва, а свядома, шукаючы псіхалагічнага і артыстычнага абгрунтавання сваіх паводзін на сцэне.

Зусім нядаўна, як бы «пад заслону» сваёй службы на сцэне (актрыса пераходзіць на пенсію), гэты майстар-колосавец паказаў цудоўную работу. Роля Матруны ў спектаклі «Улада цемры» распрацавана была Янінай Казіміраўнай надзвычай тонка. Актрыса ішла за Талстым у раскрыцці трагедычнай сутнасці гэтай жанчыны, якая і не можа ўсвядоміць сабе, якія жудасныя бываюць яе самыя шчырыя парыванні душы, яе «дабрыня». «Шчырасць» перадаецца актрысай натуральна, і споведзь сэрца, якое памыляецца і застаецца часта «сляпым», гучыць у яе вуснах своеасаблівай песняй, поўнай драматызму і гарачага напалу. Мабыць, не адзін з нашых цяперашніх маладых артыстаў з сапраўдным захапленнем прыняў гэты вобраз як зор акцёрскага пранікнення ў самыя глыбокія псіхалагічныя таямніцы непаўторнага сцэнічнага характараў.

Так, калі мы гаворым пра традыцыі нашага тэатра, калі называем тых, у каго варта і трэба вучыцца акцёрскаму майстэрству, адной з першых называем і народную артыстку Беларусі Яніну Глебаўскую. Яна заслужыла гэтую высокую і адказную рэпутацыю.

Цімох СЯРГЕЙЧЫК, народны артыст БССР.

НАШЫ МАЙСТЕРЫ МАСТАЦТВА

**З ДНЯ
Ў ДЗЕНЬ**

**НАРОДНАЯ АРТЫСТКА БССР
Я. ГЛЕБАЎСКАЯ**

Я. Глебаўская — Матруна ва «Уладзе цемры».
Фота С. КОХАНА.

саны, гераічнага камісар-жанчыны часоў грамадзянскай вайны. Роля захапляе яе. Актрыса працуе настойліва, напружана. Яна паказала ў гэтай ролі свае багатыя сцэнічныя дадзеныя — гучны, добра пастаўлены голас, палымяны тэмперамент, волю, адчуванне нюансаў у стане гераіні. Вобраз быў створаны, як кажучы, на добрым прафесійным узроўні, але... Не заблішчэў! Штосьці перашкаджала актрысе адчуваць сябе вольна на сцэне, нешта стрымлівала яе. Хоць усе бачылі: гэта — яе роля.

Нешта падобнае, толькі ў меншай меры, адбылося і з выкананнем галоўнай жаночай ролі ў п'есе К. Транёва «Любоў Ярава». Абедзве гэтыя ролі былі не зусім у плане прыродных дадзеных актрысы. Праўда, і яны прынеслі ёй многа карысці ў набыцці майстэрства.

Калі добра, калі горш быў сыграны не адзін дзясцяк розных роляў. Актрыса не падае духам. Верыць у свае творчыя сілы. Набывае акцёрскі і жыццёвы вопыт, удасканальвае майстэрства, нібы чкаючы сваёй шчаслівай ролі, загадзя, спакваля рытууючыся да яе.

Такой шчаслівай роляй, на маю думку, якая дала магчымасць Яніне Казіміраўне поўнасцю раскрыць сваю індывідуальнасць і па праве заняць належнае

за «вучонага» шкаляра і самой стаць паняй. Вобраз жыццёва праўдзівы і востра камедыйны.

Неўзабаве таленавітая актрыса сапраўды бліскуча-жыццёва і па-тэатральнаму кідка — сыграла другую ролю: апантаную фанатычку, лютую ігуменню Меланію ў п'есе М. Горкага «Ягор Бульчоў і іншыя».

З гэтага часу поспех стаў яе верным спадарожнікам.

Дзве ролі зусім розныя, далёкія і не падобныя адна на адну. І актрыса знаходзіцца для кожнай з іх яскрава-выразныя, сродкі выяўлення. Калі дадаць да гэтых роляў яшчэ горкаўскую Васу Жалязнову і Уліту з «Лесу» Астроўскага, якія Глебаўская сыграла з няменшым поспехам, будзе зразумела, што актрыса мае сваю ярка выяўленую індывідуальнасць і шырокі творчы дыяпазон. Ёй падудладны і камедыя, і драма.

За 46 гадоў работы ў тэатры Яніна Казіміраўна Глебаўская сыграла каля дзюхсот вялікіх і малых роляў. Сярод іх такія значныя, як Гурмыжская («Лес» Астроўскага), унтэр-афіцёрская ўдава («Рэвізор» Гогаля), Агуева («Вяселле Крачынскага» Сухаво-Кабіліна), Філіцата («Праўда добра, а шчасце лепш» Астроўскага), Ганна Васільева Стахава («Напярэдадні» Тургенева), Паліна («Ворагі» Горкага), Орта («Ветрык,

Павел
МІСЬКО

«тыгр» + «кацяня» = Талкан

Жанр гумарыстычнай аповесці нялёгка. Яшчэ цяжэй пісаць такую рэч пра малодшых школьнікаў і дашкольнікаў і адрасаваць гэтакі ж чытачу. Аднак твор напісаны, неўзабаве аповесць выходзіць у выдавецтве «Мастацкая літаратура» пад загалоўкам «Навасёлы, або праўдзіва, часам высёла, часам страшнаватая кніга пра незвычайны месяц у жыцці Жэні Мурашні». Зразумела, з якім хваляваннем я чакаю сустрэчы кнігі з самымі юнымі чытачамі, а таксама з іх татамі і мамамі, бабулямі і дзядулямі, якім аповесць адрасавана таксама. Ніжэй — урывак...

АУТАР.

Я К Я ЗАІЗДРОШЧУ таму, у каго мама не медык! А ў мяне не проста медык, а медыцынская сястра.

Толькі зайшлі ў кватэру, толькі адсмяяліся, як зноў пачалі ўсе вохнаць ды ахкаць.

— А я плакала па табе! — пахвалілася Марынка, мая сястрычка, і выцерла слёзы — каб і я бачыў.

Тата ўкруціў ў калідоры самую большую лямпачку. Бабуля вынесла з агульнага пакоя таршэр. Марына збегала ў спальню, якая была адначасова і татавым кабінетам, і прывалакла настольную лямпу. Але ўключыць іх у калідоры не было куды.

— Марш у ванну! — загадала мама, перастаўшы вохкаць.

І ўсе ўціснуліся за мною ў ванну пакой. сарвалі з мяне адзенне. Боўтулі ледзь не ў кіпелі.

Пасталі канвеерам: за бабуляй тата з вялікім

калматым ручніком, за татам — мама з ёдам, зялёнкаю, перакісам вадароду і клеём БФ-6, за маю Марынка прыстроілася — з піражком у руцэ.

Баба паварыла мяне трохі ў кіпені, ледзь скура не палезла, і пачала скрэбці самаю кусачаю малячалкаю. Па драпінах і вўках!

— Ы-ы-ы! О-о-о! — роў я немым голасам.

Спаласнуць баба не паспела — кончылася гарачая вада. Мыла пачало раз'ядаць мне вочы. Я закрычыў яшчэ мацней.

Тата выскачыў з канвеера і пабег на кухню. Вярнуўся з чайнікам вады і стаў паліваць з носіка на макаўку, на вухор. Потым цёр мяне ручніком і камандаваў, як дзядзька, што па радыё гімнастыку перадае:

— Руки ўгору, нахліцеся ўлева — раз-а-аз... Выпрастаца!

Мяне і нахілялі, і круцілі на табурэтцы, а мама тыцкала, пцкакала, квэчала рознакаляровымі квачынкамі — у рудое, зялёнае і такое, што як вада, — перакіс.

І выў і прасіўся:

— Усё мажце перакісам! — Перакісам не балела.

Клеем мама змазала мне драпіны на лбе, і скура паморшчылася на складкі, як у старога дзеда.

— Цябе клеяць, каб не рассыпаўся? — спытала Марына.

Агледзела мяне, як карціну, і сказала:

— Здаровы насі!

А тата сказаў:

— Пакуль жаніцца — загалца!

— А за ім і піражок — ну-тка, з'еш мяне, дружок! — сунула мне ў рот піражок Марына.

Я куснуў раз і заматаў галавою: «Не хачу!» Я ўсё яшчэ прытанцоўваў ад болю.

— А чаму ты не хочаш піражка? Табе не млосна? — устрывожылася мама.

— Млосна... — схлусіў я.

Мама пабялела і захістлася.

— Ой, у яго, мабыць, мазгі зрушыліся! Зараз жа пасцельны рэжым!

— Мо яму кампрэс халодны на лоб трэба? — прапанавала баба. — З лёдам?

Во не хапала... То ў кіпні вараць, то лёдам абкладваюць...

Тата схпіў мяне на рукі і панёс у ложка.

— Ваня, звані хутчэй у «хуткую дапамогу»! — патрабавала мама.

— Не хачу «хуткай дапамогі»! Есці хачу! — задрыгаў я нагамі.

Тата надзеў быў шапку, потым зноў скінуў:

— Ну, калі есці хоча, то ніякага здушэння няма.

— Ага! Вельмі ты разумееш у медыцыне! Ты не хочаш здароўя свайму дзіцяці! — пачала мама папракаць тату. Яна схпіла мяне за руку, каб палічыць пульс. І тут убачыла пракол на далоні.

— Ах, божа мой! Мо навывёл... Не хапала яшчэ заражэння крыві.

І тут жа пабегла па шпрыц для ўколу.

СЦЯПАНА КУХАРАВА мы ведалі да гэтага часу як журналіста, аўтара кніг, і юнацтва, з дакалгасных і калгасных гадоў. Тыя яго Бацькавічы запомніліся яму слаўнымі і чуйнымі да ўсяго новага людзьмі, талімі, як прадстаўнік раёна Архіпцоў, камуніст-дваццаціпяцігаднік Грыцько Гопка, першы бацькаўскі старшыня, смутлявы, амаль двухметравага росту мужчына вясёлы і пацешны рахункавод Сямён-Марцін, стрыманы, далікатны брыгадзёр Якаў Кавалік і інш.

Пра сябе як пра пісьменніка С. Кухараў заявіў у аповесці «Бацькавічы», надрукаванай у студзеньскай кніжцы «Полымя» (шкада, што мне давялося прачытаць яе пазнавата — толькі зараз). Тут пісьменнік нібы «збярэжвае» сабе, журналісту, і звяртаецца да мінуўшчыны, да жыцця беларускай вёскі 20—30 гадоў.

С. Кухараў ужывае такі ўмоўны мастацкі прыём: дае слова настаўніку Аляксею Іванавічу Баянцу, а сам як бы стушоўваецца, «самаліквідоўваецца». Балюк раскавае нам пра родную вёску Бацькавічы, пра яе найбольш вядомыя «вяхі жыцця і лёс асобных жыхароў, якія пакінулі па сабе нейкі след». Аднавяскоўцы здаюцца Аляксею Іванавічу людзьмі асаблівымі, «вартымі таго, каб пра іх ведалі».

Такім чынам, перад намі вясковая аповесць-хроніка. Перад чытачом странатай, густой талакой праходзяць героі, з якіх, дарэчы, ніводзін не з'яўляецца фігурай галоўнай, хіба апрача самога апаздальніка; спакойна разгортваюцца падзеі, вялікія і малыя, аднак жа ў большасці пераломныя як для жыцця Бацькавіч, так і для ўсяе краіны.

І ўсё ж адзін вобраз, своеасаблівы вобраз-персанаж, што радніць усіх герояў, жывіць іх душы пачуццём бацькоўскай зямлі, любоўю да яе, у творы на прыродным плане. Гэта, несумненна, сама вёска Бацькавічы. Што ж гэта за вёска?

Пра Бацькавічы яшчэ і сёння кажуць: «Глухамань, мядзведжы кут». Да райцэнтра — пяціццаць вёрст з такам, да бліжэйшай станцыі Камунары — п'яццадзят з такім жа такам. Словам, звычайная вёска, якіх на Беларусі шмат. Калі яна чым і славилася, дык гэта «таўшчэзнымі, які абхапіць пры намлі двум чалавекам. блрозамі» ўсцяж бацькавіцкай дарогі, частымі пажарамі і духавітым лазенкам, што будаваліся ў садках ля сажалак. Шпярашні час, вядома, змяніў Бацькавічы: хаты спрэс на штандарах, падмурках, стрэхі пад шыферам, а над дахамі рагулькі тэлеантэн: аўтобусы звязалі вёску з райцэнтрам і з усім шырокім светам. Сёння бацькавіцкіх людзей можна сустрэць і на Курыхлах, і ў Талды-Кургане, і ў Данбасе, і на Кубані...

Толькі аўтара, паўтараем, цікавіць не так сягонняшні Бацькавічы, як тыя, з часоў яго дзіцінства і юнацтва, з дакалгасных і калгасных гадоў. Тыя яго Бацькавічы запомніліся яму слаўнымі і чуйнымі да ўсяго новага людзьмі, талімі, як прадстаўнік раёна Архіпцоў, камуніст-дваццаціпяцігаднік Грыцько Гопка, першы бацькаўскі старшыня, смутлявы, амаль двухметравага росту мужчына вясёлы і пацешны рахункавод Сямён-Марцін, стрыманы, далікатны брыгадзёр Якаў Кавалік і інш.

Праз іх паводзіны і ўчынкі Аляксей Іванавіч, дакладней, сам пісьменнік, паказвае крутыя зрухі тагачаснага вясковага жыцця. Усе яны: Архіпцоў, старшыня Гопка, Сямён-Марцін, Якаў Кавалік, — ста-

радасці, свежасці і навізны калгаснай працы прасякнута і сцэна жніва.

Думаецца, што грамадскі і эмацыянальны воблік тых гадоў быў бы няпоўны, калі б пісьменнік не расказаў пра культурныя зрухі ў жыцці Бацькавічаў: з'яўленне, як цуда, радыё, арганізацыя драмгуртка і пастаноўка першай п'есы. А з'яўленне ў сяле першых камсамольцаў, селькораў, камсамольскай ячэйкі? Гэта ж было цэлай падзеяй для колішняй вёскі. Старонкі, прысвечаныя гэтым падзеям, напісаны хваляюча, з дакладным адчуваннем тагачасных навін-перамен.

Аповесць прачытана, і радасна, што прылучыўся душой, што пазнаёміўся з цікавымі людзьмі Бацькавіч, што ў нечым духоўна пабагацеў. Гэтая радасць была б яшчэ паўнейшай, глыбейшай, каб не...

Вось тут і хочацца выказаць пэўныя крытычныя меркаванні. Як ужо гаварылася напачатку, жыццё ў аповесці падаецца ў своеасаблівым патоку, што цячэ сабе свабодна, нават супакоена. Твор не мае ні строга акрэсленага сюжэта, у рамках якога б пульсавала гэтая жыццё, ні галоўных персанажаў, вакол якіх групаваліся б астатнія і якія рухалі б падзеі, развівалі сюжэт. Аднак не гэта важна. Важна тое, што ў «Бацькавічах» няма добра прадуманай стрыжнявай ідэі, ці, як кажуць, дамінанты, пэўнай эстэтычнай мэты, якая б дыктавала пісьменніку строгі адбор жыццёвага матэрыялу. Таму і не дзіўна, што ў аповесці няма і выпадковых персанажаў і эпизодаў. Самі па сабе, па-за тканінай твора, гэтыя героі і эпизоды даволі цікавыя, але яны не апраўданы мастацкай неабходнасцю. Адсутнасць эстэтычнай дамінанты зніжае якасць твора, робіць яго месцам вільям, аморфным, а часам наводзіць на думку, што рэч гэтую можна было б пісаць бясконна доўга.

У «Бацькавічах» дужа аслаблены драматычны пачатак. Канфліктныя сітуацыі, у якіх сутыкаюцца характары, у творы, вядома, ёсць, але яны па-мастацку альбо не рэалізаваны, альбо рэалізаваны бегла, павярхоўна, часам нібы зварок аблегчана.

Апісальнасць і скорагаворка — сур'езныя недахопы аповесці, і яны ідуць, думаецца, ад таго, што ў «Бацькавічах» часта «перамагае» Кухарава-пісьменніка Кухараў-журналіст.

І апошняе: мова. Слова ў аповесці па-народнаму метафарычнае, багатае, свежае. Але пісьменніку варта было б стрымліваць сябе, стражэй карыстацца народнай лексікай. Бо перанасычанасць твора дыялектызмамі зніжае яго даходлівасць, мастацкую вартасць. «Падгерысты», «абмантачыць», «гламызда», «маталыга» — нават у кантэксце цяжка зразумець такія слоўцы.

М. ВЫШЫНСКІ.

НАДРУКАВАНА У «ПОЛЫМІ»

БАЦЬКАВІЧЫ — БАЦЬКАЎШЧЫНА...

раюцца перайначыць сляняскае жыццё, зрабіць усіх бацькаўцаў шчаслівымі і заможнымі.

А беднякоў у вёсцы няма. Вось Іван Панасавіч Балюк, бацька нашага летанісца. Неўгамаваны бадзьянік, чалавек гарачлівы і горды, ахвотнік да розных выдумак. Ужо ён як ні мудрае, ні б'ецца: узімку працуе на далёкіх шахтах, увесну на полі, набывае, каб разбагацець на заках, ваўначоску, — а ўсё не можа выбіцца з галечы. Вось шчуплы, аброслы шчацінем Трахім Мікіцэнак, у якога таксама «не склалася жыццё — зямлі было ўсяго паўнадзеда, а сям'я вялікая, дзеткі дробныя, а там яшчэ надарылася бяда — згарэла хата і ўсе будынкы... А вось Андрэй Кавалік, ціхманы і дзівакаваты мужычок, у якога і было з багацця, што саламяная хатка з адзіным сляпым вакном, якую ўзімку па вільчык заносіла снегам...

Логікай іх жыццёвага лёсу аўтар даводзіць, што адзінае для іх выйсце з беднасці — гэта калгас, новы лад жыцця.

Калгас у Бацькавічах нараджаецца неак ненадужна, хоць людзям і нялёгка рваць пулавину, якая звязвае іх са сваім конкам, свайй зямліцай. З якім светлым узрушэннем упершыню выходзяць бацькаўцы на арцельную касбу! Малюнак касавіцы выпісаны аўтарам дакладна, любоўна і паэтычна. Эмацыянальна-псіхалагічная атмосфера, непаўторны працоўны воблік і дух таго часу, тых першых калгасных гадоў узноўлены тут аўтарам непасрэдна і свежа.

Тым жа пачуццём незвычайнай

СЕННЯ мы з павышанай патрабавальнасцю ставімся да нашага выяўленчага мастацтва, да яго творцаў усіх пакаленняў, усіх відаў і напрамкаў іх творчасці. Пры гэтым мы заўсёды абавязаны ўлічваць канкрэтныя ўмовы кожнага з перыядаў развіцця нашага мастацтва, у тым ліку і сучаснага.

Калі гаварыць пра беларускую савецкую скульптуру сёння, дык істотным момантам для яе з'яўляецца значны прыток маладых сіл. Яны патрабуюць да сябе ўвагі як з боку старэйшых калегаў, так і нашай крытыкі. Тым больш, што працуюць яны пераважна над тэмамі нашай сучаснасці. І — дасягаюць немалаго поспеху. У гэтай сувязі нельга не прыгадаць, як некалі Аляксандр Фадзееў зусім слухна заўважыў, што не ўсё, што твораць маладыя, у аднолькавай меры ўдалае, але яно цікавае ўжо тым, што адлюстроўвае небывалы дагэтуль у гісторыі падзеі і факты. Да таго ж гэтак небывалае дагэтуль у гісторыі адлюстроўваюць людзі, якія ўсвядомілі веліч гістарычнай задачы, што выпала на іх долю. Мабыць, адсюль зусім слухна выцякае меркаванне, што нават подступы маладых твораў да надзённай тэмы вартыя самай пільнай нашай увагі.

Мы разумеем: паняцце сучаснасці — няпростое і ў поўнай меры раскрыць яго ўдаецца ў сваіх работах, бадай, толькі вопытным майстрам. Тым не меней, каштоўныя драбніцы новага, неаддзельнага ад паняцця сучаснасці, не так ужо рэдка з радасцю знаходзім у творах моладзі. Шчырыя, непасрэдна назіранні маладых нашмат паўважваюць агульны расказ нашага мастацтва аб сучаснасці.

Пры ўсёй разнастайнасці творчых манер беларускіх скульптараў сярэдняга і маладога пакаленняў мы выразна бачым накіраванасць іх творчасці да агульнай мэты. Іх пошукі збліжае, аб'ядноўвае сам палыход да выбару жыццёвых з'яў, глыбокае разуменне маральна-этычных і эстэтычных каштоўнасцяў нашага часу. Так, напрыклад, істотнай рысай сучаснага перыяду ў нашым мастацтве скульптуры з'яўляецца павышаная цікавасць да гераічнага. Гераічнае часцей за ўсё праяўляецца ў канкрэтных работах нашых скульптараў як сплаў рэальнага і ідэальнага. Як сплаў, які існуе ў нашым жыцці. Бо ён — абавязковая прыкмета перамогі новых, камуністычных адносін паміж людзьмі. Гэтыя новыя адносіны па-рознаму (у тым ліку і ў залежнасці ад узроўню таленту таго або іншага мастака) выяўляюцца ў мастацтве.

Істотна падкрэсліць у сувязі з усім сказаным вышэй, што калі сталым майстрам бліжэй паказ праў гераічнага ў канкрэтных справах і подзвігах людзей, дык маладым, рамантычна настроеным мастакам гераіка ўяўляецца ў ней-

— Хаця б сьпняк не прыкінуўся!
— Не хачу ўколу! Не хачу ўколу, есці хачу! — Я падхапіўся з пасцелі і нырнуў пад ложку.
Тут і тата, і мама, і бабуля пабралі крэслы, паселі каля ложка і пачалі:
— Сын, так мужчыны не робяць, — сказаў тата.
— Ты што — памерці хочаш? — спытала мама.
— У нас на фабрыцы аднаму рабочаму руку ўрачы адлілі, — прывяла бабуля прыклад. — Было заражэньне, а ён не лячыўся.
— Жэня, я раскажу ўсім дзецям, і цябе будзе дражніць баязліўцам! — прыгразіў тата.
— Эх ты, баяха! — прысароміла Марына.
— Дурненькі, вылазь... — перайшла на ласку бабуля.
— Во, глядзі, мама мне зробіць укол — і хоць бы што...

Гэта ўжо цікава!
Я выглянуў з-пад ложка. Бацька закатаў рукаў і падставіў руку — блізка-блізка да шпрыца.
— Э-э, вы знарок... Вы мяне ашукаць хочаце, — раскусіў я іх хітрыкі.
— Давай, Валя, калі... — уздыхнуў тата.
— Усе павар'яцелі! Усе павар'яцелі ў гэтым доме! — усклілася бабуля, пляснула рукамі. — Я не ўмешваюся, але вазьмі, Іван, папрукку добрую — мігам выскачыць...
— Рабі ўкол, кажу! — паўтарыў тата.
— Пад лапатку трэба... — сказала мама зняможаным голасам.
— Хэ, як важнасць. Калі пад лапатку! — Тата храбра выцягнуў са штаноў кашулю і задраў сабе на галаву.
Мама мазнула спіртамі... укалола! Пад лапатку! Супраць сьпняка!
А тата стаіць, як слуп, і кашулі не спускае.
— Скура ты там? — пытае ў мамы.
— Ды я ўжо ўкалола!
— Гэ, а я і не пачуў... Ніякага болю не пачуў... — прыкідваецца тата. — У запас будзе ўкольчык. А ты давай, браце, каліся. Ёд у параўнанні з уколом — як тыгр супраць кацяняці.
— Я хачу кацяня! Не, я хачу такога сабакчу, як Сняжок у Галкі — запатрабаваў я.
— Ты што — думаеш, што такі сабакчы на дарозе валяюцца? — сказала мама і зноў набрала ў шпрыц лякарства.
— Добра, будзе табе сабакча, — суха сказаў тата. — У першы ж выхадны паездзем на базар і нешта купім. Мо не такога, як у Галкі, але купім.
— А дайце ўкол яшчэ і бабе, тады вылезу! Бабуля падскочыла ад гневу мо на паўметра.
— Я не ўмешваюся!.. Выхоўвайце дзяцей пасвойму... Але такую распушту цярэць!
Усе закрычалі на мяне, а тата шморг са штаноў папругу.

Трэба канчаць камедыю, вылазіць.
Ну і праўда: камар і то горш кусаецца, чым той укол. Хай бы два разы мама ўкалола, нават тры... Не — пяць разоў! Абы ў мяне быў сабакча. Ні ў кога з такіх, як я, не будзе сабакчы: ні ў Жоры, ні ў Сярожы, ні ў Паўлусы, ні ў рыкага Васі.
Я вчэраў з усімі і думаў пра сабаку. Марына аддала мне рэшткі свайго пірага, села да мяне на калені і не злазіла да канца вчэра.
Я думаў пра сабаку. Калі ён будзе не белы, як Сняжок, то жоўта-белы, пярэсценькі. І не абавязкова, каб маленькі. Вялікі нават лепш. Ого-вялікі! Адно слова — вялікі! Станеш на лыжы — пацягне, сядзеш на санкі — павдзе. Ён і з пажару можа каго хочаш выратаваць, і з вады. А забудзіць які малы, дадуць мяне панюхаць... Ой, не мне, а майму сабаку! Дадучь панюхаць які чаравік — ураз па следу гаспадара знойдзе... А можа якога бандыта ці злодзей зловіць мой сабакча? От было б здорава! Усе мяне хвалілі б, у газету фатаграфавалі... Ідзеш па калідоры ў школе, а кругом шэпчацца: «Жэня Мурашка ідзе... З другога «Б» класа... Ну, той, у якога Палкан...»
Раптам я перастаў думаць пра сабаку. За сталам было ціха-ціха...
Усе глядзелі на мяне, як ненармальныя.
— Не есць... Усмехаецца сам сабе! — гучна шэпча мама. — Ваня, ты бачыш, якая ў яго дзіўная ўсмешка? Пашкодзіў-такі галаву... — Яна ўсхліпнула, нахілялася да мяне, стала мацаць мой лоб, цалаваць. — Дальбог, у яго, мабыць, тэмпература... У пасцель, зараз жа ў пасцель! Звані ў «хуткую дапамогу»!
Мяне павялі пад рукі ў пасцель, не даўшы нават добра пад'есці. Я ішоў і ўсмехаўся, як дурань: хай звянец, хай выклікаюць хоць тысячу ўрачоў. Я іх не баюся. І ўколаў не баюся...
У мяне будзе са-ба-ка!!!

кай меры ідэальнай якасцю. У залежнасці ад гэтых пасылак у тых ці іншых канкрэтных творах атрымліваецца розны спляў ідэальнага і рэальнага. Ці ж не істотная гэта рыса сённяшняга творчага працэсу ў мастацтве скульптуры рэспублікі?..
Вось, напрыклад, «Лянок» А. Вяліксонава — твор, прысвечаны працаўнікам сяла. Твор гэты каштоўны праўдзівым адлюстраваннем духоўнага свету працаўнікоў вёскі. Велічная ўрачыстасць рухаў калгасніц гаворыць аб высокім прызначэнні іх працы. Лаканічная мова пластыкі быццам

У сённяшняй беларускай станковай скульптуры няспынна працягваецца працэс узбагачэння сродкаў вобразнага ўвасаблення задумы. У станковых творах героіка-рамантычнага плана захаваліся змацаваныя вобразнага ладу, усхваляванасць. Аўтары не хаваюць сваёй зацікаўленасці ў лёсе герояў, у тых падзеях, якім прысвячаюць творы. Гэта ж сапраўды істотная рыса савецкага мастацтва — знігаванасць ідэй, пачуццяў, думак, поглядаў мастака з ідэяй, думкамі, пачуццямі свайго героя — сучасніка.
Вобразы моладзі, працаўнікоў

Максімальнае скарыстанне вобразна-творчых уласцівасцяў матэрыялу — у коннай групе В. Андрушчанкі «1919 год». Тут рэвалюцыйная тэма ўдала падкрэслена колерам чырвонага дрэва, якое асацыіруецца з полымем сцягаў, імклівае чырвоная коніцы. На жал, няўвага аўтара да сушкі дрэва адпомсціла — скульптура катастрофічна хутка рассохлася, пакрылася сеткаю трэшчы.
Прыватныя, здавалася б, пытанні рамяства становяцца ўсё меней прыватнымі. Нават такі традыцыйны матэрыял, як гіпс, пры ўмельным скарыстанні здольны прагучаць свежа. Тут прыгавяецца прыклад майстроў, якія замест звычайнай грубай апрацоўкі гіпса пад бронзу ці алюміній вельмі цікава скарысталі апрацоўку гіпса пад шамот, пад пячанык.

Наведвальнікам Манежа падаліся кампазіцыі Л. Зільбера «Рабфак» і У. Шатэрніка «Маяцярства». Адаючы належнае выканаўцам за пошукі фармальна-навае сродкаў, усё ж мусім адзначыць, што пакуль яшчэ абедзве гэтыя работы неглыбокія па думцы. Апрача пошукаў сродкаў выяўлення прыгажосці скульптурных форм, гарманічнай звязанасці ўсіх частак, трэба глыбей пранікаць у сутнасць таго, што адлюстроўваецца.

НА ПОДСТУПАХ ДА ВЫШЫНЬ

НАТАТКІ ПРА БЕЛАРУСКІЮ СТАНКОВУЮ СКУЛЬПТУРУ

I. ЯЛАТАМЦАВА

падкрэслівае ўнутраную сабранасць персанажаў скульптуры. Такая паэтычная форма не менш дакладна перадае героіку працы, чым самыя дэталёвы «нарыс». У той жа час і скульптурны «нарыс» не траціць свайго значэння. Пастаянна параўноўваючы абодва віды работ, мы ўсё больш пераканваемся ў падабенстве іх канчатковых мэт.

горада і сяла ў лепшых работах нашых скульптураў ураджаюць імкненнем перадаць багацце іх унутранага свету. Маладыя скульптары з асаблівай ахвотай ствараюць вобразы школьнікаў, студэнтаў, падлеткаў з іх крышталёнай чысцінёю маральных уяўленняў, з іх рамантычнымі марамі, шырокім кругаглядам. Адсюль — частая частая лірычная форма апавядання, зольная перадаваць істотныя адценні пазіі нашага жыцця.

РОЗДУМ нашых скульптураў пра час і пра людзей — шырокі, разнастайны, праўдзівы. Ці глядзім мы на партрэты сучаснікаў або жанравыя сцэны з іх жыцця — бачым у іх жаданне аўтараў пранікнуць у логіку падзей і характараў, абагульніць характэрныя працэсы, паўней адлюстравать жыццё. Фарміраванне ў нашай рэчаіснасці новага характара чалавечнага паказваецца без націску, проста і даходліва.

Як на прыклады, спашлюся на работы «Енька» В. Байцуна, «Юнацтва» Н. Якавенкі, «Песня юнацтва» Г. Шумскага. Можна было б назваць і яшчэ некаторыя. Наўрад ці не разумее хто-небудзь сэнні, што матэрыял скульптуры не безадносны да тэмы, не нейтральны. Нават сам матэрыял здольны сказаць істотнае пра прыгажосць прыроды і побыту, аб тых ці іншых традыцыях у апрацоўцы, скажам, каменя, дрэва, металу, якія самі па сабе актыўна ўводзяць глядача ў атмасферу народнага жыцця.

Новае ў характары сённяшняга сельскага працаўніка — і ў прыгаданай вышэй рабоце А. Вяліксонава «Лянок», і ў «Даларцы» Т. Матвееві. І няхай сабе другая з названых скульптур зусім не паказальная для беларускай пластыкі, няхай сабе яна не ва ўсім дасканалая. Але нават у ёй звяртае на сябе ўвагу навізна ў трактоўцы сялянкі. Справа, зразумела ж, не ў тым, што сялянка нашага часу падобная на гараджанку. Скульптуру ўдалося зразумець не тое, што на верхні — ён трактуюе вартасць падмечанага ў жыцці характара. Перш за ўсё ён акрэслівае ў сваёй геральдыцы галоўнае — яе адданасць справе. Прыкладаў такой трактоўкі сучаснага героя можна прывесці досыць багата.

Пра гэта сведчаць нядаўнія ўсеагульныя выстаўкі, дзе мы сапраўды адчулі непаўторнасць шляхоў у скарыстанні гразінамі і армяннамі, напрыклад, металу, украінцамі — шчодрата, напоенага сонцам буквага дрэва, літоўцамі — спецыяльнай апрацоўкі дрэва «пад старадаўняе».
Для беларускага дрэва — таксама натуральны матэрыял. Адна з цікавых спроб па-новаму асэнсаваць уласцівасці дрэва — у кампазіцыі М. Бельскага «Адпачынак». Паказваючы салдаці, якія збіраюцца купацца, аўтар умела прымяніў капо-корань.

Найбольш буйным паказам беларускай станковай скульптуры апошняга часу стала сёлетняя занальная выстаўка ў Маскве. Апрача «Юнацтва» А. Глебава была паказана новая кампазіцыя Г. Мурашова «Квітней, Беларусь!» Многія прывабіла шчодрасцю фантазіі, дабrotнасцю выканання ў дрэве, аптымістычнасцю вобраза, аўтарскай думкаю пра росквіт роднай зямлі. Прыемны і ласкавы сонечны колер дрэва, адпаведны вобразу. Аднак пры несумненным прафесіяналізме рашэння задачы аўтару не ўдалося пазбегнуць некаторай супярэчлівасці ў трактоўцы вобраза. У той час, як па ідэі фігура з вянкам на ўзнятых руках павінна ствараць адчуванне ўпэўненнага руху ўверх, залішне масіўныя статычныя формы цела гэтаму замінаюць. Калі паміж статычным і дынамічным момантамі твора ўзнік канфлікт, фігура у пэўнай ступені страціла цэльнасць. Зроблена ж яна, несумненна, з любов'ю, пчыра, і каштоўная не толькі гэтым, але і ўдалым вырашэннем пытання стылю. Займаючы пагранічнае месца паміж станковай і доктаратывнай кампазіцыяй, яна арганічна ўлісвалася ў інтэр'ер Манежа.

ПРАЦЯГВАЕ папаўняцца ў нашай скульптуры галерэя твораў аб Вялікай Айчыннай вайне. Творы на гэтую тэму, створаныя ў апошнія гады, блізкія нам трактоўкаю становага героя, паэтычнай яго маральнай чысціні. Моцныя характары раскрываюцца ў складаных жыццёвых сітуацыях.

НЕКАЛЬКІ слоў аб праблеме стылю. Аб сучаснай мастакоўскай мове. Як пэрадаць пульс часу, як знайсці сродкі, здольныя вобразна ўвасабіць лад думак і пачуццяў сучасніка — гэтыя пытанні стаць перад кожным скульптарам, незалежна ад таго, над гістарычнай ці сучаснай тэмай ён працуе.
Многія лічаць, што сучаснікам бліжэй скупа латанічная форма. У лакалічнай манеры У. Папсеў выконвае серыю твораў пра Леніна. «1905 год» — гэта паказаная сёлета частка трыпціха, у якой ўваходзяць зробленыя раней «1919 год» і «Ленін у Кастрычніку».

У падкрэслена ўмоўнай, грубаватай манеры выканаў кампазіцыю «Сям'я бацькі Міная» А. Вяліксонаў, лічачы, што рэзкасць абрысаў фігур людзей, якіх бачым у перадсмяротны час, памагае адцяніць трагізм сітуацыі. Л. Гумілеўскі ў «Партызанскай сям'і» звяртаецца да своеасаблівай тэхнікі апрацоўкі дрэва буйнымі зрэзамі, характэрнымі для народнай разьбы па дрэве. Падпарадкоўваючы манеру выканання вобразным задачам, ён уносіць у работу элемент грубаватага народнага гумару. Сувязь з народным мастацтвам як бы падкрэслівае народны характар самага партызанскага руху ў гады Вялікай Айчыннай.

Наведвальнікам Манежа падаліся кампазіцыі Л. Зільбера «Рабфак» і У. Шатэрніка «Маяцярства». Адаючы належнае выканаўцам за пошукі фармальна-навае сродкаў, усё ж мусім адзначыць, што пакуль яшчэ абедзве гэтыя работы неглыбокія па думцы. Апрача пошукаў сродкаў выяўлення прыгажосці скульптурных форм, гарманічнай звязанасці ўсіх частак, трэба глыбей пранікаць у сутнасць таго, што адлюстроўваецца.

ПРАЦЯГВАЕ папаўняцца ў нашай скульптуры галерэя твораў аб Вялікай Айчыннай вайне. Творы на гэтую тэму, створаныя ў апошнія гады, блізкія нам трактоўкаю становага героя, паэтычнай яго маральнай чысціні. Моцныя характары раскрываюцца ў складаных жыццёвых сітуацыях.

«Салдаты. 1941 год» П. Белавусава, трыпціх «Партызаны» Л. Гумілеўскага, «Дружба» А. Заспіскага, «Выйшлі з акружэння» В. Слічанкі і шэраг іншых твораў разнастайна асвятляюць розныя моманты вялікай эпопеі. Пераважаюць тут невялікія па памеру шматфігурныя кампазіцыі з разгорнутым сюжэтам. Скульптары шукаюць новыя тэмы і сродкі для паказу ўсенароднага героізму. Калі «Партызанская сям'я» Л. Гумілеўскага раскавала пра адпачынак партызан, дык яго «Клятва» — пра трагічны старонкі народнай эпопеі, пра пахаванне баявога слаба. Людзі прыгнечаны, маўклівыя. На высока ўскінутых руках — знявечаная цела загінуўшага. Пацінраваная бронза аб'ядноўвае групу змрочным колерам асенняй імглы. Гэта работа, выканана, як і папярэдняя, у стылі народнай разьбы з груба сцясанымі плоскасцямі. Тэма народнай мужнасці раскрываецца таксама ў кампазіцыі С. Селіханова «Валодзя Шчарбацэвіч — піянер-падпольшчык», М. Кандрацэва «Без вестак» і ў іншых.

Нават белы пералік кампазіцый беларускіх скульптураў апошніх гадоў паказвае, што яны сапраўды разнастайныя як па тэматыцы, так і па мастацкіх задачах. Усё гэта сведчыць пра няспыннае абнаўленне скульптуры.

КОЛЬКІ ні напісана пра Вялікую Айчынную вайну, а тэма астаецца нявычарпанай. Ды і ці можна калі-небудзь вычарпаць бяздонне памяці народнай? Мы ведаем пра жахі вайны, ведаюць нават мае равеснікі, якія выраслі пад мірным небам. Мы ведаем цану жыццю.

Мне, наўраўно, сегодні Бессонніцы не прэвобразыць. А будильнік стучыць. А будильнік всю душу изводіць. Я сапер. Я считаю секунды. Мне чудзіцца, было под ночь Подложили фугас, И недолгий завод — на исходе.

Гэты верш з новай кнігі паэта А. Дракахруста «Мост». Усё гэта тут не так сабе сказана: «Мне чудзіцца, было под ночь подложили фугас, и недолгий завод — на исходе... За гэтым — рэальнае пачуццё і душэўны вопыт аўтара. У вершы перададзена трывога і адчуванне аднаго з тых, хто перажывае вайну. Радкі шчырай паэзіі, прызнанне былога салдата, які не можа забыць скалечанага вайной мічулага.

Большасць вершаў у зборніку прысвечана менавіта гэтай памяці. Паэт раскрывае пачуцці, ім асабіста адчуцця, падзеі, ім самім перажытыя. Ён услаўляе фронтавую дружбу, загартаваную вайной, веру ў чалавека.

Как будто не осколок в грудь, Не ты ужал в бою... Мне стоит руку протянуть, И я найду твою.

Мой друг, ты все еще живой, Пока я жив!

А. Дракахруст імінецца знайсці такія словы, каб перадаць чытачу сваё пачуццё, выказаць тое, што зведаў і перажыў менавіта ім. З'явы і факты сённяшняга дня ён ацэньвае з пазіцыі чалавека, у якога за плячыма ўжо не маляў і трудны вопыт чалавека, які па праву лічыць сябе стваральнікам гісторыі на зямлі, таму што ён будаваў гэты свет, абараняў яго і верыць у будучыню. Лепшыя вершы ў зборніку звязаны між сабой філасофна-наасно мыслення, канкрэтна-наасно суперажыванцям і хваланнем аб чалавечым лёсе. Паэт прызнаецца, што «разбита памяць на квадраты, и время без передышки бьет по ней».

Я даты пугаю, быть может, Я забываю имена... Но в памяти моей — все то же: Война, война... Одна — она.

Хочацца адраау адзначыць, што кніга вершаў «Мост» не астанеца па-за увагай чытача. Але разам з тым яна пакідае дваістае ўражанне. Безумоўна, А. Дракахруст — паэт таленавіты, ён ідзе на збліжэнне з сучаснікам, прагна хоча зразумець яго, пачаць з ім цікавую размову. У многіх месцах гэта яму ўдаецца, і мы чы-

Александр Дракахруст. Мост. Книга вершаў. «Беларусь», 1972.

таем вершы пра навабранцаў («После первого боя»), пра салдата, які шукаў сярод мёртвых Гітлера: «Я видел труп. Я помню хорошо каблук с железкой, часовых у двери. Но почему-то до сих пор не верю. А может быть, он все-таки ушел?» («И я повсюду Гитлера искал...»), пра хлопчыка, які нарадзіўся ў тундры і школі не бачыў лесу і «требовал, и добивался: дядя! Ты расскажи про настоящий лес!» («Мальчонка никогда не видел леса...»), пра баржу, што плыве па Амуры з перасяленцамі («Переселенцы»).

переживет и меня, И адское пламя взрыва. Я приговорен и бессмертно, Если, конечно, поднимутся Эти грибы, грибы. («Личный знак»). Ненатуральная интонация, залякой адчуваецца поза. Няма цялеснай, закончанага рэчы. А між тым, адчуваецца, паэт быў тут недзе на падыходзе да значнай думкі, ён уважліва сімваліку салдацкага жэтона, які — незгараўны, незнішчальны — з'яўляецца спадарожнікам заўсёды рызыкоўнага салдацкага лесу.

У ПАМ'ЯЦІ—ВАЙНА

Там, дзе адчуваецца жывое натхненне, дзе пачуцці паэта ідуць ад самага сэрца, а вобраз нясе сэнсавую нагрузку і дапаўняе, паглыбляе аўтарскую думку — атрымліваецца добры верш. Тады мы верым паэту, верым, што пісаў ён гэтыя словы з хваланнем душы. На жаль, слова «натхненне» чамусьці цяпер рэдка ўспамінаецца, а хіба сапраўдны мастацкі твор можа напісаць звычайны рэгістратар рэчаіснасці? Вядома — не. Калі падзеі і карціны жыцця не выклічуць у пісьменніка хвалання, калі яго трывога, думкі і развагі не пройдуць праз сэрца...

На жаль, зборнік «Мост» атрымаўся няроўны. А. Дракахруст не заўсёды ўзнімаецца над эмпірыкай фактаў. Знешняя глыбакадумнасць не выратуе.

Я таскаю в кармане свое бессмертье Из дня в день, Из года в год, Но я совсем не чувствую себя счастливым Особенно здесь, в осеннем лесу, Повсюду — грибы, грибы, грибы...

Я опускаю руку в карман, Я нащупываю там ближку, Легкую ближку из сплава, Который, как говорят,

У кнізе шмат вершаў, якія нагадваюць прыватныя нататкі з дзённіка, куды без асаблівага адбору занесены асобныя думкі, уражання, развагі.

Приговори себя к молчанию, Приговори себя к безмолвию — Пускай грызет тебя отчаянье, Пусть перекрещивают молнии. А ты терпи, а ты не жалуйся, А ты копй заряды гневные... Не расплищи себя, пожалуйста, Не разбавляй на ежедневное!

Такія радкі пакідаюць уражанне чагосьці выпадковага, неабавязковага.

«Ничего не надо вспоминать, никого не надо поминать ни хорошим словом, ни плохим — лучше мы с тобой посидим, лучше мы с тобой помолчим, чтобы нам не разругаться в дым»; «Боль была и утихла боль. Что теперь нам делать с тобой? Вот сидим за столом вдвоем, липкий хлеб новостей жуем...» і г.д.

Нельга сказаць, што гэтыя вершы арыгінальны. Можна зразумець паэта, якога не пакідае ўспамін аб цяжкіх ваенных жахаванцях, але бага, што ён карыстаецца аднастайным прыёмам параўнання сучаснага з мінулым. Лёгка дотык пара — і новы ўспамін, дзе няма закончанага думкі.

Кусты — как взрывы, насыпь у канавы — Как свежий брусстер, вставший на пути, И бревна — как обломки преправы, И одинокий столб — ориентир...

Аднастайнасць матываў робіць многія вершы падобнымі адзін да аднаго. Тады радкі пераклікаюцца між сабой. Магчыма, аўтара хвалала нешта значнае, калі ён пісаў: «Все начинаю с нулевого цикла...». «Я столько раз испытывал судьбу...». «Ты знаешь, я должно быть на пределе...». «Жизнь со старта взмывает круто...». А для чытача гэта становіцца нецікавым, бо ўспрымаецца як паўтор, перапеў, варыяцыя. Вершы напісаны гладка, але ў гэтым не відно таленту, а толькі звычайны прафесійны навык. Прыямляецца, губляе арыгінальнасць сам верш, а прыгаднае паэтам становіцца нецікавым:

Друзья по углам разошлись, Как мальчишки наказанные: Говорить не о чем, Но кто-то еще улыбається вымученно, Но кто-то со мною скучает честно... Все так уныло и все так пресно, Как будто нас, как сельдку вымочили...

Мае нататкі не ахопліваюць, вядома, усё, што можна было б сказаць пра новую кнігу Аляксандра Дракахруста. Агульнае ж уражанне такое: А. Дракахруст — паэт, які абавіраецца на значны жыццёвы і душэўны вопыт, мае сваё кола паэтычных тэм, нярэдка знаходзіць адметныя, напоўненыя жыццёвым зместам словы. Ён умее адчуць небудзённае ў будзённым, выйсці да чытача са словамі запаветнымі, сагрэтымі душою. Але бывае і так, што жаданне нешта сказаць астаецца нерэалізуванае ў вершы, пачуцці — толькі заяўленыя. Лепшае дае падставы верыць у паэта, а горшае, слабейшае абавязвае нас сказаць праўду і самому паэту, і чытачам.

Вера ВЯРБА.

НАВІНКИ КНИЖНАЯ ГРАФИКА

Пятрусь Броўка. «Калі ласка». Мастакі У. і М. Басалыгі. Выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Максім Тани. «Ключ жураўліны». Мастакі У. і М. Басалыгі. Выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Зборнік «Дзень паэзіі». Мастакі У. і М. Басалыгі. Выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Янка Купала. «Публіцыстыка». Мастакі С. Кадваецтва і в. Валёу. Выдавецтва «Мастацкая літаратура».

І. Жыдовіч. «Янка Купала — публіцыст». Выдавецтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСЬ»
Л. Геніюш. Казкі для Міхасяні. Мастак С. Нартава. 1972 г. 32 стар. Тыраж 50000 экз. Цана 24 кап.
С. Крывец. Дубон. Вершы. Укладальнік Р. Шырма. Мастак Е. Лось. 1972 г. 88 стар. Тыраж 3000 экз. Цана 31 кап.
Р. Мачульскі. Старонкі бессмяротца. Літаратура М. Гілевіча. Мастак А. Салькоў. На

рускай мове. 1972 г. 304 стар. Тыраж 100000 экз. Цана 64 кап.
Хв. Чэрныя. Сады юнацтва. Вершы і паэмы. Мастак В. Тарасаў. 1972 г. 88 стар. Тыраж 2000 экз. Цана 37 кап.
ВЫДАВЕЦТВА «МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
Зорна Венера. Лырыка каханця. Зборнік. Укладальнік М. Абрамчык. Мастак В. Шаранговіч. 1972 г. 280 стар. Тыраж 16500 экз. Цана 1 руб. 17 кап.
Янка Купала. Публіцыстыка. Мастак С. Кавалёў. 1972 г. 2.6 стар. Тыраж 3000 экз. Цана 70 кап.

А. Лойка. Каля млына. Вершы. Мастак В. Бароўка. 1972 г. 16 стар. Тыраж 75000 экз. Цана 20 кап.
В. Лукша. Арнестр. Вершы. Мастак А. Лось. 1972 г. 32 стар. Тыраж 25000 экз. Цана 15 кап.
І. Пташнінаў. Месціны. Роман. Мастак І. Давідовіч. 1972 г. 376 стар. Тыраж 10500 экз. Цана 84 кап.
М. Тани. Светлячок. Вершы. Мастак А. Волкаў. На рускай мове 1972 г. 40 стар. Тыраж 20000 экз. Цана 35 кап.
К. Чорны. Збор твораў у васьмі тамах. Том першы. Апаўданы 1923—1927 гг. Франтыспіс мастака М. Гусева. 1972 г.

554 стар. Тыраж 15000 экз. Цана 1 руб. 12 кап.
ВЫДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА»
Т. Барысава. Мальер на беларускай сцэне. Мастацкае афармленне А. Усачова. 1972 г. 120 стар. Тыраж 1300 экз. Цана 58 кап.
Дзіцячы фальклор. Сербія «Беларуская народная творчасць». Складальнік Г. Варташэвіч. Складальнік музычнай часткі В. Ялатаў. Мастацкае афармленне В. Саўчанкі. 1972 г. 736 стар. з нотамі Тыраж 15400 экз. Цана 2 руб. 07 кап.

Янка Купала. Збор твораў у сямі тамах. Том першы. Вершы, пераклады 1904—1907 гг. Мастак І. Харламаў. 1972 г. 536 стар. Тыраж 14100 экз. Цана 1 руб. 38 кап.
ВЫДАВЕЦТВА «ВЫШЭЙШАЯ ШКОЛА»
М. Новінаў. Павел Васільевіч Шэйні. Кніга аб зборальніку і выдаўцу рускага і беларускага фальклору. На рускай мове. 1972 г. 224 стар. Тыраж 1000 экз. Цана 1 руб. 32 кап.
ВЫДАВЕЦТВА БДУ
І. Жыдовіч. Янка Купала — публіцыст. 1972 г. 200 стар. Тыраж 2300 экз. Цана 1 руб. 09.

УДЗЕЛЬНІЧАЙЦЕ Ў КОНКУРСЕ

Прэзідыум ВЦСПС, катэгорія Міністэрства культуры СССР, Галоўнае палітычнае ўпраўленне Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, праўленне Саюза кінематаграфістаў СССР аб'явілі ўсесаюзны фестываль самадзейнага кінематацтва, прысвечаны 50-годдзю ўтварэння СССР.

У Маскве, сталіцах саюзных рэспублік, у буйных прамысловых цэнтрах і сельскагаспадарчых раёнах краіны будзе наладжаны шырокі паказ аматарскіх фільмаў, у якіх раскрываецца ленынская

нацыянальная палітыка дружбы паміж народамі, дасягненні савецкага народа ў будаўніцтве нашай шматнацыянальнай сацыялістычнай дзяржавы. У час фестывалю будзе арганізаваны таксама V Усесаюзны агляд аматарскіх фільмаў, прысвечаны гэтай тэме.

Гэта могуць быць фільмы аб нашых сучасніках, перадавых людзях працы, войнах Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, удзельніках бітваў за Савецкую ўладу ў гады грамадзянскай і Вялікай Айчынай войнаў, творы, якія расказваюць аб сацыялістычным спаборніцтве, аб гісторыі фабрык і заводаў, абарончымасвай рабоце, фізкультурна-спартыўным руху, турызме, аб прыгажосці і велічы нашай Радзімы.
У творчым конкурсе прымаюць удзел

самадзейныя кінематаграфісты — рабочыя, служачыя, працаўнікі сельскай гаспадаркі, ваіны Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, навучнікі, якія здымаюць фільмы калектыўна ў самадзейных кінастудыях (гуртах) або самастойна.

Усесаюзны агляд аматарскіх фільмаў праводзіцца з чэрвеня па 15 снежня 1972 г. у два туры: з 1 чэрвеня па 1 лістапада — у абласцях, краях, рэспубліках (першы тур), і з 7 па 15 снежня — у Маскве (другі, заключны тур).

На агляд дапускаюцца аматарскія хранікальна-дакументальныя, навукова-папулярныя, кінаарысы і кінааспісы, мультыплікацыйныя, ігравыя, эксперыментальныя стужкі.

Для ўзнагароды аўтараў фільмаў — пераможцаў заключнага этапу творчага конкурсу ўстаноўлены тры першыя прэміі па 400 руб., пяць другіх — па 250 руб. і пяць трэціх — па 150 руб.

Акрамя таго, будзе дзесяць заахвочальных прэміяў па 100 руб. кожная за кароткі сюжэт, лепшы сцэнарый, дыктарскі тэкст, рэжысуру, апэратарскія майстэрства і тэхнічную якасць фільма.

Прэміі, прызы і дыпломы прысуджаюцца як асобным аўтарам, так і творчым калектывам (самадзейнай кінастудыі, гурту, клубу кінааматараў).

Лепшыя фільмы творчага конкурсу — V Усесаюзнага агляда аматарскіх фільмаў будучы тыражываны для паказу шырокай грамадскасці і па тэлебачанні.

Зацверджан сілад журы творчага конкурсу — V Усесаюзнага агляда аматарскіх фільмаў. Старшыня журы В. Салаўёў, сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў СССР, кінадраматург. Членам журы ад Беларусі з'яўляецца Ул. Ціслюк — сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР, кінааператар, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

ПРЫЕХАЎ НА ГАСТРОЛІ ОПЕРНЫ...

Не ўпершыню гастралаваў у Смаленску Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР. (У гэтыя дні ён выступае ў Днепрапятроўску).

Абласная газета «Рабочий путь» шырока асвятляла на сваіх старонках гастролі Дзяржаўнага ардаэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР. «Першы спектакль — опера А. Барадзіна «Князь Ігар» — прайшоў з вялікім поспехам», — пісала газета.

А вось што гавораць глядачы. Інтэрв'ю з імі таксама былі змешчаны ў «Рабочем пути».

— У папярэдні прыезд тэатра ў наш горад, — дзеліцца ўражаннямі інжынер аўтаагрэгатнага заводу В. Ганчароў, — я слухаў «Русалку», «Трубадур», «Кармэн», глядзеў балеты «Лебядзіны вазера» і «Пер Гюнт». А сёння сустрэча з «Князем Ігарам».

Спектакль добры ва ўсіх сваіх кампанентах: зладжанасць, безданорны густ, добра гучаць хор і аркестр, выразны дэкарацыі і касцюмы... І да ўсёго гэтага — выдатныя галасы салістаў, многія з якіх выўлююць і вялікі драматычны талент. Высокае майстэрства балетнай трупы, на маю думку, знайшло прымяненне ў «Палавецкіх танцах». Адным словам, я ў захапленні.

Тэатр прывёз у Смаленск цікавы рэпертуар. Аднак на будучае (упэўнены, што смаленцы шчасна не аднойчы будуць слухаць мінскіх артыстаў, якіх яны палюбілі) хацелася б, каб у праграму выступленняў былі ўключаны оперы беларускіх кампазітараў, напісаныя на сучасныя тэмы...

Уражаннямі, поўнымі захаплення пра оперу «Князь Ігар», дзеліцца на старонках газеты слесар-зборшчык заводу малагабарытных вылічальных машын А. Іванкоў, навучнік аркестравага аддзялення Смаленскага музычнага вучылішча сёстры Людміла і Таццяна Сіманавы, вучаніца сярэдняй школы — харыстка студыі пры ДOME культуры прафсаюзаў М. Чарапахіна.

14 чэрвеня газета надрукавала рэцэнзію кіраўніка народнай балетнай студыі, заслужанага работніка культуры РСФСР І. Джаўрова і старшага выкладчыка медыцынскага інстытута Е. Паповай на балет Г. Вагнера «Пасля балю». Рэцэнзенты пішуць, як

малодыя акцёры балета выконваюць даручаны ім ролі Юнана (Ю. Траян) і Дзючыны (Л. Бржазоўска).

«Цудоўныя воннявы дадзены танцоўшчыня ў спалучэнні з акцёрскім майстэрствам, свабоднае валоданне найцікавейшымі тэхнічнымі прыёмамі, выдатны, поўны мужнасці і энспрсіі сначок, лёгнасць, прыгожыя лініі дапамагаюць стварыць пераканаўчы вобраз».

Дзючына ў выкананні Л. Бржазоўскай — голая партнёра Ю. Траяна. Яна лёгкая, пластычная, з беззаганым крокам, выразнымі рукамі. Разам з Ю. Траянам яны складаюць выдатны танцавальны дуэт. Іх паставы выразныя, фініраваныя, цяжкія пад-

трымні выконваюцца лёгка і грацыёзна. Прыемнае ўражанне пакідае нарэзалет, прычым больш моцы — мужчынскі склад балетнай трупы».

У заключэнне гаворыцца:

«Цялеснаму ўвўленню ад спектакля спрыяюць выкананыя з вялікім густам і дэнарацыяй, і касцюмы (асабліва цікава зроблены мастаком Я. Жданам дэнарацыя начнага Пецярбурга). Пад кіраўніцтвам дырыжора У. Машэнскага малюнікі агульнага мастацтва Г. Вагнера. Балет пакідае добрае ўражанне. Ён парадаваў смален — аматараў хараграфіі».

Пазней газета «Рабочий путь» змясціла паведамленне аб сустрэчы беларускіх артыстаў з рабочымі галоўнага прадпрыемства швейнага аб'яднання «Узыход». Гасцей цёпла вітаў санратар партыйнай арганізацыі

прадпрыемства Н. Байноў. Галоўны рэжысёр тэатра А. Дадзішкіліні пазнаёміў рабочых з артыстамі, расказаў пра творчыя планы калектыву. Затым выступілі народныя артысты Л. Галушкіна і І. Саронік, салісты балета С. Цітовіч і Я. Бацвінкік. Пасля канцэрта госці гутарылі з рабочымі, пазнаёміліся з новымі мадэлямі адзення, над якімі зараз працуе швейнае аб'яднанне. З захапленнем сустрэкалі майстроў беларускага мастацтва і рабочы абутковай і трыкатажнай фабрык.

На Смаленшчыне адбыўся XV музычны фестываль імя М. І. Глінкі ў гонар 168-й гадавіны з дня нараджэння вялікага рускага кампазітара. Друкуючы справаздачу пра ўражыстасці, газета паведамае, што і беларускія артысты прынялі ўдзел у гэтым музычным свецце. Аркестр тэатра выступіў лл помніна Глінкі.

НАТУЖНА равучы матарамі, прабіраюцца «дарогамі арлоў» і «вярблюджымі сцежкамі» цяжка нагруканыя аўтамабілі. Ідуць міжнародныя гонкі, пасля якіх трыя машыны, што добра зарэкамендуюць сябе на трасе, будуць закуплены — замежны дзяржавай — арганізатарам слаборніцтваў. За рулём МАЗа — Віктар Логінаў, галоўны герой фільма «Харошы хлопец», новай мастацкай каляровай стужкі студыі «Беларусьфільм». Заходнія фірмы, зацікаўленыя ў перамоце сваіх марак, заліваюць перад ім дарогу вогненнай вадкасцю, страляюць у ветравое шкло незмывае-

прычын, быццам надзеі адбываюцца не на горнай трасе, а на загараднай прагуцы.

Хто ж сапернікі Логінава, з якімі людзьмі ён змагаецца? Са слоўных характарыстык і ілюстрацыйных прыкладаў мы даведваемся, што яны высокакваліфікаваныя гончыкі-прафесіяналы, якіх жыццё вымагае быць жорсткімі і бесчалавечнымі, бо паражэнне пазбаўляе іх сродкаў да існавання. Відаць, яны розныя людзі, рознае любяць, па-рознаму ставяцца да жыцця, да спорту. У фільме ж кожны з іх, у лепшым выпадку, надзелены адной рысай: Італьянск, зразумела, тэмпераментны, заходнегер-

нальнасці (але на ўсіх прыкметах — магаметанскага веравызнання). Усё гэта не перажыта аўтарамі, не прапушчана праз сэрцы і розум. Гэта бачыш па тым, як наўна і спрончана, па часопісных ілюстрацыях, па замежных стужках уяўляецца сцэнарысту і рэжысёру (а значыцца і апэратару) «замежнае жыццё» наогул. Калі гаварыць пра нашы ўражання, тых, хто глядзіць фільм у зале, то яно застаецца такое: нам паказалі мантаж вельмі ж «карцінных» кадраў, якія вонкава маглі б служыць выкрыццю заходняга (або празаходняга) вобраза жыцця, але іх «паўторнасць», «цытатнае пахо-

кім чынам выяўляюць характар Віктара? Не, і ён трымае сябе як знаёмы нам па тых жа не дужа глыбокіх дэтэктавах «партнёр» спакуслівай агенткі.

Часам кінематаграфісты, якія ствараюць вострасюжыя фільмы, скардзяцца, што крытыкі не ўлічваюць асаблівасцей такіх стужак. Так, у прыгодзікім фільме могуць сустракацца самыя неверагодныя сітуацыі, самыя нечаканыя павароты сюжэта. Але нікі жанр не можа апраўдаць нівеліроўку і праўдэ персанажаў, падмену сапраўдных сутыкненняў характараў, канфіктаў — прыгодамі, «абкатанымі» незлічонае мноства разоў у такога роду літаратурнай і кінематаграфічнай прадукцыі. Тым больш крыўдна, што ў «Харошым хлопцы» нават сюжэт не выклікае хвалявання: нечаканасцяў няма, кожны эпізод прадвырашаны, абумоўлены загадзя задазенай перавагай галоўнага героя над астатнімі.

Зыходзілі аўтары з добрых намераў. Яны мелі, відаць, і жыццёвыя прыклады, якія давалі падставы прыблізна так, як гэта зроблена ў фільме, будаваць сюжэт. Ды толькі адсутнасць жывога, багатага ўнутрана, псіхалагічна дакладнага ва ўсіх паводзінах, раішнілах, учынках характару зводзіць, як кажучы, да схемна ўсю гэту гісторыю з МАЗам на гоначных маршрутах. Не выратоўвае і таленавіты, абаляны, «прызначаны» прыродай на ролю «харошага хлопца» артыст М. Алялін. Яго Віктар Логінаў многае робіць умела, нават кінематаграфічна ўмела: водзіць аўтамабіль, усміхаецца ў аб'екты кінакамеры, праходзіць праз выпрабаванні, захоўваючы сябе незаплямленым. Але глядач ні на хвіліну не сумняваецца, што так — рэцэптурна! — і павінен ён выглядаць у першыя прыгодзікія стужкі...

Яшчэ адзін пасрэдны фільм выпусціла студыя. Яшчэ раз у друку з'яўляюцца то востра крытычныя артыкулы, то амаль фельетонныя, на мяжы пародыі, выказванні. Гэта крыўдна за студыю «Беларусьфільм», якая і на гэты раз патрэбною гэму і добры мастакоўскія намеры дазволіла звесці да «кіношняй» схемна не лепшага гатунку.

Калектыву студыі не мог, канечне, быць падказчыкам у рэжысёра, але спыніць яго ўвагу на выдатках і страхах зусім яўных, на праліках, звязаных з густам, — мог. Ці не для гэтага існуе мастацкі савет? Папрокі за адзін шэры фільм адрасуюцца яго аўтарам, за сэрью стужак нізкай мастацкай якасці — калектыву, які мрыцца з патам такой прадукцыі.

Святлана КЛІМКОВІЧ.

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, ГАЛАНА!

ДА 70-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ

Бацька мой загінуў на вайне, вызваляючы ад фашыскай пагані Украіну. У апошнім сваім пісьме дамоў ён пісаў, што бачыў карэспандэнта ўкраінскай газеты Я. Галана, які падарыў яму кніжку вершаў Шаўчэнкі. «Светлая душа, ясны розум у гэтага ўкраінца» — так адгукнуўся бацька пра Галана.

Праз некалькі дзён бацькі не стала. Загінуў ад варожай кулі ў час атакі. З таго часу вобраз Яраслава Галана зліўся ў маім уяўленні з вобразам бацькі-камуніста.

На фронце Яраслаў Галан пісаў ваяўнічыя артыкулы, апавяданні, памфлеты.

Адгрымела вайна. Антыфашыст Яраслаў Галан добра ведаў, якой цаной дасталася народам свету і ў першую чаргу савецкім людзям Перамога. Фашысцкія завадатары паўсталі перад судом народа. Як афіцыйны прадстаўнік УССР едзе Галан у Нюрнберг, дзе на судовым працэсе выкрывае фашысцкіх ваяўнічых злачынцаў і самых лютых ворагаў украінскага народа — украінскіх нацыяналістаў.

Гадзі, гадзі... Яны, як векі барацьбы, вызначаюць кіпунае жыццё і дзейнасць Яраслава Галана — пісьменніка, публіцыста, дэпутата Львоўскага гарадскога Савета.

...Львоў, Гвардзейская вуліца. Музей Яраслава Галана. Сюды ідуць ідуць людзі рознага ўзросту з усіх канцоў нашай неабдымнай краіны, ідуць, каб аддаць даніну павагі палымянаму барацьбіту за народнае шчасце.

Адкрыты позірк, усмешлівы вочы... Глядзіць Галан з партрэта быццам жывы, уважліва ўзіраючыся ў людскія твары і сэрцы. Вось крэсла, на якім любіў сядзець пісьменнік, вось пісьмовы стол, плашч, касаваротка, якую падарылі «дзядзьку Яраславу» дзеці са школы-інтэрната. Кожная рэч у пакоі — частачка жыцця Галана.

Нельга без хвалявання аглядаць экспанаты. Нельга не захапляцца сілай і страцю пісьменніка-камуніста. На стэлажах і панелях — газеты, кнігі, часопісы, лістоўкі, і рукапісы — жывое, палымянае слова Галана, звернутае да нашчадкаў.

Сівалосы гуцул па складах чытае назвы кніг пісьменніка, якія нясуць людзям праўду. А побач з дзедам — малады рабочы з Урала, настаўніца з Ашабады.

Галана сёння было 6 семдзсят гадоў.

...Калі праходзіш па вуліцах Львова, калі ўвечары запальваюцца агні заводскіх карпусоў, калі слухаеш у садах і парках дзіцячы гоман і шчэбет птушак, калі, схіліўшы галаву, стаіш ля манумента Славы і Кургана Славы, узвядзеных у гонар загінуўшых у Ёў нашых бацькоў і братоў, міжволі ўспамінаеш Яраслава Галана, які да апошніх дзён сваіх змагаўся за гэты цудоўны свет.

А. КОСАЎ.

Саюз пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Леаніду Гаўрыліну з прычыны напатаўшлага яго вялікага гора — смерці бацькі.

ХОЦЬ СТУЖКА І КАЛЯРОВАЯ...

НОВАЯ РАБОТА СТУДЫІ «БЕЛАРУСЬФІЛЬМ» — «ХОРОШЫ ХЛОПЕЦ»

май фарбай, псууюць матор перад стартам, садзіць побач з ім у машыну чароўную перакладчыцу-шпіёнку, падсылаюць наёмных забойцаў...

Так, па нялёгкай дарозе пусцілі свайго героя аўтары — сцэнарыст Г. Няпомняшчы, рэжысёр Ю. Дубровін, апэратар В. Нікалаеў. Самі ж яны пайшлі па больш простым, торным шляху...

Але вернемся да нашага героя. Ён не гончык, а тэхнічны прадстаўнік Мінскага аўтамабільнага заводу. За руль сеў выпадкова, бо раптоўна захварэў гончык. Сваю кандыдатуру прапанаваў сам, інакш і быць не магло — ён жа «харошы хлопец»! Па той жа прычыне без ценю страху сустрэў двух узброеных бандытаў і справіўся з імі ледзь не адной левай рукой. Не губляецца ён і тады, калі яму на шыю кідаецца чароўная перакладчыца. Стаіць не рухома і бяспасна, чакаючы, пакуль яна ўсваядзіць няправільнасць сваіх паводзін. Дарогу, падрыхтаваную аўтарамі, праходзіць без цяжкасцяў і пакідае ззаду ўсіх замежных асаў аўтагонкі.

Але што адбываецца ў душы героя, што дае яму сілы быць такім моцным, удалым і неперажытым?

Даведацца пра гэта не так проста. Герой увесь час захоўвае на твары непрабівальную маску, праз якую ў яго душу не могуць зазірнуць ні сапернікі, ні глядачы. Яму чужыя страці, парывы, тым больш ваганні. Нават гонкі ён не захапляецца, а проста выконвае абавязак, лічачы магчымым раз-пораз спыніцца, каб пацікавіцца самаадчуваннем сваіх сапернікаў без важкіх на тое

манскі гончык — жорсткі, англічанін — стрыманы і г. д. (за выключэннем спартыўнага судзі, які на працягу ўсяго фільма сядзіць паміж Логінавым і перакладчыцай і на характар якога аўтары заблылі нават намякнуць). Дапусцім, усё гэта не так важна, а важна, у якіх яны адносінах з Логінавым. Мы маем на ўвазе не афіцыйныя адносіны сапернікаў на гонках, а чалавечыя, якія абавязкова павінны ўзнікнуць. Інакш пра што фільм?

Мабыць, для таго, каб раскрыць чалавека ў такіх незвычайных абставінах, в якіх апынуўся Віктар Логінаў, трэба было добра вывучыць і, зразумейшы, паказаць на экране якраз гэтыя абставіны — праз людзей пэўных характараў, праз пануючы там «духоўны клімат», зрэшты проста праз бытавую атмасферу. Талі наш чалавек па сапраўднам, унутрана, а не па знешніх прыкметах і дзяжурных планкатных супрацьстаўленых кантрастаў бы з прадстаўнікам замежнай маралі — маралі «гончыкаў» ад прафесіі, ад палітыкі — а то і знаходзіў бы сяброў. Пакуль што яго толькі паставілі перад абліччам нечага «не нашага», а што яно — зразумець цяжка. Дзеянне адбываецца ў незвычайнай замежнай краіне — ці то капіталістычнай, ці краіне «трэцяга свету». Даецца нейкі абстрактны аб'ект, яна перад нам і выглядае высокаўтаматызаванага побыту ў атэлях, прыгожых легкадумных бландзінак, якіх абмякчава абдымаюць у рэстаранах бравыя гончыкі, наборам экзатычных абарыгенаў няпэўнай нацыя-

джанне» вымушаюць толькі ўспамінаць: дзе ж такое ўжо было?

(Дарчы, калі аўтары гавораць пра тое, што добра ведаюць, у іх з'яўляюцца і пэўны настрой, і цікавыя фарбы, як, напрыклад, у паэтычнай прэлюдыі да фільма, дзе зняты аснежныя беларускія лясы і гучыць лірычная песня).

Аднак, можа, гонкі — гэта толькі фон, на якім адбываецца нейкі іншы канфікт і рашаюцца нейкія іншыя праблемы? Есць жа яшчэ чароўная шпіёнка — перакладчыца, якую, напэўна, нездарма ўвільі ў фільм яго стваральнікі? Дэля Уэйд — удава гончыка, служыць у адной з замежных фірм. Выконваючы заданне гаспадароў, Дэля спачатку без усякіх пакут сумлення шкюдзіць Віктару: псуе машыну, наводзіць на яго бандытаў, бессаромна абрушвае на яго ўсе свае жаночыя чары. Але раптоўнае каханне да Віктара робіць яе зусім іншым чалавечкам... Вобраз не даецца ў развіцці, а проста пераломваецца папалам, распадаецца на два вобразы — адмоўны і станоўчы (дарчы, на гэтыя дзве чорна-белыя фарбы ў фільме дзеліцца ўсё). Учынкі Дэліі, узятыя з дэтэктывных фільмаў невысокага гатунку, знаёмныя да дробязей: шпіёнка, перароджаная каханнем. Ствараецца ўражанне, што аўтары ўвільі яе ў гэтую мужчынскую кампанію толькі для таго, каб мець магчымасць прадэманстраваць прыгожыя туалеты, якія так да твару артыстыцы Л. Румянцавай, і задаволіць патрэбу пэўнай часткі публікі ў «лобоўнай лініі».

А можа, узаемаадносіны з такой жанчынай ней-

ВАРТА ПРАВОДЗІЦЬ ШТОГОД

КОНКУРС НА ЛЕПШУЮ РЭЦЭНЗІЮ СЯРОД ШКОЛЬНІКАЎ МІНСКА

Тэатральнае мастацтва спрыяе гарманічнаму развіццю чалавека. Гэта агульнавядома. Але працэс уздзеяння яго на падлеткаў, гэта значыць яго пазнавальная, эстэтычная і ідэяна-выхаваўчая роля, на жаль, у нашай рэспубліцы да гэтага часу глыбока не вывучаліся. А між тым пытанне гэтае надзвычай важнае, яно патрабуе не толькі даследавання, але і свядомага кіравання з боку нашых мастацкіх і навуковых — педагогічных устаноў.

Пэўным крокам у гэтым напрамку стаў конкурс на лепшую тэатральную рэцэнзію сярод вучняў старшых класаў горада Мінска, прысвечаны 50-годдзю ўтварэння СССР. Арганізавалі яго секцыя тэатральных крытыкаў і Дом мастацтваў Беларускага тэатральнага аб'яднання сумесна з гарадскім аддзелам народнай асветы і гаркомам ЛКСМБ. Галоўная мэта конкурсу — больш цесная сувязь школы з тэатрам, прапаганда лепшых дасягненняў шматнацыянальнага савецкага тэатра, аналіз лепшых творчых здабыткаў беларускай сцэны, выяўленне здольнасцяў падлеткаў.

Ад вучняў 8—10 класаў патрабавалася выказаць асабістае ўражанне ад прагледжанага спектакля, вызначыць ідэяна-мастацкую вартасць, прааналізаваць работу рэжысёра, мастака, выканаўцаў. Абумоўлівалася, што рэцэнзавацца могуць толькі спектаклі на сучасную тэматыку, што сёння ідуць на сцэнах тэатраў горада.

Конкурс праводзіўся ў два туры на працягу сёлетняй вясны. Спачатку спецыяльныя журы, складзеныя з настаўнікаў і актыву, правялі адбор лепшых работ. Дарэчы, у конкурсе прыняло ўдзел 52 школы, рэцэнзіі на спектаклі напісалі звыш тысяч вучняў.

На другі тур, што адбываўся ў Доме мастацтваў у чэрвені месяца, паступіла 79 лепшых школьных работ, якія разгледзела спецыяльнае журы тэатральных крытыкаў і тэатразнаўцаў, творчых работнікаў мінскіх тэатраў, прадстаўнікоў гарона ЛКСМБ.

Пасля абмеркавання журы адбрала для ўзнагароджання два дзесяткі лепшых рэцэнзій. Першае месца ў гэтым своеасаблівым спаборніцтве атрымалі рэцэнзіі на спектакль «А зоры тут ціхія...» Б. Васільева, якую напісаў вучань 10 класа Сяргей Аляксандраў, і рэцэнзія на спектакль «Трыбунал» А. Макаёнка вучаніцы 10 класа 15-й сярэдняй школы Марыі Качук. Яны ўзнагароджаны ганаровымі дыпломамі і прэміраваны 7-дзённай творчай паездкай у Маскву, дзе пазнаёмяцца са спектаклямі сталічных тэатраў.

Тэатральныя бібліятэчкі з аўтографамі аўтараў, артыстаў і рэжысёраў атрымалі адзначаныя другой прэміяй вучні старшых класаў Ірына Сафронова (95 школа), Таццяна Лясецкая (84 школа), Марыя Кляўко (60 школа), Вікторыя Бізунова (1 школа) і іншыя.

Адзінаццаць вучняў адзначаны трэцяй прэміяй і каштоўнымі падарункамі, а каля 40 удзельнікаў — заахвочвальнымі граматамі Беларускага тэатральнага аб'яднання і гаркома ЛКСМБ. Некалкі рэцэнзіі прапанавана для публікацыі...

Конкурс на лепшую тэатральную рэцэнзію сярод школьнай моладзі адбыўся ў нашай рэспубліцы ўпершыню. Зразумела, што ў яго арганізацыі і правядзенні выявіліся пэўныя недахопы. Па-першае, нельга лічыць правільным, што ў рэцэнзаванні спектакляў удзельнічалі толькі вучні 8—10 класаў. Цікавей гэтыя рамкі пашырыць да 5—10 класаў. Па-другое, беспадстаўна абмяжоўваць конкурс толькі горадам Мінскам. Дзеці знаёмяцца з тэатрам і ў абласных гарадах. Нарэшце, і ў раённых цэнтрах, у буйных калгасах і на будоўлях, на прадыямствах аддаленых мясцовасцяў часта бываюць на гастролях тэатральныя калектывы. Нельга забываць і пра народныя тэатры, якіх у нас ужо няма. Улічваючы гэта, наступны конкурс, мэтазгодна распаў-

сюдзіць на школы ўсёй рэспублікі.

Думаецца, не зусім правільна, што ў першым туры конкурсу адборам школьных рэцэнзій займаліся выключна педагогі і настаўнікі па выкладанні літаратуры і мовы, ацэнкі якіх часам розняцца з ацэнкай тэатральных крытыкаў. У склад раённых журы неабходна ўключаць прадстаўнікоў тэатральнай грамадскасці, работнікаў культуры, артыстаў, рэжысёраў, педагогаў і студэнтаў тэатральных вучылішчаў, кіраўнікоў гурткоў мастацкай самадзейнасці і г. д.

Заяртае на сябе ўвагу і той факт, што на конкурс не паступіла ніводнай рэцэнзіі, напісанай на беларускай мове.

Восем дзесяткаў школьных рэцэнзій, разгледжаных членамі журы ў другім туры конкурсу, наводзяць на роздум. Перш за ўсё радуе масавасць школьных аматараў сцэнічнага мастацтва — сем з паловай тысяч падлеткаў удзельнічала ў конкурсе... Пэўная частка работ аказалася чамусьці напісанай на літаратурных творы, оперных спектаклі і кінафільмы. Прыкра і тое, што не заўсёды прысутнічаў і строгі кантроль з боку педагогаў. Члены журы ў асобных рэцэнзіях заўважылі звычайнае запэўчанне думак, пераказ ацэнак прафесійных тэатральных крытыкаў, а то і цалкам спісанне друкаваных рэцэнзій.

Наводзіць на роздум і выбар аб'ектаў рэцэнзій. Па работах другога туры конкурсу можна ў пэўнай ступені меркаваць аб прыхільнасці дзяцей да таго ці іншага калектыву, спектакля. У гэтых адносінах больш пашанцавала Рускаму тэатру БССР імя М. Горкага і асабліва яго спектаклю «А зоры тут ціхія...». Шмат рэцэнзій на «Разгром» і на «Саслужыццаў». Выклікалі цікавасць спектаклі «Трыбунал», «Амністыя», «Залатая карэта» Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Менш ахвотна адгукнуліся дзеці на спектаклі тэатра юнага глядача. Але характэрна, што больш за ўсё вострых крытычных заўваг выказана менавіта пра спектаклі гэтага тэатра.

Прыемна, што лепшыя рэцэнзіі — гэта не тыповыя школьныя сачыненні і пераказы на зададзены тэму. У іх робіцца сур'ёзная спроба пазнаваць асэнсаванне спектакля, ацаніць работу рэжысёра, выканаўцаў мастака, кампазітара. Яно, на жаль, не заўсёды юным аўтарам удаецца гэта. Часта замест такой ацэнкі выказваюцца толькі ўласныя эмоцыі. Амаль ва ўсіх работах адчуваецца добрая літаратурная падрыхтоўка. Хочацца рэкамендаваць калектывам тэатраў пазнаёміцца з лепшымі з гэтых рэцэнзій на вытворчых сходах.

З разважанняў і прызнанняў школьнікаў, можна бачыць складаны працэс уздзеяння тэатральнага мастацтва на фарміраванне іх характараў, на выхаванне патрыятычных пачуццяў. Увесь гэты матэрыял можа даць шмат карыснага не толькі педагогам, але і даследчыкам тэатральнага мастацтва.

Секцыя тэатральных крытыкаў і Дом мастацтваў Беларускага тэатральнага аб'яднання пачалі цікавую і вельмі патрэбную справу. Магчыма, такія конкурсы варта праводзіць кожны год.

С. ПЯТРОВІЧ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

«На працягу мінулых сямі дзён ЗША, працягваючы свой экстрэмісцкі курс, засыпалі В'етнам бомбамі розных тыпаў — ад маленькіх наварных «шарыкавых» да 900-кілаграмовых «тоўстых альбертаў». Знішчаны дзесяткі бальніц, школ, разбураны дамбы».

У БЕЛАРУСКІ дзяржаўны ўніверсітэт імя У. Г. Леніна на імя загадчыка кафедры фізічнай географіі В. Г. Заўрыева прыйшло пісьмо і пасылка. У пасылцы — кніжка.

У НАШАЙ КРАІНЕ
ПАЧАЎСЯ МЕСЯЧНІК
ДРУЖБЫ І БРАТНЯЙ
САЛІДАРНАСЦІ
З ГЕРАІЧНЫМ
В'ЕТНАМАМ

Першы том «Фізічнай географіі В'етнама», сумесная праца в'етнамскіх і савецкіх вучоных. А таксама пісьмо, у якім в'етнамскія калегі выказваюць надзею, што настане, час, калі Паўднёвы і Паўночны В'етнам уз'яднаюцца, мір на шматпакутнай в'етнамскай зямлі будзе ўстаноўлены, і сумесна пачаць работу можна будзе прадоўжыць.

Вось кароткая перагледка гэтага пісьма. Некалкі год назад прафесар В. Г. Заўрыёў з Мінска і прафесар Э. М. Мурзаёў з Масквы на працягу года працавалі ў якасці кансультаўтаў па вывучэнні фізіка-геаграфічных умоў і раённараванні В'етнама. Гэта была, па сутнасці, першая сур'ёзная работа ў такім плане, у выніку яе, былі вызначаны геаграфічныя раёны краіны, складзены геаграфічныя карты, дадзены апісанні фізічных і геаграфічных умоў В'етнама. Плён гэтай работы быў разгледжан

Дзяржпланам ДРВ і выкарыстаны пры складанні пяцігадовага плана.

Аб месяцах, праведзеных у В'етнаме, член праўлення Беларускага аддзялення таварыства савецка-в'етнамскай дружбы прафесар В. Заўрыёў расказвае:

— Нашай экспедыцыі, у склад якой, акрамя мяне і майго калегі з Масквы, уваходзілі дзесяткі в'етнамскіх вучоных, была даручана вялікая і складаная работа. У нас амаль не было першакрыніц—

ДЗЕСЯЦЬ МАРШРУТАЎ ПА В'ЕТНАМЕ

французы вывезлі з сабой усё, што існавала, напісанага і сабранага па гэтым пытанні. Мы абхадзілі краіну ўздоўж і ўпоперак, працуючы, што называецца, наобмацак. Дзесяць маршрутаў па дзесяць тысяч кіламетраў кожны — такі пройздзены намі шлях. Мы не дабраліся толькі да самай высокай вяршыні В'етнама Фан Сі Пан, але і яе пасля нас даследавалі нашы вучні.

Вынікі нашай работы былі апублікаваны ў В'етнаме, Злучаных Штатах Амерыкі і савецкім друку.

12 месяцаў, праведзеных у В'етнаме, застануцца ў маёй памяці назавсёды. Працуючы полеч з в'етнамскімі калегамі, сустракаючыся з насельніцтвам, назіраючы іх у працы, побыце, у дні ўрачыстасцяў, мы парадзіліся з гэтым працавітым, вынослівым, гатовым да ўсякіх пакат у імя свайі краіны народам. Дзякуючы гэтым якасцям в'етнамцы штодзённа, можна

НАШ ДРУГ—НАРОДНАЯ ПОЛЬШЧА

РЭСПУБЛІКАНСКІ КОНКУРС НА ЛЕПШАЕ ВЕДАННЕ ПНР

У сувязі з 50-годдзем утварэння Саюза ССР і 28-й гадавінай Польшкай Народнай Рэспублікі ўпраўленне па замежнаму турызму пры Савецкай Міністрай БССР сумесна з прадстаўніцтвам польскага бюро падарожжаў «Орбіс» у СССР і Саюзам журналістаў БССР праводзіць з 20 ліпеня па 15 кастрычніка 1972 года конкурс на лепшыя артыкулы, нарысы, тэле-радыёперадачы аб дружбе і супрацоўніцтве Савецкага Саюза і Польшкай Народнай Рэспублікі.

Конкурс ставіць сваёй мэтай расказаць у артыкулах, нарысах, тэле-радыёперадачах аб дружбе і супрацоўніцтве Савецкага Саюза і Польшкай Народнай Рэспублікі, садзейнічаць расшырэнню ведаў працоўных Беларусі аб ПНР, яе поспехах у сацыялістычным будаўніцтве, прыгажосці яе прыроды, аб развіцці турызму.

У конкурсе могуць удзельнічаць усе жадаючыя: журналісты, рабочыя, калгаснікі, інжынерна-тэхнічныя работнікі, прадстаўнікі інтэлігенцыі, студэнты, актывісты аддзяленняў Таварыства савецка-польскай дружбы, турысты, якія па-

бывалі ў ПНР.

Артыкулы і нарысы аўтары павінны накіроўваць у рэспубліканскія, абласныя, аб'яднаныя раёныя і шматтыражныя газеты, рэдакцыі тэлебачання і радыёвяшчання з паметкай «На конкурс «СССР—ПНР». Лепшыя з іх будуць апублікаваны і перададзены па радыё і тэлебачанні.

Апублікаваныя ў друку, перададзеныя па тэлебачанні і радыё матэрыялы не пазней, як 15 кастрычніка накіроўваць у журы конкурсу па адрасе: Мінск-78. Паркавая магістраль, 19, ўпраўленне па замежнаму турызму пры Савецкай Міністрай БССР.

Аўтарам лепшых артыкулаў, нарысаў, тэле-радыёперадач будучы прысуджаны наступныя прэміі: дзве турысцкія пущыкі ў ПНР, турысцкія веласіпеды, транзітарныя радыёпрыёмнікі, турысцкая палатка, розныя сувеніры і заахвочвальныя прэміі.

Вынікі конкурсу будучы аб'яўлены ў друку, па тэлебачанні і радыё 15 лістапада 1972 года.

БЕЛТА.

КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЕ ЗА РУБЯЖОМ

ДРАЎЛЯНАЕ ДОЙЛІДСТВА ФІНЛЯНДЫ

Заходняе ўзбярэжжа Фінляндыі, зрэзанае фіёрдамі, доўгі час заселенае шведскімі марэходамі і лесарубамі, да гэтай пары захоўвае сляды шведскай каланізацыі і культуры.

Першыя цэрквы, пабудаваныя шведамі ў Фінляндыі, былі драўляныя. Пазней яны згарэлі і былі заменены гранітнымі будынкамі. Аднак пасля таго, як у 1593 годзе Швецыя і Фінляндыя афіцыйна прымкнулі да «Аўсбургскага веравызнання», гэтыя каменныя цэрквы сталі для пратэстанцкага насельніцтва сімвалам ненавіснай папскай улады. Далей, імкнучыся, з аднаго боку, пазбегнуць раскошы, уласцівай каталіцкім храмам, а, з другога, сэканоміць сродкі, фіны пачалі вяртацца да даўняй традыцыі і зноў будаваць драўляныя цэрквы. Велізарныя прасторы Фінляндыі пакрыты лесам, рабочая сіла пастаўляецца суднабудуначымі верфямі. Не дзіўна таму, што большасць цэркваў Фінляндыі XVII і XVIII стст. — драўляныя.

Тэхніка іх будаўніцтва характэрна для дойлідства паўночных краін з іх ка-

У хатнім музеі ветэрана Камуністычнай партыі аршанца Рыгора Лукіча Вазылёва звыш чатырох тысяч экспанатаў. Гэта значыць, памятнае медалі, прывечаныя У. І. Леніну, партыі, камсамолу.

Фота А. ЦЕРЛЮКЕВІЧА, (БЕЛТА).

ЧАЛАВЕК І ЗАКОН

Працейшыя асновы права ўспрымаюцца з самага малага ўзросту, калі дарослыя вучаць дзіця: «Нельга!».

У дарослых суадносіны паміж «нельга» і «трэба» куды больш складаныя, кара за парушэнне можа часам каштаваць жыцця. Але ці дастаткова добра ведаюць грамадзяне ўсе свае правы і абавязкі перад Законам? Відзец, не. Пра гэта сведчаць і лісты, якія прыходзяць у рэдакцыю, і пастаянная цікаўнасць да рубрык: «Кансультацыя юрыста» і, нарэшце, шматлюднасць у юрыдычных кансультацыях.

У рэспубліцы вядзецца даволі шырокая прапаганда прававых ведаў. Яе вядуць факультэты і аддзяленні пры народных універсітэтах, факультэтах грамадскіх прафесій, секцыі пры лектарскіх групам. Уведзены курсы права ў сярэдніх школах і прафесійна-тэхнічных вучылішчах. Але ўсяго гэтага пакуль што недастаткова.

Ідучы насустрач пажаданням чытачоў, газета «Літаратура і мастацтва» сумесна з Міністэрствам юстыцыі ўтварыла няштатны юрыдычны аддзел. У яго ўвайшлі: М. Баран — адвакат юрыдычнай кансультацыі Акіябрскага раёна г. Мінска; Ж. Брэжнева — член Мінскага абласнога суда; М. Гурыновіч — памочнік пракурора БССР; М. Замскі — загадчык аддзела публіцыстыкі рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва»; В. Іпатава — літаратурны супрацоўнік аддзела культуры рэдакцыі; Я. Каршукоў — загадчык аддзела літаратуры рэдакцыі; А. Нічыпаровіч — член Вярхоўнага Суда БССР; А. Празбражэнская — адвакат юрыдычнай кансультацыі Акіябрскага раёна г. Мінска; А. Чараднічэнка — начальнік аддзела прававой прапаганды Міністэрства юстыцыі БССР (загадчык няштатнага юрыдычнага аддзела).

Аддзел, апроча юрыдычных кансультацый — адказаў на пісьмы чытачоў, плануе надрукаваць шэраг артыкулаў пра адносіны грамадзяніна і грамадства, закона і сям'і, раскажа аб рабоце органаў міліцыі і пракуратуры, правесці сустрэчу за «круглым сталом» работнікаў культуры, асвету і юрыстаў рэспублікі і г. д.

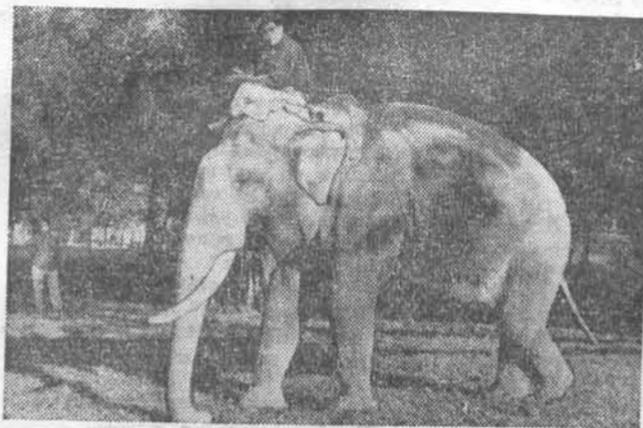
сказаць, звыкла тварылі цуды геральдыкі. Геральдыку без гучных слоў і лозунгаў.

На нашых вачах здзяйснялася тое, што часам пад сілу не аднаму пакаленню. Яшчэ 10—15 гадоў назад В'етнам быў краінай адсталай сельскай гаспадаркі. А гэта ж край унікальных прыродных багаццяў! На в'етнамскай зямлі вырошчваюць дарагі чорны перац — прадукт экспарту і каўчуканосную гевею, лепшыя гатункі кофэ і смачны, самы спажываны чай, што

як халера, чума, воспа і маларыя. І ўсё гэта рабілася дзякуючы незвычайнаму энтузіязму кожнай сям'і, кожнага в'етнамца. І, вядома, не без дапамогі Савета Саюза. Так, мы нярэдка сустракалі на дарогах, на каменнавугольных капальнях В'етнама аўтамабілі з маркай Мінскага аўтазавода.

А незвычайны энтузіязм і любоў да сваёй зямлі в'етнамцаў дапамагалі ў нашай рабоце. З дапамогай мясцовага насельніцтва нярэдка

кі, заводы, школы, бальніцы. Адзінай жытніца краіны — гэта дэльта Чырвонай ракі. Тут жыве большасць насельніцтва (шчыльнасць яго дасягае 565 чалавек на квадратны кіламетр). Чырвоная рака цячэ вышэй за гэтую раўніну на 13—16 метраў. Яе разлівы, а летам, амаль штодзённа, ліўні знішчаюць пасевы, масты, разбураюць дарогі. І в'етнамцы амаль няспына працуюць на іх аднаўленні. На гэтую работу выходзяць усе, ад малага да вялікага. Знішчаць ахоў-

Гэтаму волату — яго зваць Лонг Чанг, што азначае «сівы волас» — споўнілася сто. Ён ветэран працы, герой вайны. Слана Лонг Чанга, як і яго 50 субраццяў, ахоўвае закон ДРВ.

ХАНОЙ. Звычайны працоўны дзень.

Фота В. ЗАУРЫЕВА.

расце тут на дрэвах. На в'етнамскай зямлі спеюць ананасы, растуць хлебнае, дыннае, анисавае дрэвы, опіумны мак, жэнь-шэнь. Рыс і гародніна даюць на гэтай зямлі па два і нават па тры ўраджаі ў год.

Дык вось, нягледзячы на гэтыя прыродныя багацці, яшчэ дзесяць гадоў таму назад у краіне існавалі плямёны, якія знаходзіліся на ўзроўні каменнага веку, узброеныя лукамі з атручанымі стрэламі. Але літаральна на нашых вачах краіна пераўтваралася. У 1965 годзе кожны тры дні ва В'етнаме ўступалі ў строй адно, няхай невялікае, прадпрыемства. А гэта значыць, — знікала беспрацоўе. Выраслі школы, інстытуты, універсітэт. Было пакончана з такімі хваробамі,

нам удавалася выканаць работы, разлічаныя на тры—чатыры дні, за адзін дзень.

І гэтаму працавітаму, любіўнаму ў сваю зямлю народу амерыканцы не даюць будаваць, ствараць, узводзіць. Я нядаўна прачытаў у газетах, што амерыканскія салдаты знішчаюць дамбы. Трэба ведаць, гэтую краіну, каб зразу мець у гэтых дыверсіях. В'етнам у большай сваёй частцы — краіна гор, прыгожых цянін і пачор. Дарэчы, у гэтых пачорах у мірны час давалі канцэрты прыезджыя артысты. У прыватнасці, мне давялося пабываць на канцэрце ансамбля Савецкай Арміі ў адной з пачор, якая называлася «Тры прыгажосці». Цяпер у гэтых пачорах хаваюцца ад бамбёжкі цэлыя фабры-

ныя дамбы! Ды гэта ж злачынства, роўнае сотням Сангмі, сотням Хатыняў!

На В'етнам скінута больш бомб, чым на фашысцкую Германію. Дзесяткі гектараў урадлівай зямлі апыляюцца ідахімікатамі. Выпаленыя палі не змогуць даваць ураджаі яшчэ пятнаццаць год уперад.

Якое злачынства можна назваць большым? А бомбы, разлічаныя на дзяцей, на іх нявольнасці...

Трэба зусім не ведаць гэтага народа, каб спадзявацца на поспех у вайне. Размаўляючы з людзьмі, мы чулі адно: «Калі мы не разаб'ем амерыканцаў, гэта зробяць нашы дзеці. Калі гэта не ўдасца дзецям, гэта зробяць нашы ўнукі!»

ПРАЗ некалькі тыдняў Сафія стане цэнтрам вялікай навуковай падзеі — тут абудзецца Першы Міжнародны з'езд па фракалогіі.

Па рашэнні Савета Міністраў у Балгарыі створаны інстытут па фракалогіі, які займаецца вывучэннем гісторыі старажытных фракійцаў і іх узаемаадносін з суседнімі народамі і плямёнамі, даследаваннем культуры і мастацтва, вывучэннем рэшткаў фракійскай мовы.

Асноўную ролю ў этнагенезе балгараў адыгралі славянскія плямёны, якія абаснаваліся ва ўсходняй частцы Балканскага паўвострава ў VI—VII стагоддзях, а таксама два кампаненты — мясцовыя фракійскія плямёны і протабалгары. Фракійцы — свайго

МІЖНАРОДНЫ З'ЕЗД ПА ФРАКАЛОГІІ

роду прэдадзены балгарскай гісторыі, па-гэтаму фракалогія, як навука, ахоплівае не толькі перыяд, пра які існуюць пісьмовыя помнікі старажытнасці. Фракалогія — комплексная навука, якая займаецца гісторыяй і перагісторыяй фракійскіх земляў, пачынаючы з самых старажыт-

ных часоў да з'яўлення на гэтых землях славян. Для балгарскай навукі вывучэнне фракійскай культуры — актуальная задача. У сувязі з гэтым праведзены археалагічныя раскопкі, адкрыты новыя музеі ў краіне. Многія з фракійскіх знаходак лічацца шэдэўрамі сусветнага мастацтва.

На здымку — купал фракійскай грабніцы IV—III стагоддзяў да н. э. Купальная грабніца, адкрытая ў 1944 годзе поблізу горада Казанлыка, увайшла ў сусветную гісторыю мастацтва як адзіны помнік унікальнага манументальнага антычнага жывапісу ранняга элінізма, які захавалася да нашых дзён.

Агенцтва «Сафія-Прэс».

роткім і вільготным летам, на працягу якога драўніны матэрыял не паспявае высохнуць. Таму пры пабудове клалі яшчэ зялёныя ствалы сосен. А шчыліны, якія з'яўляліся пры высыханні, залаўнялі пластамі моху. Вонкавыя сцены будовы пакідалі нявырабленымі, або раўнялі ці пакрывалі фрызам. Два схілы даху пакрыты драўкай, якая прамочана смалой. Форма цэркваў звычайна простая. Яна развівалася павольна. Спачатку ў аснове быў прамавугольнік, які іншы раз перасякаўся трансептам. У XVIII стагоддзі будынкi ўзводзіліся на падмурку ў выглядзе грэчаскага крыжа, якому адпавядае стых двух нахільных даху. Пазней у гэтым месцы з'яўляецца ліхтар, а ў ходзе далейшай эвалюцыі, пад уплывам неаклясіцызму, к канцу стагоддзя дахі робяцца больш плоскія і з'яўляецца купал. Як правіла, драўляныя цэрквы складаюцца з некалькіх пабудоў. Званіца будуюцца асобна і ўзвышаюцца перад уваходам. Звычайна царква акружана могілкамі.

З архітэктурнага пункту гледжання найбольш цікавае уяўляе ўнутранае афармленне драўляных цэркваў. Тут свабодна праявілася творчая фантазія цесляроў-суднабудаўнікоў. Драўляныя аркі, разныя бэлькі, вышкі, якія падтрымліваюцца калонамі, арганіяны карпусы, рады лавак, кафедры, якія нагадваюць падводную частку судна і над якімі ўзвышаюцца скляпенні барока, з'яўляюцца характэрнымі рысамі самых сціплых драўляных цэркваў. Вялікія вокны прапускаюць шырокія струмені святла, якія заліваюць расфарбаваныя драўляныя бэлькі і шматколерныя фрэскі столі над алтаром.

Некаторыя з драўляных цэркваў здымаюць раўнавагай складаных элементаў. Такія, напрыклад, пабудаваныя ў 1708 годзе царква ў Нікарабі, якая займае шырокі ўчастак у цэнтры горада. Каля яе — збудаваны праз сто гадоў калодзеж у неакласічным стылі, які ніколі не парушае агульнага ансамбля: тыя ж сваі, пафарбаваныя ў белы і жоўты колеры, такі ж шэра-зялёны дах. Затое

ўнутраная арнаментцыя царквы ўраджае яркасцю і разнастайнасцю фарбаў.

Архітэктурна царквы ў Піетэрсавы (1731 г.) мала адрозніваецца ад стылю навакольных драўляных дамоў: аднолькавыя метады будаўніцтва, шырокія вокны, рэзкі схіл дахаў. Усвядзіне як у большасці драўляных цэркваў Фінляндыі, вышка, якая падтрымліваецца драўлянымі слупамі, нагадвае старадаўні парусны фрэгат.

Драўляная царква ў Аравайнене, пабудаваная ў 1797 г. на высокім месцы нападальк ад мора, акружана гранітнай сцяной. Дарышкі стэль яе чатырох аднолькавых фасадаў надае пабудове выгляд грэчаскага храма, аднак, нягледзячы на гэта, і тут праяўляецца строгая прастата дойлідства фінскіх будаўнікоў.

Узведзеная ў 1822 г. на беразе ракі царква ў Краюбі стаіць у ўскраіне. Яе план у выглядзе грэчаскага крыжа, плоскія дахі, васьмігранны ліхтар на месцы іх стыку, аднолькавыя фасады з франтонамі адлюстроўваюць уплыў

«стылю Паладзіо», шырока распаўсюджанага ў паўночных краінах к канцу XVIII стагоддзя. Ніжняя палавіна званіцы служыла ў свой час укрыццём для коней.

Нарэшце, драўляная царква ў вёсцы Максмо (1824 г.) — сапраўдныя «фінскія Кіжы», спалучае розныя элементы класічнага драўлянага дойлідства: асобную званіцу, якая служыла хлевам або канюшняй, царкву ў выглядзе грэчаскага крыжа, мноства падсобных пабудоў, маляўнічае ўнутранае афармленне.

Амаль у кожным горадзе, кожным сяле ёсць свая старажытная драўляная царква. Як мясцовае насельніцтва, так і прадстаўнікі дзяржаўнай улады шануюць помнікі драўлянага дойлідства — гэтага традыцыйнага мастацтва Фінляндыі.

«Навіны ЮНЕСКО».

Б. ГЕРСТАН

ДЗЯКУЙ СЛЕСАРУ!

Здарылася непрыемнасць: зламалася газавая калонка. Пазванілі ў бюро рамонту. Запісалі адрас, казалі, што слесар прыйдзе заўтра на працягу дня. Папярэдзілі, каб чакалі.

Чакаў цэлы дзень. Слесар не прыйшоў. А я — чытаў. Прачытаў Гашэка, Зончанку, Льфа і Пятрова і падшыўку «Вожыка» за мінулы год. Было весела...

Пазваніў у бюро рамонту. Папрасілі прабачэння і казалі, што слесар быў, але не ў мяне. Пераблытаў адрас. Да мяне прыйдзе заўтра. Чытаў. Званілі з работы, запыталіся, ці не трэба чаго.

Зноў чакаў. Зноў ніхто не прыйшоў. Але — хоць белетрыстыкі... Прачытаў кнігу на гісторыі старажытнага Усходу, якую прынёс сусед. Вечарам пазваніў у бюро. Адказалі, што слесар прыходзіў, ды мяне не было дома. Прыйдзе заўтра.

Нарэшце! Вечарам завітаў слесар. Пастукаў па калонцы, вывініў нейкую дэталю і сказаў, што, на жаль, рабочы дзень закончыўся. Рабіць прыйдзе заўтра. Пакуль чакаў яго, прачытаў падручнік «60 урокаў класічнага танца».

Слесар не прыйшоў. Вырасшы паставіць дэталю сам. Паставіў, але,

відаць, не так... Стаў чытаць кнігу аб паўночных экспедыцыях Амундсена.

Праз два дні наведася слесар і заявіў, што я сапсаваў яму ўсю работу. Наведася заўтра. Кнігі ў сядзеньні скончыліся. Выпісаў тое-сёе праз «Кнігу — поштай»...

Прайшло два месяцы. Слесар толькі і зрабіў, што забраў на рамонт нейкую дэталю. Мяне гэта ўжо не хвалюе. Хай сабе корпаецца... Урэшце, я ўдзячны гэтаму сціпламу чалавеку. За час рамонту я падрыхтаваў дысертацыю пра ўплыў старажытнай усходняй культуры на танцы народаў Поўначы. Заўтра абарона. Дзе б знайсці чалавека, каб пасядзеў дома? Рантам прыйдзе слесар!

Алесь БАЖКО

БАРСУК-АДМІНІСТРАТАР

З ЗАПІСАК НАТУРАЛІСТА

Далі пасаду Барсуку, Хоць ведалі — зваліць. Ды нехта дурна хваліць, Бо ўжо сядзіць на карчuku — Кіруе выпасам. Свой штат, Сваю кантору мае, З кніг навывізвае цытат І ўсім мараль чытае. «Глядзі, каб воўк цябе не з'еў», — Крычыць з дупла Вавёрка. Барсук ашчэрыўся, злуе Абнёс ламаччам горку. Воўк не падступіцца...

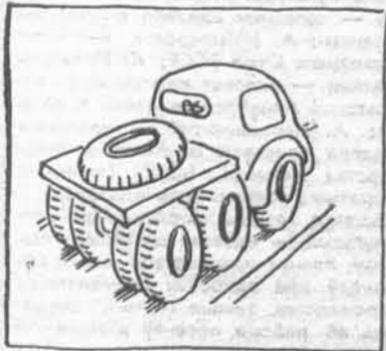
Начальнік гэтай дзялікі — На карчuku зганяе злосць. Барсук, прамоўца палкі, Яго на Зайца нацкаваў, Пад нос шпурляе шышкі: «Вось вам якая тут трава!» — Ды зноў гартэе кніжкі, Злы на дасведчаных, чума, — Ніяк іх не абскача, Хоць Крот цішком на дачы Трактат яму згарбузаваў. Пра што! Спрабуйце адгадаць.

Пра інтэр'еры ў норах. Янот — таксама добры таць — Ужо збірае кворум... Барсук яму ў сваёй нары Адгарадзіў мясцечка. А сам да спёкі на гары Падрэмле — і на рэчку, Баброў выхоўвае. Бяда. Адзін ссвіеў за лета: Крычыць з дупла Вавёрка. «От бог начальніка нам даў! Шанцуе прайдзісвету. Зубры не чулі пра яго. Мядзведзь на падан дыша. Алень рагамі на сасне Яму рацэпты піша... А гэты чмут...»

«Маўчы, кумок! — Скрыпіць Бабру Сарока, — Барсук дурны, бы той пянёк, Ды ўжо залез высока...»

Не выйшла! Грымнуў звыска! Ляснік прыехаў з пушчы, Прывёз мне барму з Барсукі І дзве біклагі тлушчу.

З ЗАМЕЖНАГА ГУМАРУ

Францыя.

ФРГ.

Індыйская абарона.

Куба.

МАЯ НЕРВОВАЯ сістэма пачала нагадваць пашарпанае па-вучніне.

— А ты спрабуй рыбку, — параў мне адзін мой знаёмы. — На хворыя нервы лепшага лякарства няма.

Я папрасіў знаёмага расказаць пра гэтае лякарства больш падрабязна і даведаўся, што справа не ў тым, каб паласавацца рыбкай у рэстаране, дзе, як вядома, прычын для раздражнення іншы раз хоць адбаўляй, а каб ле злавіць. Улонне прыроды, духмянае паветра, судзішальны ўплыў вады павінны былі стаць гаючым бальзамам на мае нервы.

Я вырашыў прыслухацца да парад знаёмага.

Па чутках мне вядомы былі два спосабы лоўлі рыбы: сеткай і на вуду. Сеткай давалася нават бачыць на пляжы ля мора. Валізіны... Але ж мне патрэбна лячыць нервовую сістэму, а не турбавацца аб тым, дзе зб'юць тоны злоўленай рыбы. І я спыніўся на вудзе.

У магазіне з рыбацкімі снасцамі ўся сцяна — адны вуды. Валікія і малыя, тоўстыя і кароткія, нават каларовыя, памалываныя.

— Калі ласка, вам якую — па строгу, ліня, шчупака, плотку ці карася? — сыпаў пытаннімі прадавец.

Мне гэтыя назвы гаварылі няшмат. Я, праўда, люблю фаршыраванага шчупака, ліня ў смятане і з кропам, скумбрыю ў тамале. Але ж тут на першым плане лячэнне маіх нерваў, а не смак рыбы.

— Дайце мне гэтую, вунь тую і тую, — выбіраў я, паказваючы пальцам. — Трох вудачак мне пакуль што хопіць...

— Колькі метраў лёскі? — спытаўся прадавец.

— Ну, прыкладна на пяць кілаграмаў, — паважна адказаў я. — Навошта валачы лішнелі?

— Паплаўкі даць? — не супакойваўся работнік прылаўка.

— Тры паплаўкі не пашкодзіць, — заявіў я дыпламатычна.

— А якую колькасць грузілаў?

Ад грузілаў я адмовіўся. І так даведзецца згінацца пад цяжарам рыбы, дык навошта яшчэ нейкі груз?

— Можна, хацелі б кантэйнер для чарвякоў? — запрапанавалі прадавец.

— Я маю намер пайсці на рыбу, а не на чарвякі, — растлумачыў я.

— Разумею, — запэўніваў ён з усмешкай. — Але каб рыбу злавіць, прынада патрэбна.

— Дзеля чаго? — Чарвяка чапляецца на кручок, закідаеце вуду ў ваду, а рыба гэта глытае, — даводзіў прадавец. Мяне аж скаланула. Якая агіда! — Чарвяка надзяваць на кручок? — спрабаваў я не губляць вытрымкі. — Паскудства! — Але ж трэба! — настойваў прадавец.

Угаварыў. Я набыў той кантэйнер і розныя кручкі. А на наступны дзень, купіўшы чарвякоў (адрас мне далі знаёмыя), рушыў на рыбалку.

Януш АСЭНКА

ЯК Я ЛЯЧЫЎ СВАЕ НЕРВЫ

Усеўся на беразе. Нішто сабе беражок — і пясок, і трава, і хмызняк побач. Ціха плёскалі хвалі, сонейка лавіла над лесам, птушкі спявалі. Роўнядзь ракі злёгка моршчылася ад павеву лагоднага ветрыку. Зачараваны характам краявіду, я глыбока ўздыхнуў і выніў з кішэні пальчаткі: як іначай браць у рукі чарвяка? З клубка чарвякоў, што пачварна віліся ў пасудзіне, я выбраў аднаго. Пакалоў усе пальцы, а чарвяка на кручок так і не нацпаў. Ці то пальчаткі былі дрэнныя, ці можа таму, што ўсю аперацыю выконваў з заплюшчанымі вачыма? Не мог глядзець на брыдоту.

У такой сітуацыі я зрабіў вывад: рыбы, прызвычаныя да кручкоў з чарвякамі, напэўна, не паверанаць, што можа існаваць кручок без чарвяка, пачнуць цікавіцца гэтым кручком і — схопіць яго. Павесіў я некалькі кручкоў на вуду, далучыў да іх скрутак лёскі, некалькі каларовых корачкаў, аб прызначэнні якіх ніяк не мог здагадацца, і ўсё гэта апусціў у ваду.

Потым заняўся другой вудай, пры якой было колца з малою ручкай. І бліскучай бляшай накітаваў рыбу. Паводле інструкцыі прадаўца, гэтую бляшчу належала кідаць у раку.

Я пачаў кідаць. Але як ні кіну — кручок з бляшчай замест таго, каб

плюхнуцца ў ваду, чапляецца за хмызнякі. Злосць мяне апанавала — так і ашалець можна! Урэшце бляшка паліцела наперад, упала ў ваду і амаль адразу учапалася за штосьці. Ага, гэта ўжо рыба!

Узрадаваны, я пачаў цягнуць да сябе лёску, накручваючы яе на колца. Рыба скірвалася да берагу, як раптам канец пагружанай у ваду лёскі знік за купінай хмызняку. А я ўсё цягнуў. І выцягнуў з-за гэтай самай купіны... бадзёрага старога з вудай у руцэ і ў падкасаных портках. Выявілася, што кручок маёй вуды зачачіўся за кручок яго вуды.

— Праклятыя рыбы! Ніяк не бяруцца! — крычаў я, разблытваючы лёску. — Колькі часу вось так пакутую, а іводнага нат кручка не лізне, каб на іх...

Стары загадаў мне маўчаць і шэптам пачаў даводзіць, што ў час лоўлі патрэбна захоўваць цішыню, бо рыба — істота надта базалівая.

У той час, калі я ў клубку лёсак і іншых рэчаў, прычэпленых да вуды, шукаў рыбу (ну хаця б адну!), на беразе з'явіўся нейкі чалавек. Без вуды, мусіць, купальчык. Ён зняў з сябе адзенне, увайшоў у ваду, зрабіў некалькі рухаў і адразу пачаў тапіцца. Мала таго, што ён тапуў, дык яшчэ і крычаў на ўвесь голас:

— Ратуйце! Ратуйце! Як тут не калаціцца, не злавачца! Такі лямант надта блага ўплываў на лоўлю рыбы.

— Цішэй! — крыкнуў я. — Вы рыбу палухаеце!

Не зваяжучы на мае перасцярогі, тапелец усё крычаў. Я скочыў у ваду і выцягнуў яго на бераг. Потым ужо і гутаркі не было аб лоўлі рыбы. Ды і лавіць не было чым: пакуль я ратаваў тапелца, нехта ўкраў усе снасі, пакінуўшы мне кантэйнер з чарвякамі і некаторыя часткі маёй вопраткі. Праўда, і пальчаткі пакінуў. Я скарыстаў іх лічэ раз, каб шпурнуць кантэйнер у хмызняк.

На наступны дзень я наведваў сваіх знаёмых. Першым іх пытаннем было: «Ну, як?» І я адказаў:

— Ці злавіў? Вядома! Та-а-кую рыбіну! У вашым пакоі і паказаць цяжка. Колькі ў вас квадратных метраў? Ну, тады хадзем на падворак, там пакажу.

Пераклала з польскай А. ШЫЛАВА.

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце унутраныя аркушы ў знешнія.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правалення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзназнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдактара], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ [адказны сакратар], Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.